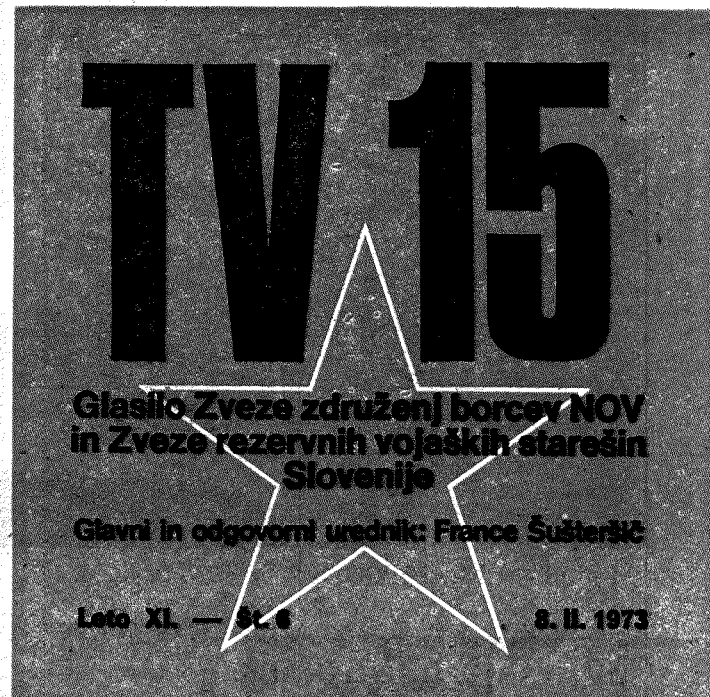

Pripadniki partizanskih enot med tekmovalnim smučarskim tekom na 16. zimskošportnih prireditvah »Po stezah partizanske Jelovice«
(Foto: MARJAN GARBAJS)

Naloge ZRVS Jugoslavije po pismu

S SEJE ZVEZNEGA ODBORA ZRVS JUGOSLAVIJE

Dnevni red 5. seje zveznega odbora ZRVS, na kateri je bil navzoč tudi sekretar izvršnega biroja CK ZKJ Stane Dolanc, je sicer vseboval več točk (med drugim tudi poročilo o delu zveznega odbora v letu 1972, načrt dela za leto 1973, predlog proračuna zveznega odbora za leto 1973 in priprave na 6. kongres ZRVS Jugoslavije), toda težišče te seje je bilo vsekakor na oceni dosedanje dejavnosti ZRVS Jugoslavije po Titovem pismu in na določitvi prihodnjih nalog naše organizacije.

Predsednik zveznega odbora ZRVS Jugoslavije Milutin Morača je v uvodnem referatu poudaril, da je Titovo pismo izredno pomemben družbenopolitičen dokument ne samo za ZKJ, ampak tudi za vso našo družbo. Zato je pismo naletelo na vsestransko podporo tudi članov in organizacij ZRVS. V nadaljevanju je prikazal, kaj je bilo

v zvezi s pismom doslej storjenega v posameznih republikah in pokrajinah.

Za Slovenijo je med drugim dejal, da so vse organizacije ZRVS Slovenije močno okrepile družbenopolitično dejavnost že po 2. konferenci ZKJ. Na posvetu s predsedniki občinskih odborov in kasnejših posvetih v občinah pa je bilo sklenjeno, da je treba posebno pozornost posvetiti delu naših organizacij na družbenopolitičnem področju, pri obrambnih pripravah in pri delu z mladino. Ob predelavi teme »Organizacija in izvajanje splošnega ljudskega odpora v občini (krajevni skupnosti)« so ugotavljali, kje vse se lahko naši člani vključijo v obrambne priprave. V Sloveniji si prizadevajo, da bi z boljšim idejnopolitičnim delovanjem med članstvom ustvarili vse potrebne pogoje za intenzivnejše sprejemanje v ZK rezervnih starešin, kajti v tej republiki je član ZK le vsak četrty rezervni oficir ali podoficir. Zelo pohvalna je usmeritev ZRVS Slovenije na načrtno delo z mladino in ustanavljanje aktivov rezervnih vojaških starešin po šolah in delovnih organizacijah. Te akcije so daljnosežnega pomena za dopolnjevanje rezervnega vojaškega kadra s kvalitetnimi mladimi starešinami.

Nato je Milutin Morača nadaljeval: »Ko že govorimo o akcijah v ZRVS Jugoslavije v zvezi s pismom, moram reči, da nam doslej še ni uspelo mobilizirati vseh razpoložljivih sil za akcije niti ne odpraviti vseh napak v naši organizaciji, čeprav smo se proti nekaterim izmed njih z večjim ali manjšim uspehom že poprej borili. Sprva je, na primer, precej osnovnih in tudi občinskih organizacij dajalo stališčem, izraženih v pismu, le verbalno podporo, v nekaterih organizacijah pa v zvezi s tem še sestankov niso imeli niti se niso dogovorili, kaj vse bi bilo treba storiti v zvezi s pismom. Bili so tudi primeri, ko so o pismu razpravljali mimogrede na drugih predavanjih. V začetku so ponekod menili, da bi bilo treba o pismu razpravljati le

v organizacijah Zveze komunistov, ker so menda le tam pomanjkljivosti, medtem ko naj bi jih v organih in organizacijah ZRVS ne bilo, če pa so, potem so tam le v manjšem obsegu!

Vse te pomanjkljivosti so bile predvsem posledica neodgovornosti in nedelavnosti nekaterih tovarišev, ki so bili izvoljeni v odbore in organe ZRVS, pa tudi odraz nerazumevanja bistva in pozivov, ki jih vsebuje pismo, oziroma odraz nerazumevanja vloge ZRVS v družbi, t.j. omejevanje nalog, ki jih ima ZRVS, le na izvajanje splošnega vojaškega pouka in na nekatera »cehovska« vprašanja. Toda odbori in organi ZRVS Jugoslavije so v večini primerov pravočasno reagirali na take pojave.

Dosedanje delo ZRVS pri uresničevanju nalog, ki izhajajo iz pisma, je bilo v glavnem dobro. Ker pa je to pravzaprav šele začetek uresničevanja nalog v zvezi s pismom, je pred ZRVS še veliko dela.

Rezervni vojaški starešine se morajo boriti predvsem za enotnost naše dežele in razvijati socialistični pa-

triotizem v lastnih vrstah in pri mladih. Izkušnje so pokazale, da so neprimerno močnejše tiste osnovne in občinske organizacije ZRVS, katerih člani in vodstva so aktivno vključeni v vse tokove družbenega življenja. Rezervni vojaški starešine se morajo boriti tudi proti vsem oblikam delovanja razrednega sovražnika, ki napada osnovne pridobitve naše samoupravne socialistične družbe.

Rezervni vojaški starešine, ki so že sicer na mnogih odgovornih položajih v gospodarstvu, kulturnem in družbenem življenju, si morajo prizadevati, da bi bili uresničeni pravi samoupravni odnosi in da bi delavski razred dosegel odločilno vlogo v političnem in družbenem odločanju.

ZRVS ima na področju obrambnih priprav dvojno nalogo: po eni strani morajo biti rezervni vojaški starešine aktivni pri krepitevi obrambnih sil naše dežele, po drugi strani pa se morajo tudi sami usposobiti za opravljanje obrambnih nalog v miru in v vojni.

Konec na 8. strani

Prešernovi nagrajenci

Dne 7. februarja je bila v Slovenski filharmoniji v Ljubljani že tradicionalna počastitev slovenskega kulturnega praznika — obletnice smrti pesnika dr. Franceta Prešerna — na kateri so podelili letošnje Prešernove nagrade in nagrade Prešernovega sklada.

Prešernovi nagradi sta prejela Lojze Kovačič za pripovedno delo »Sporočila v spanju — resničnost« in dr. Danilo Švara za življenjsko skladateljsko delo; nagrade Prešernovega sklada pa Boris Cavazza za vloži v »Improvizaciji v Versaillesu« in »Skapinovi zvijačah«, Primož Kozak za knjigo »Peter Klepec v Ameriki«, Metka Krašovec za razstavo v ljubljanski Mali galeriji, Vladimir Lakovič za slikarski opus, Saša Machtig za sistem kioskov K 67, Danilo Merlak za vlogo Šteline v Suchonovi operi »Vrtinec«, Dušan Povh za kratka filma »Dve koračnici« in »Nova maša«, Rosanda Sajko za režije radijskih iger, Tomaž Šalamun za pesniško zbirko »Bela Itaka« in Dane Škerl za IV. simfonijo.

besede in dejanja

O NAŠIH DELAVCIH, ZAČASNO ZAPOSLENIH V TUJINI

Po Petrovičevem mnenju je še vedno treba pobijati odpore, ki prihajajo na dan s tezo o neekonomičnosti vlaganj za povečanje zaposlovanja. Pri tem pozabljajo na to, kaj v celoti izgublja jugoslovansko gospodarstvo in družba z odhajanjem toliko ljudi v tujino, v njihovi najboljši in najbolj ustvarjalni življenski dobi, kolikšne so materialne izgube, ki nastajajo z odhajanjem strokovnjakov. Pogosto pozabljajo na vrsto drugih negativnih idejnopolitičnih in moralnih posledic z vidika obrambe države, političnega učinka, socialnih posledic, ki nastajajo v družinskih

odnosih, v vzgoji in izobraževanju otrok, in drugih problemov.

Preprosto ugotavljam dejstvo, je dejal JOSIP VRHOVEC, da če imamo milijon delavcev zunaj ali nekaj sto tisoč v Nemčiji, to pomeni, da je del našega socializma, del našega družbenega organizma neke zunaj meja naše države. Potemtakem tudi to, kar se dogaja, ni več samo naša socialna skrb za naše delavce, gre za nekaj drugega, za povsem novo bistveno kvaliteto, da se namreč del naših družbenih odnosov reproducira, konstituira na območjih, ki so povsem izven naše družbe, ne bi rekel kontrole, temveč naših družbenih tokov. Posledice, v obliki katerih se nam to vrača, pa so lahko sila negativne. Zato mislim, da bi morali sestaviti pro-

gram šolanja socialnih delavcev, ki bi se vrasli kot družbeni moment tam, kjer živi ta del našega socializma in naše družbe.

JOSIP DEŽELAN se je zavzel za to, da bi stimulirali strokovnjake, predvsem izumitelje in inovatorje. Navedel je primer, da se je neki zbornici v Zahodni Nemčiji prijavilo veliko število naših zaposlenih s okrog 4000 različnimi iznajdbami. Po njegovem mnenju bi morali znova proučiti možnosti za izvoz dela v blagu in storitvah namesto izvoza delovne sile. Naša dežela ima veliko možnosti za prodor v dežele v razvoju, pa tudi za kooperacije z razvitimi državami.

Is razprave s skupne seje predsedstva SFRJ in predsedstva ZKJ.

VREDNOST DINARJA

»Opazili smo, da prodaja blaga za devize upada, odkar ni več popusta«, je rekel direktor Supermarketa v anketi »Dela« ob uveljavitvi odloka o ukinitvenem popustu 10 % pri nakupu za konvertibilno valuto. Nató je pripomnil: »Na primer: Italijani so vsakega 6. januarja, ko imajo praznik prihajali k nam in veliko nakupovali — letos pa so nakupovali le malo. Skratka, izgubili smo okoli 80 % deviznega prometa.«

Taisti odlok je direktorica »Name« komentirala takole: »Menim, da se je s tem samo dvignila vrednost našega dinarja. Popust pri kupovanju za devize bi bilo treba že prej ukiniti, da bi onemogočili medetarjenje s devizami.«

Ekonomika politika 29. 1. 1973

Nasmejani obrazi hanojskih otrok

dogodki tedna

● V Južnem Vietnamu kljub premirju boji še vedno niso prenehali. Našteti so že 134 incidentov, v raznih spopadih pa je padlo več kot 3.300 ljudi. Veliko zanimanje pa je vzbudilo sporočilo Bele hiše, da bo Nixonov svetovalec Kissinger v kratkem obiskal Hanoi, kjer se bo pogajal o »povojnih odnosih« med ZDA in severnim Vietnamom. Ameriško vojaško poveljstvo in predstavniki saigonskega režima so pripravili načrt o izpustitvi 10.000 pripadnikov osvobodilnih sil. Zaradi ovir, ki jih postavlja južnovietnamska vlada delovanju štiri-stranske komisije, je v resni težavi tudi delovanje mednarodne nadzorne komisije. Medtem so v Parizu sporočili, da bo zelo verjetno mednarodna konferenca o Vietnamu 26. februarja v Versaillesu — predsedoval ji bo francoski zunanji minister Maurice Schumann.

● V Beogradu je bil ustanovni sestanek za zaščito in napredek človekovega okolja. Odprl ga je član sveta federacije Edvard Kardelj, ki je v imenu pokrovitelja predsednika Tita zaželel, da bi ta pobuda doživela popoln uspeh. Opozoril je na nevarnost ogroženja človekovega okolja in zagotovil, da se ne more živeti v prepričanju, da so naravna bogastva neizčrpna. To spoznanje, je poudaril Kardelj, je postalo tudi smoter te akcije na vsem svetu, socialistična samoupravna skupnost pa je celo najbolj poklicana, da ustvari konstruktivni odnos človeka do narave.

● V Beogradu so bili uradni razgovori med zveznim sekretarjem za zunanje zadeve Milošem Minićem in zunanjim ministrom Norveške Dagfinom Varvikom in njunimi sodelavci. V razgovorih, ki so potekali v prisrčnem in prijateljskem ozračju, so ugotovili sorodnost stališč obeh držav do vseh perečih političnih vprašanj; še posebej so poudarili, da bi morala bodoča evropska konferenca o sodelovanju in varnosti določiti osnovna načela in usmeritev glede splošne evropske razorožitve, ker je to življenjski del vsake varnosti. Izrazili so tudi obojestransko željo in pripravljenost na nadaljnji napredek jugoslovansko norveških odnosov. Norveškega ministra je na Brionih sprejel predsednik republike Josip Broz Tito.

● Koordinacijska komisija skupne komisije vseh zborov zvezne skupščine za ustavno vprašanja je pod predsedstvom Edvarda Kardelja in ob sodelovanju predsednika zvezne skupščine in njene komisije za ustavna vprašanja Miljalka Todorovića končala razpravo in je izoblikovala predloge vseh tez o spremembah ustave SFRJ. Predloge tez so pripravili na podlagi stališč in sklepov s seji koordinacijske komisije novembra in decembra lani na Brionih, obsegajo pa sistem samoupravljanja, temeljne odnose v združenem delu in druge družbenogospodarske odnose, komunalni sistem, skupščinski sistem in organizacijo federacije, pravosodni sistem in ustavno sodstvo. Osnutek bo še proučila komisija za ustavna vprašanja in bo dokončno izoblikovala predlog osnutka novega besedila ustave, ki ga bo dostavila zboru narodov zvezne skupščine.

● Zvezni izvršni svet je na svoji seji pod predsedstvom podpredsednika dr. Jakova Sirotkovića sprejel sporočilo o izvajanju ukrepov s področja nekrute potrošnje in nelikvidnosti in več odlokov s področja zunanje-trgovinskega in

deviznega poslovanja. V poročilu o izvajanju ukrepov na področju nekrute potrošnje in nelikvidnosti se ugotavlja, da so bili doseženi začetni uspehi v premagovanju težav v reševanju problemov nelikvidnosti in nekrute potrošnje. Največji del, okrog 86 odstotkov izgub iz preteklih let, je bil do kraja 1971. leta krit. Družbeno-politične in interesne skupnosti so skoraj popolnoma izpolnile svoje obveznosti do gospodarstva. Ugotovljeno pa je tudi, da še vedno v številnih organizacijah ne izvajajo predpisov o sanaciji in o omejitvi osebnih dohodkov, zlasti pa so občutne težnje po zviševanju cen.

● Medtem ko se je sodna razprava pred tržaškim sodiščem proti nacistu Fredi in njegovima pajdašema Neamiju in Portolanu pod obtožbo izsiljevanja, zaključila s popolno oprostitvijo vseh treh obtožencev, so si dalé duška skupine tržaških neofašistov, ki so sredi mesta uničile tablo z napisom »Primorski dnevnik« in onečastile židovsko sinagogo. Sodišče sploh ni poskušalo osvetliti političnega ozadja neofašistične trojice.

● Avstrijski zvezni kancler dr. Kreisky je sporočil, da bo novoustanovljena komisija za vprašanja koroških Slovencev imela prvo sejo 9. februarja in da bo, če bo potrebno, zasedala tudi naslednji dan. Predstavniki koroških Slovencev v tej komisiji ne bodo sodelovali, ker je v njej tudi predstavnik koroškega Heimatdiensta in predsednik tako imenovanega združenja vindčarjev.

● Predsednik SFRJ Josip Broz Tito je poslal francoskemu predsedniku Georgesu Pompidouju posebno osebno pisanico. Izročil mu jo je jugoslovanski veleposlanik v Parizu Nijaz Dizdarević.

● Na povabilo vlade ZDA bo podpredsednik ZIS Jakov Sirotković obiskal ZDA, kjer se bo mudil od 11. do 17. februarja. Na pogovorih o dvostranskih vprašanjih bodo posvetili posebno pozornost nadaljnjemu zboljšanju odnosov v gospodarskem, finančnem in znanstveno-tehničnem sodelovanju.

● Mehiko, zlasti pokrajini Colima in Jalisco, je prizadel hud potres, v katerem je zginilo življenje 42 ljudi, kakih 300 je bilo ranjenih, podrtih pa skoraj 1500 hiš. Materialna škoda presega 10 milijonov dolarjev. Ob potresu, ki je imel jakost 7,5 stopnje po Richterjevi lestvici, je v bližini mesta Colima začel bruhati ognjenik. Zemlja se je tresla več minut in ljudje so v paničnem strahu bežali iz hiš in žive pod milim nebom, ker se boje, da se bo potres ponovil.

● Notranji ministri desetih zahodnonemških pokrajin so se zedinili, da je tuje državljane, zaposlene v Zvezni republiki Nemčiji, mogoče izgnati ali jim odvzeti dovoljenje za bivanje samo v primerih, če ogrožajo družbeni red in varnost ZRN. S tem so posredno ponovno poudarili, da dolžina bivanja v ZRN ne more v nobenem primeru biti povod za odvzeme dovoljenja za delo.

● Ulice irskega mesta Belfasta so se spet spremenile v bojišča, saj je samo v eni noči izgubilo življenje sedem oseb. Najhujši spopadi so bili v katoliški četrti New Lodge Road, kjer je največje oporišče ilegalne irske republikanske armade. S tem se je število mrtvih v spopadih v Severni Irski od 1969. leta dvignilo na 708.

● Gibanje za osvoboditev Angole je sporočilo, da je pod njegovim nadzorstvom tretjina te države. Kljub terorju, je rečeno v sporočilu, Portugalci niso uspeli zadušiti narodnosvobodilnega gibanja v svojih afriških kolonijah.

politični razgledi

Verižno pomirjenje

Potem ko so po dolgih mukah in napornih naposled le dosegli sporazum o koncu vojne v Vietnamu, smo zadnji čas pričali nekakšnemu verižnemu pomirjanju tudi v drugih delih indokitskega polotoka, tako v Kambodži, kjer se proti ameriškemu varovancu generalu Lon Nolu bore Sihanukove sile, kot tudi v Laosu, kjer si stojita nasproti redna kraljevska vojska ter osvobodilne sile Pathet Lao.

To je bilo tudi pričakovati, saj sta bili vsa ta zadnja leta, ko je v Vietnamu divjala vojna, obe omenjeni deželi nekakšen »vietnamski privesek«. Točneje rečeno: glavna bitka se je vodila v Vietnamu, na njegovem obrobju, v Laosu in Kambodži, pa so potekali taktični boji, povezani s to glavno bitko. Zato je tudi v notranjem položaju obeh dežel opaziti značilne vietnamske odseve. V Laosu na primer je ameriška obveščevalna služba CIA postavila na noge posebno najemniško vojsko, sestavljeno iz pripadnikov plemena Meo, ki šteje kakih 30.000 vojakov, poveljuje pa ji »opijski general« Van Pao; prav tako delujeta na račun CIA v Laosu dve »zasebni letalski družbi«, Air America in Air Continental, ki predstavljata zračno zaščito za generala Van Paa; v redni kraljevske vojski, ki šteje kakih 60.000 vojakov, so ameriški svetovalci; ameriško letalstvo pa je ves čas vojne v Vietnamu bombardiralo znano Ho Ši Minhovo pot, ki vodi skozi Laos in po kateri so se južnovietnamski osvobodilni borci oskrbovali iz Severnega Vietnama. Odsev vietnamske vojne je naj-

ti tudi na drugi strani, ki se bori v Laosu: gibanju Pathet Lao pomaga kakih 30 do 50 tisoč severnovietnamskih borcev (po nekaterih virih še nekaj več), ki pa so v glavnem namenjeni za zaščito Ho Ši Minhove poti.

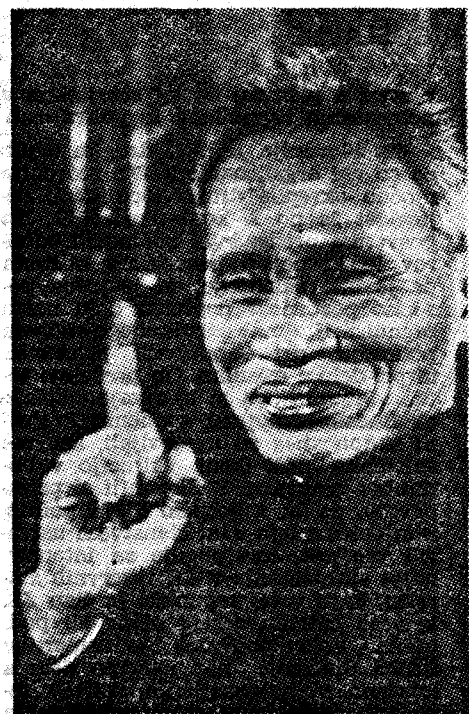
Podobno je razmerje v Kambodži, kjer Lon Nolu pomagajo ameriški svetovalci ter letalstvo, poleg saigonskih vojakov, ki so pred časom vdrli v Kambodžo ter tako preprečili skorajšnji padec režima; na strani »rdečih Khmerov«, ki se bore proti Lon Nolu, pa so tudi severnovietnamski vojaki in borci FNO.

Sporazum o koncu vojne v Vietnamu je določil, da se vse te tuje čete, ki se bore na eni ali drugi strani v Kambodži in Laosu, iz obeh dežel umaknejo. Ponekod se je umik že dejansko začel. Hkrati s tem pa se je začel tudi sam proces pomiritev, ki bi bil lahko, kot kaže, kaj kmalu končan.

V Kambodži so stvari precej zapletene. Tu so, kot je znano, marca 1970 Američani odstavili Sihanuka, da bi s svojim varovanjem Lon Nolum okrepili hrbet saigonskega režima. Toda že kmalu se je pokazalo, da je Lon Nol navznoter prešibak. Sihanukove osvobodilne sile so nizale zmago za zmago tako na notranjem področju (osvobodile so že kakih 80 odstotkov ozemlja) kot tudi na zunanjem (Sihanukovo vlado je priznala že vrsta držav po svetu). Razumljivo je torej, da se Sihanuku ne mudi sklepati premirja z Lon Nolum, saj bi mu s tem samo pomagal, da se obdrži na oblasti. Kljub temu pa je bilo zadnji čas opaziti, da do določenih diplomatskih korakov v smeri ureditve kambodškega položaja že prihaja. Ni pa še nobenih napovedi, kdaj bi do miru lahko prišlo.

Drugače je v Laosu. Predstavniki Pathet Lao na razgovorih o miru v Laosu je nedavno izjavil, da bi lahko prišlo do miru že do 12. februarja, podobno izjavo pa je med svojo potjo v Indijo dal tudi predsednik laoske kraljevske vlade princ Suvana Fuma. Tej vladi Pathet Lao ne oporeka zakonitosti, saj ima v njej celo tri svoje ministre, ki pa so že deset let na vseh vladnih sejah odsotni. Četudi ima Pathet Lao v svojih rokah štiri petine laoskega ozemlja (kjer živi tretjina vsega prebivalstva), pa doslej ni ustanavljal svoje vlade. Pathet Lao namreč kraljevske vlade Suvane Fume (ta je bratranec voditelja Pathet Lao, princa Sufanuvonga) noče strmoglaviti, ampak le izboljšati lastni vojaški in politični položaj oziroma pridobiti si v vrhovnih oblasteh več vpliva; hkrati zahteva odhod vseh tujih sil, ki pomagajo Suvani Fumi, tako oddelkom pod vplivom CIA kot ameriškimi svetovalcem.

Tako vse kaže, da je bil konec vojne v Vietnamu začetni korak k vsesplošnemu miru v Indokini. Boji seveda še vedno tu in tam trajajo. Ni pa nobenega razloga, da do tega miru ne bi moglo priti — zdaj, ko je vietnamski primer tako zgovorno pokazal, da velika sila s svojo orjaško vojaško premočjo ne more do kraja vsiliti svojih zahtev.

Pham Van Dong, severnovietnamski premier

Bombni predvečer volitev

Se kakih deset dni nas ločuje od novih predsedniških volitev na majhni sredozemski otoški državi, na Cipru, ves ta čas pa od tam prihajajo poročila o novih in novih bombnih atentatih, ki napovedujejo »vročo cipersko pomladi«. Lahko bi rekli: nič novega ni na Cipru. Kajti na Cipru je tako rekoč tlelo ves čas, odkar je leta 1959 postal neodvisen.

Pravzaprav drugače tudi ni moglo biti, saj je neodvisni Ciper nastal kot nekakšen kompromis med sila nasprotujočimi si duhovi na otoku, ki so iskali podporo drugje, v Grčiji in Turčiji. Grška narodnostna skupnost, ki je štirikrat številnejša od turške, si je od nekdaj prizadevala za »nenozisa«, združitve z Grčijo, in temu cilju je posvetil ves svoj boj general Grivas, zdajšnji najhujši rival nadškofu Makariosu. Turška narodnostna skupnost se je seveda temu upirala, saj bi s tem izgubila svoje nacionalne pravice, kaj lahko pa bi jo tudi izgnali (kot se je zgodilo s Turki na Kreti). Zaradi tega je varuštvo nad grško skupnostjo prevzela Grčija, nad turško pa Turčija. Po krvavem medsebojnem obračunu leta 1963 so se Turki celo povsem umaknili iz političnega življenja na otoku (prej so imeli svojega podpredsednika republike ter člane vlade in parlamenta) in se zapirli v strogo izolirane enklave, ki so sčasoma prerasle v nekakšen podaljšek turškega ozemlja. Šele nedavno je prišlo do novih pogovorov med obeh

skupnostma, ki naj bi dokončno uredili razmere na otoku. Zaradi volitev pa so te pogovore zdaj začasno preložili.

Medtem pa se je zaostri položaj v grški skupnosti na otoku. General Grivas se je vrnil (bil je nekaj let izgnan) in takoj začel nadaljevati s svojim bojem za združitve Cipra z Grčijo. Atenska vlada mu je pri tem pomagala ter vplivala na tri otoške škofo, da so zahtevali odstop nadškofa Makariosa (ki je na zadnjih volitvah pred petimi leti dobil kar 95 odstotkov glasov). Makarios pred tem pritiskom ni popustil in je sklenil ponovno kandidirati za predsednika republike, pa naj se zgodi karkoli. V tem času pa se je spremenil tudi odnos Aten do grške narodnostne skupnosti na otoku: grški polkovniki so uvideli, da je Makarios vendarle premočan in da zato ne velja zaostrovati položaja; zlasti še ne zato, ker bi na novo krizo ne gledali prijazno niti v okviru pakta NATO (tako Turčija kot Grčija sta članici severnoatlantske zveze, oporišča NATO pa so tudi na samem Cipru).

Grivas potemtakem najbrž deluje na lastno pest. Še posebno vznemirljivi pa so obeti, da lahko Ciper obliže tudi kakšen plamen bližnjevzhodne krize: nedavno je bil na otoku ubit neki palestinski voditelj. Prav zato bližnje volitve ne bodo zgolj lokalna ciperska zadeva, ampak jih bo treba skrbno spremljati tudi v širšem, sredozemskem okviru.

KOMENTATOR

Boj za samoupravljanje mimo borcev ne more biti uspešen

Na sobotnem tovariškem srečanju borcev 14. udarne proletarske divizije v ljubljanskem domu JLA se je zbralo blizu 500 tovarišev in tovarišic. Letošnje tradicionalno srečanje je bilo še posebno slovesno, ker bo divizija 14. julija praznovala trideseto obletnico obstoja, zato so se srečanja udeležili tudi Franc Leskošek-Luka, prvi komandant slovenskih partizanskih čet, dr. Jože Brilej-Bolko, prvi politični komisar 14. divizije, Viktor Abvelj-Rudi, ki je kot namestnik političnega komisarja glavnega štaba NOV in POS sodeloval na njenem najslavnejšem pohodu, generalmajor Branko Jerkič, sedanjí komandant divizije, generali Franc Tavčar-Rok, komandant ljubljanske armade in nekdanji tomlšičev, Andrej Cetinski-Lev, Peter Mendaš-Iztok, narodni heroji Stanko Semič-Daki, Albinca Mali Hočev, Jože Boldan-Silni in mnogi drugi legendarni politični komisarji in poveljniki (Matevž Hace Plehan, Miha Butara-Aleks, dr. Stanko Pirc-Lojze, Vinko Šumrada-Radoš, Vlado Mišica-Miha, Bojan Škrk) ter borci s pohoda 14. na Štajersko. Mica Šlander Marinko, Tone Vidmar-Luka, Suhodolc, generalmajor Mičo Došenovič in mnogi, ki se srečanja niso mogli udeležiti, so tovariškemu srečanju poslali pozdravne brzojavke. Nekdanji borci 14. divizije so na tem srečanju dobili v nakup značko 14. udarne proletarske divizije, o katerih posebej poročamo.

Na tem že 10. tovariškem srečanju je nekdanje borke in borce divizije nagovoril prvi politični komisar divizije dr. Jože Brilej-Bolko. Poudaril je, da je bilo o bojih divizije in njenih brigad napisanih že veliko spominov, znanstvenih razčlemb in zgodovinskih študij, napisani so bili celo romani, pa vendar je to še blede slika iz resničnega življenja divizije. Postavlja se vprašanje, ali bo sploh kdaj moč opisati in dati jasnejšo podobo vse one brezmejnne predanosti osvobodilnemu boju slovenskega naro-

da, vse nevidne hrabrosti 14. divizije in vsakega njenega borca, vseh tistih strahotnih in nadčloveških naporov, ki so bili potrebni za premagovanje ovir v boju za svobodo, vsega tovarištva in vse moralnopolitične čvrstine borcev 14. divizije. Verjetno to ne bo mogoče, ker se nekaj tako izjemnega ne more nikoli do konca opisati, more se samo doživeti.

V drugem delu svojega kratkega nagovora je dr. Jože Brilej-Bolko poudaril, da cilji, za katere smo se bojevali pod vodstvom Komunistične partije in tovarisa Tita, še niso do konca uresničeni. Boj za uresničenje gesla »Delu čast in oblast«, za katerega smo se bojevali proletarci, se nadaljuje v spremenjenih pogojih. Nadaljuje se revolucija, ki naj delovnemu človeku ne samo na papirju in po ustavi, temveč v resničnem vsakodnevnem življenju zagotovi tisto mesto, ki mu v družbi pripada, in tisto odločujočo vlogo, ki jo delovni človek v socialistični družbi mora imeti. »Prav to naše 10. srečanje,« je nadaljeval dr. Jože Brilej, »spada v čas, ko vodimo najintenzivnejšo bitko za takšno vlogo delovnega človeka v vsaki delovni organizaciji, v vsaki občini, republikah in pokrajinah in tudi v federaciji. Kakor nobene bitke doslej tako tudi te ne bomo izbojevali z resolucijami in priporočili. Tudi najboljše zakoni in načela bodo ostali mrtve črke na papirju, če se v tem konkretnem boju ne bomo angažirali prav vsi. Boj za uresničitev takšne družbe, v kateri bo imel delovni človek odločujočo besedo, pa ni danes nič manj stvar in odgovornost borcev... Neredko smo namreč pričeli poizkusom in naporom, da se potisne partizane in borce osvobodilnega boja na obrobje družbenega dogajanja. To ne delajo samo odkriti sovražniki razvoja naše samoupravne družbe, temveč tudi tisti, ki sicer veliko govore o socializmu, ki pa pod krinko po svoje pojmovanega uveljavljanja mlajše generacije in dozdevnega boja za nekakšno socialno pravičnost (po naše uravnilovko) skušajo zmanjšati ali celo eliminirati družbeno vlogo borcev. Ne bi bili dosledni ciljem, za katere smo se bojevali, če se ne bi tudi danes skupaj z borci bojevali za dosledno uresničitev samoupravljanja, s tem pa tudi za takšno vsestransko stabilizacijo naše družbe, ki ne bo slabila in razvrednotila že priborjene politične in gospodarske pridobitve...«

Misli dr. Jožeta Brileja so borci 14. divizije podprli z odločnim in navdušenim odobravanjem, nato pa obujali spomine na dni iz najslavnejšega zgodovinskega obdobja jugoslovanskih narodov in slovenskega naroda še posebej.

S. F.

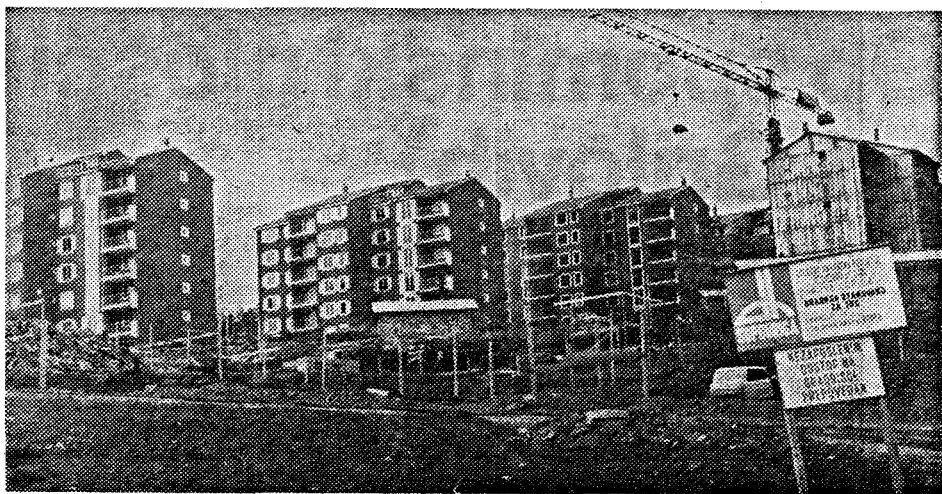
Mednarodna povezanost taboriščnih odborov

Decembra so se v Parizu zbrali zastopniki osmih taboriščnih odborov — mednarodnih organizacij bivših ujetnikov, izgnancev nemških koncentracijskih taborišč. Ta zbor je pritegnil pozornost borčevskih organizacij in naprednih mednarodnih gibanj. Tokrat so se organizacijski delavci organizacij, ki jih povezuje med najhujšim trpljenjem skupno tovarištvo in boj proti fašizmu, zbrali prvič po petih letih.

Namen srečanja mednarodnih protifašističnih delavcev, ki vodijo organizacije bivših izgnancev in deportirancev, je bil, da bi se dogovorili o vzdrževanju trdnjih stikov med taboriščnimi odbori. Vendar so že na začetku razprave poudarili, da ne gre za ustanovitev kakšne nove mednarodne organizacije, ki bi zajela vse dosedanje taboriščne odbore, marveč, da morajo ti odbori ohraniti svoje značilnosti in samostojnost. Pokazalo pa se je, da imajo bivši jetniki, izgnanci, borci kakor tudi odporiški borci mnogo skupnega, kljub vsem ideološkim razlikam borčevskih organizacij v povojnem obdobju. Vsekakor lahko vsi sodelujejo, a ne le pri gojitvi tradicij protifašističnega boja in obujanju spominov na skupno trpljenje ter neštete žrtve. Koristno je, da se dogovarjajo o skupnih nastopih proti oživljanju fašizma in o sodelovanju za utrjevanje svetovnega miru ter pri širjenju prijateljstva med narodi.

Zivo se je pokazalo, da je nujno

naši delovni uspehi

Oddelek za načrtovanje pri obalnem svetu v Kopru je pripravil osnutek srednjeročnega načrta stanovanjske gradnje za obalno področje do leta 1967. V načrtovanem obdobju bodo zgradili 3250 stanovanj, z denarjem iz solidarnostnega sklada pa bodo zgradili 1000 stanovanj za občane z nizkimi osebnimi dohodki. Naša fotografija kaže stanovanjsko gradnjo na Koprskem.

Priprave na 4. skupščino ZZB NOV Slovenije

Štiriletna mandatna doba republiškega odbora ZZB NOV Slovenije se bliža koncu, zato je povsem razumljivo, da so priprave na četrto skupščino ZZB NOV Slovenije že v polnem teku. Skupščine združenj borcev in združenj vojaških vojni invalidov so že končane. Ocena, kako so bile pripravljene, kako so potekale in kako so uspeli, je v splošnem prav dobra. Začele so se tudi že skupščine občinskih odborov ZZB NOV. Ko bodo kočane tudi te, bo sklicana skupščina ZZB NOV Slovenije.

Vsi ti zbori borcev, vse od združenj pa do zveznega kongresa, ki bo letos še pred koncem leta, potekajo v času, ko se je vsa jugoslovanska javnost močno razgibala, da bi utrdila pridobitve revolucije in pospešila razvoj socialističnih odnosov v naši družbi. V tej zvezi ti zbori odgovarjajo na vprašanje, kako je ZZB v Sloveniji v krajevnih razmerah in v občinah opravila svojo vlogo družbenopolitične organizacije. Borci so namreč življenjsko zainteresirani na nadaljevanju razvoja revolucije, zato še posebno skrbno negujejo tiste temelje, na katerih je zgrajeno jamstvo našega nemotenega napredka.

Napori za gospodarsko stabilnost zahtevajo, da se v prizadevanje za doseg tega cilja vključijo prav vse pozitivne sile našega ljudstva. Zato želimo doseči, da bi si v teh naporih pridobili največji vpliv delovni ljudje — neposredni proizvajalci.

Ob vsem tem je treba naglasiti, da ZZB ves čas zelo pazljivo spremlja napore za nadaljnji razvoj revolucionarne poti naše družbe in v te napore vlogo svoje prizadevanje in svoje moči, ker se zaveda, da je neločljiv del skupnih družbenih sil, ki stremijo za tem, da izbojujejo revolucijo do kraja. Organizacija borcev se je in se še vedno dobro zaveda, da dogajanj v republikah in v SFRJ ne more in ne sme neprizadeto opazovati, marveč se mora aktivno vključevati vanje in v procese, ki obli-

ODBORI ORGANIZACIJ BORCEV IN REZ. VOJAŠKIH STAREŠINI!

Ne pozabite, da je v vaših združenjih še mnogo članov, ki niso naročeni na naše organizacijsko glasilo »TV 15«. Posredujte, da se nanj naročijo čimprej, saj bo to v korist ne samo njim, marveč tudi organizaciji.

kujejo naš družbeni red. Pri izvrševanju teh nalog ima ZZB na voljo predvsem predanost svojega članstva stvari revolucije in napredka. Pri tem pa ne gre prezreti, da tudi posamezni njeni člani podlegajo negativnim vplivom ali pa so celo njihovi nosilci. Zato se bo morala ZZB resno zavzeti za to, da pri svojih članih utrdi prepričanje, da je ZK vodilni odred revolucije tako med oboroženim bojem kakor tudi med povojnim razvojem naše države in družbe.

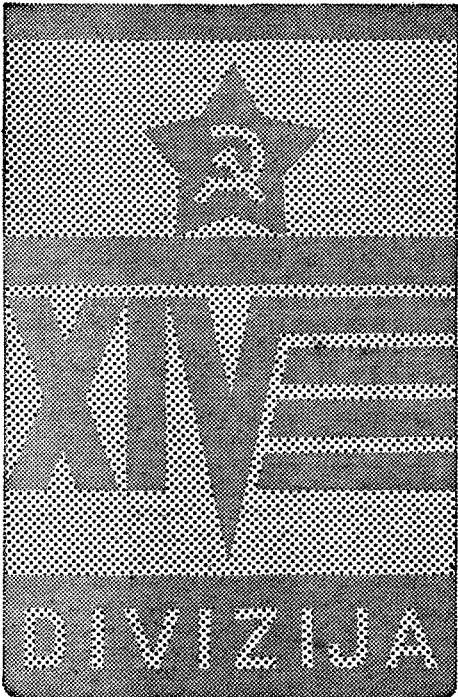
To je le nekaj misli iz uvoda v poročilo republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, ki ga pripravljajo za skupščino. Poročilo samo pa podobno obravnava posamezne dejavnosti. Iz njega je razvidno, da je v minuli štiriletni mandatni dobi republiški odbor dosegel zares lepe uspehe. Na svojih devetih sejah in štirinajstih sejah predsedstva je obravnaval vso problematiko, izvirajočo iz sklepov prejšnje skupščine oziroma tisto, ki je bila sicer aktualna in povezana z delom organizacije borcev ali pa se je tikala njenega članstva.

V poročilu so še posebej opisani delo in uspehi s področja negovanja revolucionarnih tradicij, socialna in zdravstvena problematika borcev, aktivnost vojaških vojni invalidov, stanovanjske zadeve, problematika s področja bivših političnih zapornikov, internirancev in deportirancev, vojni ujetnikov, aktivnost na področju splošnega ljudskega odpora, opisani pa so tudi mednarodni stiki ter problematika, ki odseva iz vlog in pritožb v obdobju 1969 do 1972.

Torej je za skupščino in razpravljanje na njej pripravljeno zares obilo gradiva. Predlogi in mnenja, ki jih bo navrgla ta razprava, pa bodo utrdili temelje sklepom in napotkom za aktivno in verjetno tudi uspešno delo v prihodnjem obdobju.

V. M.

ZNAČKA 14. DIVIZIJE

Za trideseto obletnico ustanovitve 14. udarne proletarske divizije je njen odbor izdelal posebno značko, katere posnetek ponatiskujemo. Načrt za značko je izdelal akademski slikar Ivan Seljak-Copić. Izdelana je iz aluminija in posrebrana ter diamantno brušena. Izdelavo prvih 1000 značk je založil odbor 1. slovenske proletarske udarne brigade Toneta Tomšiča. Na sobotnem tovariškem srečanju v domu JLA v Ljubljani je bilo prodanih 385 značk.

Značko 14. udarne proletarske divizije lahko kupijo vsi, ki so se daljši ali krajši čas bojevali v enotah divizije, za ceno 15 dinarjev vsak torek med 10. in 12. uro na glavnem odboru Zveze združenj borcev NOV Slovenije, Beethovnova 10, Ljubljana, soba 27 (drugo nadstropje). Za borce 14. divizije je podeželja naj bi izdelali spisek in zbrali denar občinski odbori ZZB NOV, tako da ne bo nobenega borca štirinajste, ki značke ne bi dobil. Na podlagi tega seznama bodo izdelali še potrebno dodatno količino značk, ki predstavljajo posebno odličje in veliko vrednost.

S. F.

Ob spominski plošči pri Grilovih

Prav je, da se ustavimo pred hišo v Stražišču pri Kranju, kjer je vžidana plošča z imeni sedmih borcev, ki so žrtvovali svoja življenja za svobodo. Ploščo so slovesno odkrili decembra, in sicer na pročelju hiše pri Grilovih. V tej hiši so se pred vojno zbirali ali živeli naši primorski rojaki, ki so se umaknili s Primorskega pred fašističnim nasiljem. Pri Grilovih pa so se tudi shajali člani OF. Tam so zbirali orožje, strelivo, zdravila, obleko, živež itd. za naše borce.

Ko je narasla nevarnost, da bi okupator s svojimi pomagači odkril dejavnost OF, so fantje postopoma odhajali k partizanom. Večina jih je odšla decembra 1941. Z njimi pa sta odšli tudi mama in hčerka Danila iz te hiše. Pridružili so se jim sosede. Tako je odšlo k partizanom trinajst vaščanov. Moški so se pridružili Cankarjevemu bataljonu, ki je bil tedaj na Mohorju v Selški dolini. Grilovi, mama in hčerka, pa sta ostali pri Kocjanovih v Bukovščici, kjer so se zdravili ranjeni partizani.

Cankarjev bataljon je imel pozimi 1941-42 hude boje v Poljanski dolini, Dražgošah in na Mošenjski planini. Že tedaj so dali življenje štirje borci, ki so njihova imena vklesana v spominsko ploščo na Grilovi hiši.

Viktor Bečan je bil doma iz postojnske okolice. Kot naprednega fanta so ga fašisti

preganjali. Leta 1930 je bil zaprt v Kopru. Ko so ga izpustili, je pobegnil čez mejo. Delal je priložnostno v kranjskih tovarnah in deloval v naprednem društvu primorskih emigrantov. Bilo mu je 38 let, ko je jeseni 1941 odšel k partizanom. Ko je ob neki priložnosti prišel v dolino, so ga na železniški postaji v Joštu po izdaji prijeli. Marca 1942 je bil ustreljen v Begunjah.

Henrik Biček je bil doma s Tolminskega. Rodil se je leta 1917 v Praprotnem brdu. Domači kraj je zapustil leta 1929. Pet let je živel v Bosni, preden se je preselil v Kranj. Nekaj časa je delal v tekstilni tovarni, potem pa je bil v Tržiču šofer. Preganjali so ga zaradi sodelovanja v naprednem delavskem gibanju. Leta 1940 je bil zaprt v Ljubljani in ob okupaciji je padel v roke Italijanom. Ko so ga gnali v Italijo, je pobegnil in se vrnil v Kranj. Bil je ilegalce do julija 1941, ko je odšel k partizanom. Sprva se je bojeval v gorenjski četli, pozneje pa v Cankarjevem bataljonu. Kot mitraljezec se je zlasti odlikoval v dražgoški bitki. (Po njem se imenuje znamenita skala v Dražgošah). Po umiku na Jelovico se je Bičkov vod ustavil na Mošenjski planini, kjer pa so ga Nemci obkolili. Biček je bil med bojem dvakrat ranjen in je izkrevavel na Mošenjski planini.

Janez Kovačič je bil mizar v tovarni Inteks. Bil je prav tako primorski rojak. Bilo mu je 53 let, ko je leta 1941 odšel k partizanom s šestindvajsetletnim sinom Janezom in osemnajstletnim Jožetom. Stopili so v Cankarjev bataljon. Sin Janez je padel v dražgoški bitki, oče pa tri dni pozneje na Mošenjski planini.

Ludvik Ogrizek je bil doma iz Hruševja pri Postojni. Bil je član ilegalne revolucionarne protifašistične organizacije TIGR. Sodeloval je v trojki v Hruševju. Leta 1928 je pobegnil v Ljubljano. Nekaj časa je bil na Dolenjskem, leta 1938 pa je delal v kranjski tekstilni tovarni. Decembra 1941 je odšel k partizanom. Bil je v Bičkovem vođu, a se je prebil na Mošenjski planini iz obkolitve. Septembra 1942 med bojem v Udenborštu je padel sovražniku v kremplje. Sprva je bil zaprt v Begunjah, nakar so ga odgnali v Mauthausen, kjer je leta 1944 umrl, ko mu je bilo 38 let.

Edvard Tominc se je rodil leta 1921 v postojnski okolici. Leta 1936 se je priselil k sorodnikom, Grilovim v Stražišče. Delal je v kranjski tekstilni tovarni. Decembra 1941 je s prijatelji odšel k partizanom. Padel je na Mošenjski planini.

Rado Zvab se je rodil leta 1922 v Dragatušu pri Črnomlju. Bil je zaposlen v Kranju kot trgovski pomočnik. Leta 1941 je bil član partijske celice v Stražišču. Tudi on je decembra 1941 odšel k partizanom. Bolehen in slaboten pa ni vzdržal hudih naporov, zato so ga poslali na okrevanje v Bukovščico in pozneje v Stražišče. Februarja 1942 ga je nekdo izdal. Zaprl so ga v Begunje, nato pa ga odgnali v Mauthausen, kjer so ga nacisti aprila 1942 ubili.

Jurij Mernik

Franc Mernik

Jožef Kropelj

Anton Mernik

Spomin na štiri dobre ljudi

Vsakokrat, ko pogledam v album, kjer ima občinsko združenje borcev NOB Slovenske Konjice zbrane življenjepis in slike padlih borcev, talcev in žrtev fašizma, se zazrejo vame štirje znani obrazi, ki so bili prvi sodelavci NOV v krajih nad Zrečami. Vsi so bili ustreljeni kot talci. Na vsakega teh mož me veže droben spomin, ki pa po svoje kaže, da so bili to razgledani, pošteni in dobri ljudje.

Jožef Kropelj iz Koroške vasi se je poleg kmetovanja še po malem ukvarjal z mizarstvom — predvsem je delal krste. Znal je tudi izdreti zob in ga je tudi meni le nekaj časa pred tem, ko so ga zaprli. Tudi poveseil se je rad in raztegnil harmoniko. Zadnjo krsto je naredil za partizanko Nado, ki je padla pri napadu II. pohorskega bataljona na Zreče in so jo pokopali na Gorenju. Kmalu nato so ga z vso družino odpeljali v zapor in ga ustrelili 9. 3. 1944 v

Zrečah. — Tudi tri brate Mernike s Padeškega vrha sem dobro poznala.

Najstarejši Jurij je živel na kmetiji v Koroški vasi. K njim sem večkrat hodila delat na njive, pozimi pa sem jim za vso družino napletla puloverjev in nogavic iz domače volne. Tako se spominjam, da sva menda v zimi od 1941—1942 sedela na kmečki peči. Jaz sem pletla, on pa je nekaj bral. Na peči se je valjal Stajerski koledar, v katerem je bila seveda na prvi strani Hitlerjeva slika. Ko Jurij pogleda ta koledar, vzame v roko mojo kvačko za volno, jo zapiči v Hitlerja in ga popolnoma sčefra. Pri tem me pomenljivo pogleda. Ko vidi v mojih očeh odobravanje, se tiho sporazumeva in najino sodelovanje v borbi proti okupatorju je dogovorjeno.

Francček Mernik se je pred vojno priženil v našo vas Božje k Sevkovi Lojzki. Bil je zelo dober mož in oče. Ko se mu je rodil sin Ludvik, je takoj šel v uro in pol oddaljeno Oplotnico, da prinese ženi kaj za priboljšek. On, moja sestrčna Monika in jaz smo tako skupaj hodili iz Oplotnice. Sredi poti mu je s palice zdrsnila pletenka z vinom in se razbila. Takoj se je obrnil in šel nazaj v Oplotnico po drugo, zakaj žena je morala ob porodu dobiti tudi kozarček dobrega vina, nama je pa naročil naj ženi nikakor ne povema za njegovo smolo. Toda žena in njegovi trije otroci so kmalu ostali sami. Gestapo je odkril njegovo sodelovanje s partizani, ga zaprl in ustrelil v Slivnici pod Pohorjem. — Toneta Mernika pa sem dobro poznala iz njegove trgovine na Gorenju, kamor sem hodila nakupovat. Bil je zelo spreten in razumevajoč človek. Če mi je zmanjkalo denarja je dal tudi na up. Se danes imam občutek, da je zelo zaupal ljudem, ljudje pa njemu. Bil je človek zaupanja, zato je tudi kmalu začel organizirano delo za NOB. Imel je povezavo že s 1. pohorskim bataljonom in pozneje s 2. pohorskim bataljonom. Dajal jima je vso moralno in materialno pomoč.

Takšni ljudje so bili moji znanci iz albuma, sodobniki moje mladosti in časa, ko smo se mali preprosti ljudje šli veliko in zapleteno stvar — revolucijo. Imeli so razumevanje za sočloveka in so za dobro človeka tudi junaško umrli.

JULKA TAJNIKAR

ZAHVALA

Zahvaljujem se ZZZ NOV Ilirska Bistrica, ker mi je omogočil, da sem se preselil z družino v novo stanovanje, kjer smo vsi zelo zadovoljni.

Jože Malečkar

POZIV BORCEM 3. BATALJONA VDV

Poročali smo že, da se je 8. oktobra 1972 zbralo približno 63 borcev 3. bataljona 3. brigade VDV v Lokovici nad Šoštanjem. Tam smo sprejeli domicil občine Velenje. Pri sobni borci pa smo tudi izvolili svoj odbor bataljona in sprejeli program njegovega delovanja. V odboru so: Maks Ivanuš — Venci kot predsednik, Ciril Grebenšek kot podpredsednik, Franjo Marošek — sekretar, Tone Turnšek — blagajnik, Franc Slapnik — Boris, Ivan Atelšek, Zvonimir Stemberger, Ivan Arzenšek in Franc Lanič kot člani. Sprejeti program je v kratkem naslednji:

1. Odbor naj skuša zbrati vse naslove še živčih borcev in z njimi navezati stik.

2. Sodeloval bo pri delu brigadnega odbora in pri delu drugih odborov.

3. Odbor bo pripravil vse potrebno, da bomo borci 3. bataljona 3. brigade VDV razvili svoj prapor. Svečanost naj bi bila v Velenju; tedaj naj bi polmenovali po našem bataljonu kak objekt. Ob tej priložnosti bo ponovno srečanje borcev.

4. Skupaj z občinskimi odbori ZZZ NOV Velenje bomo na Velenjskem gradu zbrali zgodovinski material in dokumente iz borb 3. bataljona.

5. Pomagali bomo brigadnemu odboru pri organizaciji proslave 30. obletnice ustanovitve 3. brigade VDV.

6. Kot važno nalogo si je odbor zadal, da se bo zanimal za razmere, v katerih žive njegovi borci, in jim bo po svojih močeh pomagal.

Da pa bi lahko izvršili vse te naloge, POZIVA K SODELOVANJU VSE NEKDANJE BORCE 3. BATALJONA VDV. Predvsem pa prosimo tiste, ki niso bili na zboru v LOKOVICI, in tiste, ki nimajo stikov z odborom bataljona. NAJ SVOJE NASLOVE SPOROČILO občinski organizaciji ZZZ NOV Velenje.

Za odbor: FRANJO MAROŠEK

fotografija z vprašajem

Objavljamo fotografijo partizanske enote, ki se je ustavila ob vnožju s smrekami poraščenega gozda. Četa je oborožena z italijanskimi puškami-traljezi tipa »breda«. Tudi po oblekah sodimo, da je fotografija nastala v zimi 1943/44. Prosimo, da nam javite, katera enota je to, kje je fotografija nastala in kdo je fotografiral, potem pa še imena, priimke in partizanska imena za tovariše, ki jih boste prepoznali.

brest cerknica
Industrija pohištva Jugoslavija
telefon 791-080 telex 31-167

Zbor Tomšičeve brigade

V soboto je bil v Ljubljani zbor borcev Tomšičeve brigade, ki naj bi obravnaval delo odbora, pododborov in komisij, začrtal smernice za nadaljnje delo, izvolil nov odbor in zgodovinsko komisijo ter določil oblikovalca za zgodovino brigade. Zbora se je udeležilo 54 tovarišev in tovarišic, med njimi tudi trije narodni heroji: Albinca Mali-Hočevar, Stanko Semič-Daki in Jože BOLDAN-Silni. Poročilo o delu odbora je podal predsednik Vlado Mišica-Miha, iz pododborov pa so poročali Jože BOLDAN-Silni, Tone Mavrič in Slavko Brglez. Odbor v Ljubljani in pododbori v Mariboru, Celju, Velenju in Kočevju so zelo uspešno delovali predvsem na področju negovanja bojnih in revolucionarnih tradicij. Organizirali so več mladinskih pohodov ali pa so sodelovali pri njih izvedbi. Posebno dobro so bili organizirani pohodi mladine po poteh Tomšičeve brigade, pohodi po poteh 14. divizije, »smuk štirinajste« in drugi. Izdelana je bila tudi zastava, nekakšna kopija zastave 1. slovenskega proletarskega udarnega bataljona Tonea Tomšiča, urejenih več razstav in razstavnih koticov. Tomšičeva brigada ima domicile v Ljubljani, Kočevju in Velenju, odbor pa deluje že od 12. novembra 1965. Njegovo delo je denarno podprla skupščina mesta Ljubljane. To delo odbora je bilo v razpravi ugodno ocenjeno, najmanj pa je bilo storjenega za oblikovanje zgodovine, kar je bila pravzaprav njegova pglavitna naloga.

Da bi se to delo naposled premaknilo z mrtve točke, je zbor najprej sprejel »sklep o ustanovitvi, nalogah in pristojnostih zgodovinske komisije«, ki je pravzaprav samoupravni in pravni akt. Dalje je izvolil stalno sestavo zgodovinske komisije, katere predsednik je Miha Butara-Aleks, člani pa Stane Sušteršič-Boštjan, Gorazd Škoporc-Borut, Vlado Badovinac in Zora Saksida, končno pa je sprejel še sklep o imenovanju oblikovalcev zgodovine in mentorju. S tem sklepom je bil za oblikovalca 1. dela zgodovine imenovan Franci Strle, oblikovalca za 2. del pa naj na predlog zgodovinske komisije določi odbor Tomšičeve brigade najpozneje v treh mesecih. Za mentorja je bil imenovan Lado Ambrožič—Novljan, general v pokoju. Zbor borcev Tomšičeve brigade je sprejel tudi sklep, da je treba izdelati začasni poslovnik za delo odbora Tomšičeve brigade, ki ga bosta pripravila pravnik Vlado Badovinac in dr. Lado Lovrenčič. Po razrešnici sta bila izvoljena novi odbor Tomšičeve brigade in nadzorni odbor. Za predsednika odbora je bil znova izvoljen Vlado Mišica-Miha, za podpredsednika dr. Milan Dolenc, za predsednika nadzornega odbora pa Stanko Semič-Daki. Ob koncu je zbor poslal pozdravni brzojavki predsedniku republike maršalu Josipu Brozu-Titu in prvemu komandantu slovenskih partizanskih čet Francu Leskošku-Luki.

S. F.

Srečanje kurirjev bo letos na Koroškem

Odbor partizanskih kurirjev je imel 27. januarja v Ljubljani pri republiškem odboru ZZB NOV sejo. Predsedoval je Jože Samšič. Seje so se udeležili zastopniki vseh sektorjev iz Slovenije. Sprejeli so zelo obširen delovni program. Poudarek je zlasti na nalogi, da je treba prenašati tradicije narodnoosvobodilnega boja na mlajši rod. Zato so sklenili, da bodo kurirji letos prevzeli pokroviteljstvo nad enim najdelavnejših taborniških odredov, ki se imenuje »Bičoka« skalac.

Največ so razpravljali o zbiranju zgodovinskega gradiva. Nedavno je izšla prva knjiga o kurirjih in vezistih NOV z naslovom Ključ glavni štab. Za to imajo veliko zasluge kurirji in vezisti, ki so pomagali s svojimi prispevki. Priznanje zasluži ZP ptt, ki je gmotno podprlo izdajo knjige.

Knjiga izčrpno in pregledno opisuje partizanske zveze v Sloveniji. Prvi, monografski del knjige je napisal in knjigo uredil Stanko Petelin-Vojko. Slovenija je dobila prvo, skrbno urejeno knjigo o kurirskih partizanskih zvezah. Za nadrobnejše opise teh zvez pa bo treba zbrati še veliko gradiva.

Na seji je bilo tudi poudarjeno, da bomo morali v prihodnje posvečati več skrbi bivšim borcev, ki so potrebni pomoči in zdravljenja, saj nas na to zadnje čase opozarja velika umrljivost borcev. Mnogo borcev je bolnih. Če bi jim ob pravem času

pomagali, tako da bi bili deležni zdravniških pregledov in zdravljenja, bi bilo mogoče rešiti še marsikomu življenje, zlasti še posameznikom, ki so razmeroma mladi. Ob smrti tovarišev je tragedija še toliko večja, če zapustijo nepreskrbljene otroke.

Predsednica odbora vezistov NOV, Dragica Rome, je predlagala na seji, naj bi letos vse pripravili za združitev organizacij prihodnje leto. Odbor se je s tem strinjal. V prihodnje bomo morali posvečati tudi več pozornosti vzdrževanju transverzale kurirjev in vezistov NOV. Prav tako je za to transverzalo potrebno več propagande.

Pglavitna letošnja prireditelj bo srečanje bivših partizanskih kurirjev na Koroškem. Kurirji so doslej vsako leto obiskovali partizanske kraje in se udeleževali pohoda po poteh partizanske Ljubljane. Letos pa bo eno njihovih največjih srečanj na Poljani na Koroškem, v kraju, kjer je bila 13. maja 1945 uničena zadnja nemška divizija. Tam so se končali zadnji boji med drugo svetovno vojno v Evropi. Čeprav je Nemčija že pred tem uradno kapitulirala, se nemška soldateska na umiku na Koroškem še ni hotela vdati. Zato sta Tomšičeva brigada in bataljon 7. vojvodjanske zaustavili umikajočo se nemško oddelke in jih prisilili, da so položili orožje. Sovražnik je imel velike izgube, padlo pa je tudi precej borcev Tomšičeve brigade.

MAKS BURGAR

FRANCE SLOKAN:

STARA PRAVDA

Vse to je bilo tako prevratno za tedanje razmere, da je vzbudilo toliko močnejši odmev med podložniki — celo v drugih deželah. Sicer bi bilo mogoče tudi dokazovati, da se je upornost kmetov tedaj začela kazati še marsikje drugje, ne le zato, da bi kmete spodbudil zgornještajerske kmečke zveze. Razmere so bile pač takšne, da so gnale ljudi v upor, v nekaj, kar bi se poprej zdelo nezaslišana skrajnost.

Vendar je zgornještajerski upor najbrž precej vplival na koroške kmete, tako da organizirani nikakor niso mogli kot otropeli sprejemati vsakega nadaljnega poslabšanja. Tako so se močno razburili tudi zaradi tedanje zamenjave denarja, oglejskih pšenigov v mavadne pšenice. Kakor tolikokrat pozneje so bili tudi pri tej srednjeveški zamenjavi denarja ljudje ogoljufani. Uradno je bilo seveda vse prav, toda pri plačevanju dajatev z novim denarjem so kmetje čutili, da morajo dati več, kot so dajali poprej. Uprli so se temu, oblast (vicedom) pa je skušala nepokorščino kmetov v kati zatreti. Nekaj upornih kmetov so prišli in zaprli, drugi pa so se morali zagovarjati.

Kmetje so tedaj v svojo obrambo na področju ob Spittalu ob Dravi nad Beljakom ustanovili novo kmečko zvezo. Ko bi se naj prihajali zagovarjat posamez, drug za drugim, so se zbrali v skupino in pred uradno gospodo jih je prišlo kar okrog štirideset, povrh tega pa so bili še oboženi. Ko je vicedom hotel zasliševati vsakega kmeta posebej — tako bi laže pritiskal na vsakogar — so se zbrani kmetje kot en moč obrnili in se razšli. Pozneje se je njihova zveza še okrepila, tako da so se ji pridružili

še številni drugi podložniki, ne le tisti s cesarskega zemljiškega gospostva, kjer so se najprej začeli upirati.

Upornost se je širila kot požar. Med dogodki pred izbruhom samega prvega upora (leta 1478) je bil zlasti značilen dogodek 22. marca 1476. Tedaj so kmetje zborovali na prostem pri Beljaku na levem bregu Drave, najprej na polju pri St. Lenartu in Jezernici, potem pa še na

Oborožen kmečki upornik in cesarski vojak v XVI. stoletju

Trati pri Zgornji Beli. Na teh zborovanjih so kmetje slovesno prisegli na meč, ki je visel na dveh v zemljo zabitih kolih. Prisega na je bila dejansko javna, slovesna razglasitev, da so postali uporniki, namreč, da se odpovedujejo podložništva (zvestobi) svojemu zemljiškemu go-

Medicinci, padli v NOB

Janez Magister-Žan

Rodil se je 27. maja 1923 v Ljubljani. Na medicino se je vpisal leta 1941 in končal dva semestra. V Osvobodilno fronto se je vključil takoj po njeni ustanovitvi in postal član partije. Sodeloval je v raznih akcijah po Ljubljani, 10. julija 1942 pa je odšel k partizanom v Duleto bataljon. Nato je bil v enotah Cankarjeve, 12. štajerske in artilerijske brigade. Ko je končal višji politični tečaj v Metliki, so ga poslali za namestnika komisarja istrskega odreda. Padel je 21. januarja 1945 v Ratju v Suhi krajini ob napadu Rupnikovega belogardističnega jurišnega bataljona, prav tedaj, ko je dobil čin majorja in sprejel dolžnost političnega komisarja ljubljanske brigade. V partizanih je padel tudi njegov brat Vinko.

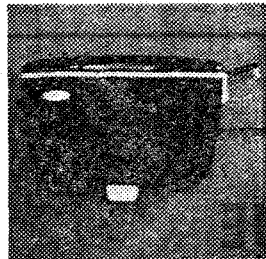
GOSTINSKO PODJETJE HOTEL RUDAR TRBOVLJE, TRG REVOLUCIJE 26

HOTEL RUDAR

Ob prihodu v Trbovlje vam priporočamo naše usluge v novozgrajenem hotelu »Rudar«, kategorije »B« v središču mesta, tel. 80-400 in 80-420, p. p. 55. Hotel ima 32 sodobno opremljenih sob, apartmanske in posebni salon, restavracijo in snack bar, renomirano kuhinjo, veliko izbiro pijač, solidno postrežbo in solidne cene. Vsako soboto in nedeljo igra godba za zabavo in ples.

Hotel nudi organizacijo banketov, poslovnih in prijeteljskih sestankov, porok, obletnic in druge usluge.

— Vabljeni.

Plastični sanitarni kotlički FONTANA za WC (se ne rosijo — brezšumni) v beli in črni ter še treh pastelnih barvah (roza, zelena, modra) z nerjavečo plastično vložno armaturo izdeluje

spodu. Čez dober mesec dni, 25. maja, pa so se uporniki s svojimi voditelji zbrali v Lazah pri Beljaku. Začele so se že organizacijske priprave na dejanski upor ali na obrambo kmečke zveze ter pravic njenih članov.

V vodstvu organizacije sta bila med kmeti tudi dva kmečka rokodelca in zlasti značilno je, da se je upornikom pridružil rudar ali zastopnik rudarjev. V rudarstvu zaposleni ljudje so bili tedaj vsekakor v bolj ali manj drugačnem položaju ali v različni odvisnosti od gospode kot pa kmetje kot podložniki, tlačani zemljiške gospode. Zato pa so vendar že tedaj delavci čutili s kmeti kot njihovi zavezniki.

Nadalje je značilna povezanost tedanjih kmetov, ki je niso ovirale deželne meje in tudi ne različna narodnost (pravzaprav jezikovne razlike). Na zboru v Lazah so namreč obravnavali predpise, pravila zgornještajerske, šlandminške zveze; na podlagi prepisa te zveze so sestavljali svoj »statut«, kakor smemo imenovati to listino, izredno pomembno za zgodovino kmečkih uporov. Na splošno je namreč pravi pomen kmečke zveze za kmečke upore premalo poudarjen in organizacija tudi ni popolnoma pojasnjena. To je razumljivo, saj je bila kmečka zveza dejansko skorajda podtalna ali za tedanje oblastnike vsekakor ilegalna organizacija. Fevdalizem je ni priznal, marveč jo je zlasti po uporih obsojal kot nekakšno tolovajske, skrivne bratovščine, naperjene proti vsem posvetnim in »božjim« postavam.

Tudi program ali načrt koroške kmečke zveze je vseboval odločno zahtevo, da kmetje plačujejo le stare dajatve, to se pravi, da mora veljati stara pravda. Vendar je bil tedaj poudarek na obrambnih nalogah proti Turkom. Podložniki so nujno potrebovali nekakšno vseljudsko obrambo, ki pa so jo tedaj začeli snovati skorajda brez vseh izkušenj, čeprav je treba računati, da so se bolj ali manj združevali v najhujši stiski že stoletja, da so si pomagali, kakor so vedeli in znali. Tako so tudi nastajali kmečki obrambni tabori na utrjenih krajih, za cerkvenimi obzidji, ki pa navadno niso bila tako trdna kot pa grajska ali mestna.

(Se nadaljuje)

Šola – sad dela in pridnosti občanov

Nova zmaga, dodaten kamen v mozaiku revolucije in hotenj: omogočiti človeku nemoten demokratični razvoj na vseh področjih vzgoje in izobraževanja. Vsi v občini naj imajo enake pogoje za šolanje!

Kadar govorimo o načrtih za novo šolo, ne razmišljamo samo o razširitvi življenjskega prostora šole, o potrebah po vzgojno-varstvenih ustanovah. Zavedamo se tudi nujnosti po modernizaciji šolskega pouka.

V domžalski občini se naseljuje iz leta v leto več ljudi. Tudi nataliteta prebivalstva se je v zadnjih letih občutno povečala. Potrebe po vzgojno-varstvenih ustanovah in novih šolskih prostorih niso več dovoljevale samo teoretičnih razmišljanj.

Leta 1968 so domžalski odborniki sprejeli načrt za razširitev šolskih zmogljivosti. Osnova je bila krajevni samoprispevek, ki so ga občani aprila naslednjega leta z referendumom tudi sprejeli. Osnovna šola v Blagovci je bila prvi projekt, zgrajen s sredstvi krajevnega samoprispevka. Sledila je osnovna šola Josipa Broza Tita na Rojah, danes pa so otvorili novo šolo, ki nosi ime Slandrove brigade.

Morda bi bilo ob tej priložnosti primerno omeniti vrsto finančnih težav, ki tako ali drugače botrujejo vedno in skoraj povsod. Vsota štiridesetih milijonov, kolikor je bilo doslej porabljenih za izgradnjo treh šol in obnavljanje starih šolskih objektov, je velika obremenitev za občino.

JAVITE NAM!

Marija Ravbar iz Kettejeve 3 v Sežani nam je javila naslov obveščevalca Vojka. Njegovo pravo ime je Angel Vrelec, gostilna SKLAUS, Opčine pri Trstu. Ta gostilna je nasproti bencinske črpalke na Opčinah. Marija Ravbar pripominja, da je z Vojkom delala za NOV. Za podatek se ji najlepše zahvaljujemo.

Cvetka Sulč iz Lokovca 24 pri Ajdovščini pa je sporočila, da je bila pri domobrancih v Ajdovščini zaprta (med 15. februarjem in 15. marcem 1945) njena sestra Silva Bloška. Brat Franc Bloško pa je bil kurir pri komandi mesta Ajdovščina. Umrl je 22. novembra 1965. Tudi tovarišici Cvetki se za podatke najlepše zahvaljujemo.

Ia vendar tudi o vlogi in poslanstvu šole nikoli ni odveč povedati nekaj besed. Nena- lokrat ugotavljamo, da šola svojega poslanstva ne opraviča zadovoljivo. Pogosto slišimo, da šola ne ohranja dovolj tradicij NOB, da ni dovolj, da nosi ustanova samo ime po tem ali onem narodnem heroju...

Res je, da besedi ohranjanje tradicije lahko pomenita zelo malo ali celo nič, če jim ne izdelamo natančnega programa.

Dejstvo, da nosi nova osnovna šola v Domžalah ime Slandrove brigade, je veliko priznanje borcem omenjene brigade in vsem prebivalcem te okolice, ki so med vojno enotno podpirali narodnoosvobodilni boj.

Domžalčani so v sodelovanju z družbenopolitičnimi organizacijami — predvsem s ZZZB NOV — izdelali idejni načrt v zvezi z negovanjem in širjenjem tradicij NOB v novi šoli. Negovanje tradicij NOB naj bi bil sestavni del vzgoje v šoli, ki bi pouk dopolnjeval in mu dajal praktično vrednost. V šoli bo stalna razstava slik in dokumentacije iz pohoda Slandrove brigade, na šoli bodo ustanovili zgodovinski krožek, ki se bo ukvarjal s proučevanjem naše polpretek- le zgodovine...

Ob slovenskem kulturnem prazniku (dne, 8. februarja 1973) bo šola izročena svojemu namenu. V domžalski občini bodo tako nastale nove možnosti tudi za vključevanje občanov v kulturno, vzgojno in družbenopolitično aktivnost.

Zelja, da bi popolnoma opustili kombinirani pouk na podružničnih šolah, bo postala še za korak realnejša, čeprav je tudi ukinjanje podružničnih šol povezano z dodatnimi finančnimi obveznostmi (lasten prevoznik park).

Toda ali bo mogoče celoten načrt za rešitev problemov šolskega in varstvenega prostora uspešno skleniti? Četrta novogradnja — šola v Mengšu je sicer že pod streho. Ostaja pa potreba po dodatnih prostorih v starih šolah, po telovadnici v Radomljah, Dobu, v drugi osnovni šoli v Domžalah, v Moravčah, na Brdu...

V občini so še vedno področja s prebivalci, ki od široko zasnovanega načrta nimajo ničesar (Črni graben, moravska okolica), čeprav so med vojno enotno podpirali partizansko gibanje.

Ali bi kazalo akcijo krajevnega samoprispevka podaljšati?

SILVO TERSEK

PREBERITE TUDI TO

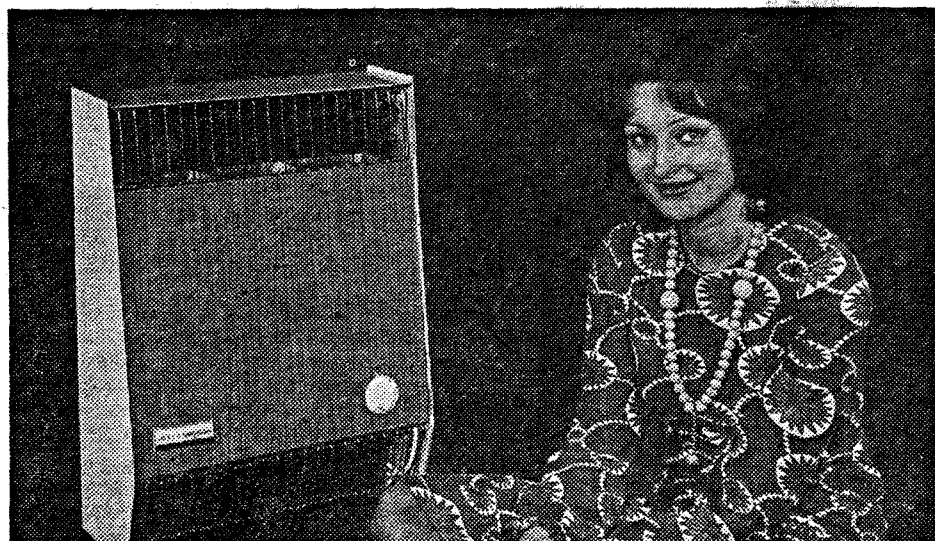
Po predpisih temeljnega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju se računa doba s povečanjem (eno leto dela s polnim delovnim časom se šteje za 15 mesecev) vojaškim vojnim invalidom od I. do VI. skupine. Po dosedanjih predpisih so bili te ugodnosti deležni samo invalidi I. do IV. skupine.

Temeljni zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ki je začel veljati 1. januarja 1973, daje torej pravico vsem invalidom s 100% do 60% invalidnosti do priznanja delovne dobe s polnim delovnim časom vsako leto za 15 mesecev.

Za tiste vojaške invalide navedenih skupin, ki so v delovnem raz-

merju, so komunalni zavodi za socialno zavarovanje po obstoječih predpisih dolžni ugotoviti, v katerih delovnih organizacijah so zaposleni taki invalidi, in vnesti ustrezne podatke v njihovo osebno kartoteko. Ker evidence o takih invalidih I. do IV. skupine že obstaja, je treba uvesti le še evidence za invalide V. in VI. skupine.

Drugače je za vojaške invalide V. in VI. skupine, ki so že upokojeni in ki so pred upokojitvijo kot taki invalidi najmanj 5 let delali s polnim delovnim časom. Le-ti morajo zavodom za socialno zavarovanje, od katerih prejemaajo pokojnine poslati zahtevo, da jim vstefejjo vsako leto dela s polnim delovnim časom za 15 mesecev pokojninske dobe.

PREDNOSTI:

- HITRO OGREVANJE PROSTORA
- MOČNO KONVEKCIJSKO ZRAČENJE
- BREZŠUMNO VLAŽENJE ZRAKA
- ZUNANJE PLOŠČE PEČI HLADNE
- NI IZŽAREVANJA NA OSTALE PREDMETE
- MOŽNOST NAMESTITVE: NA STENO, OB STENO ALI OB POHIŠTVO

LIBELA

LIBELA-CELJE

LIBELA - konvektor

MARIBORSKA CESTA 1 a
63000 CELJE, telefon: 21-41

PRIMERNO ORODJE JE POGOJ ZA USPEŠNO DELO!

KOMBI BC VS 106 A4 — garnitura električnega ročnega orodja v kovčku iz skaja ali v kartonski embalaži.

Vsebuje naslednje orodje: vrtni stroj, komplet spiralnih svedrov, krožno žago, klobučevinast kolut, gumijast kolut, krožno žično ščetko, vpenjalni trn, krzveno polirno prevleko, komplet brusnih papirjev in brusnega platna ter vpenjalno stojalo.

Važnejši tehnični podatki za vrtni stroj:

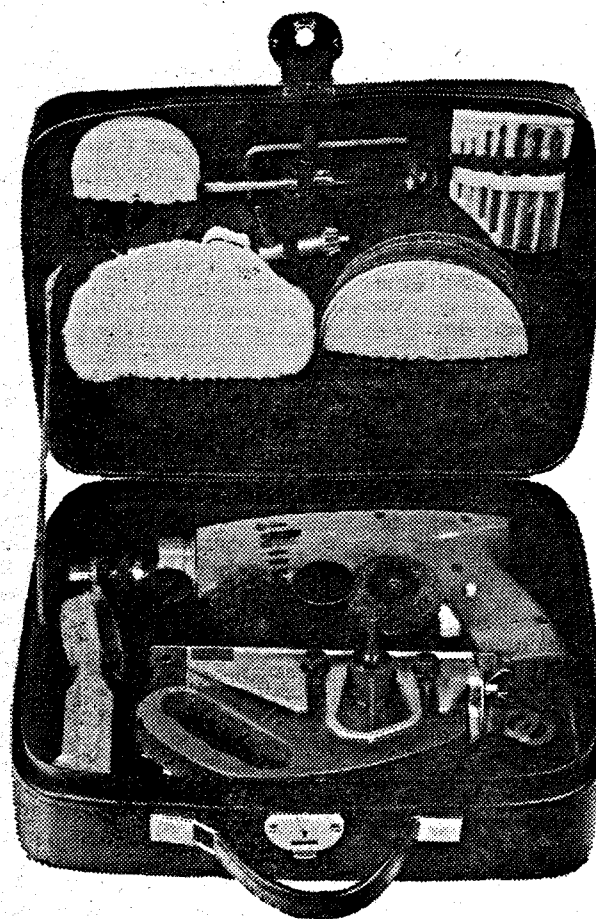
— napetost	220 V
— nazivna moč	260 W
— število vrtljajev	1500/min
— maksimalni premer izvrtine v jeklo	10 mm
— maksimalni premer izvrtine v trd les	16 mm
— teža stroja	1,8 kg

Garniture električnega ročnega orodja »KOMBI« lahko kupite v vseh lekarnih prodajalnah pa tudi v drugih trgovinah z elektrotehničnimi izdelki.

Tovarniška cena (brez prometnega d. v. a. in marže) garniture »KOMBI« v kovčku iz skaja 850 din
v kartonski embalaži 680 din

Razen garniture »KOMBI« vam Iskra nudi tudi drugo električno ročno orodje: vrtni stroje različnih moči in velikosti, brusilne stroje, električne ročne škarje, elemente garniture »KOMBI« itd.

11666

Kulturni praznik slovenskega naroda

V februarjski številki revije »Borec« bo objavljena »nova« podoba pesnika Franceta Prešerna. To podoba je po povečani fotografiji litografije neugotovljenega avtorja izdelal akad. slikar Jaka Torkar.

Novo je na tej novi Prešernovi podobi le toliko, da so z nje odpravljene zelo vidne in nestrokovno opravljene retuše, ki so zlasti opazne na litografiji. Le-ta je leta 1866 izšla v Wagnerjevi izdaji Prešernovih poezij, ki sta jih uredila Jurčič in Stritar. Po pričanjih ljudi, ki so Prešerna osebno poznali, sodobniki, sorodnikov in prijateljev, je ta podoba, od doslej mnogih poznanih podob, pesnikovemu obrazu najbolj podobna.

Vsestranski pomen in veličina Prešernove pesniške besede je vzpodbudil že marsikatero slovenskega upodobljajočega umetnika, da bi s pomočjo ustnih in napisanih izročil ter z lastno vizijo pesnikove osebnosti ustvarili takšno podoba, ki bo ustrezala zamisli in predstavi. Ob tem hotenju pa so se skoraj vsi naslanjali na Prešernov portret, ki ga je po spominu izdelal po pesnikovi smrti avstrijski slikar Franz Kurz Goldstein. Bistvene razlike v teh podobah ni, razen v stilu (risbi, lesorezu, olju), razlike so le v večji ali manjši idealizaciji, vendar so osnovne črte v glavnem ostale po Goldsteinovi predlogi. Tako imamo zdaj Jakčevo, Gasparjevo, Justinovo, Hribarjevo, Černigojevo, Koželjevo in še mnoge druge upodobitve Prešerna. K tem naj omenimo še Zajčev spomenik Prešernu na Tromostovju v Ljubljani ter Smerdu-Labodov spomenik v Kranju, kjer je pesnik umrl.

Prav tako kot slikarje je Prešernova osebnost privlačevala književnike, literarne kritike in skladatelje. Znana sta biografska romana: »Neiztroheno srce«, »Roman o Prešernu« (Slodnjak, Vaštetova) in obširne razprave (Kidrič, Prijatelj, Slodnjak, Vidmar, itd.), v katerih je še in še poudarjen pomen Prešernovega genija za prebujenje, preporod in zavest slovenskega naroda.

O največjem slovenskem pesniku dr. Francetu Prešernu je bilo že napisanih toliko ugotovitev in razprav, da jim ni kaj več dodati. Vendarle se vsako leto ob dnevu pesnikove smrti znova in znova spominjamo veličine in pomena njegove pesniške besede. Vsako leto ugotovitev, da se je s Prešernom rodil tudi slovenski narod, da je ob njem rasla slovenska kultura.

Pomen in veličina Prešerna, pa tudi Levstika, Gregorčiča in Cankarja, je prišla vselej in zlasti do pravega izraza in veljave tedaj, ko je narod doživljal največje stiske v svojem obstoju, ko je v najglobljem trpljenju uresničeval svoja tisočletna stremjenja: otresti se jarna suženjstva in dobiti enakopravnost med

ljudmi in narodi — samostojnost in svobodo. In v takih stiskah, trpljenju in strmljenju se je narod obračal k svojim večnostim izvirom moči, k studencem poguma, zavesti in ponosa. Izviri in studenci so bili — kulturna izročila naših največjih mož.

Najčistejši, najkrepkejši izvir in studenec pa je bil nedvomno kulturno izročilo moža, ki ni dal svoj veličastni manifest v Zdravljici le svojemu narodu, temveč vsemu človeštvu. Tega se bodo najlepše spominjali vsi, ki so s srcem in voljo sodelovali in se bojevali v narodnoosvobodilnem boju. »Zdravljica« je izražala in združevala najvišje umetniške in človeške ideale, s svojo globoko modrostjo in gorečo ljubeznijo je proniknila z magično močjo v bojujoče se ljudstvo; bila je plamenica na poti do uresničenja davnega in vedno pričujočega hrepenenja, bila je vodnica v boju, kjer se je iz vizije kovala živa resničnost.

V vsem začetku, ko so tuji sovražniki razčetrili in raztelesili našo domovino, smo se s preroško »Zdravljico« bojevali proti obupu in samomoru. Prešern je hodil z mnogimi v miniaturni izdaji in razsipno vlival upanje, doživljali smo ga, kot pravi pesnik:

...in plamen naš se druži z njim,
se dviga,
in plamen naš pogumno dalje gre,
ter neprekinjena drži veriga
iz zarje v zarjo in od dne do dne...

Doživljali smo ga kot nepremagljivo, čudodelno moč, saj je bil prisoten na vsaki partizanski kulturni prireditvi, doživljali smo ga kot pesem in besedo. In to doživetje smo tudi potrjevali. Na kongresu slovenskih kulturnih delavcev, ki je bil 4. in 5. januarja 1944 na osvobojenem ozemlju v belokranjskem Semčju, je Josip Vidmar v svoji razpravi Slovenska kultura in narodnoosvobodilna borba, med drugim povedal naslednje:

»Na svoji nedavni poti v bosansko Jajce sem v pogovoru pokazal predsed-

TRŽAŠKI PARTIZANSKI PEVSKI ZBOR TUDI URADNO

V nedeljo bo v ljudskem domu v Trebčah (Trst) ustanovni občni zbor Tržaškega partizanskega pevskega zbora, o katerem smo obširneje pisali v drugi letošnji številki našega lista. Na ustanovnem zboru bodo imenovali odbor, sprejeli statut zbora in uvedli redne, izredne in podporne člane, povabljenim gostom pa se bo Tržaški partizanski pevski zbor predstavil tudi s krajšim koncertom.

niku AVNOJA, Vladimiru Nazorju, žepno izdajo Prešerna, ki me kakor marsikoga med nami v teh dneh spremlja na vseh potih. Stari hrvaški poet je nekaj časa molče listal po knjižici, nato pa se je obrnil k svojim tovarišem in dejal: »Pomislite, kaj lahko povzroči takale knjižica pesmi. Tule je ustvarila slovenski narod. Brez nje ga ne bi bilo.« — Vsi mi vemo, da je v teh besedah veliko resnice. Mož, ki je ustvaril to knjižico, je nedvomno bistveno posegel v usodo slovenskega naroda, morda sploh odločilno. Njegov genij mu je narekoval odločitve, a navdajal ga je tudi s spoznanjem, ki ga danes vsi čutimo kot pozitivno in tvorno. Narekoval mu je koncept, ki nam more biti važno in dragoceno izročilo.

Prav to »dragoceno izročilo« pa je brzkone leto pozneje, 1. februarja 1945, napotilo predsedstvo SNOS, da je na osnovi odloka proglasilo dan Prešernove smrti za kulturni praznik slovenskega naroda... Za dvig kulturne zavesti našega naroda in s tem tudi dviganje njegovega ponosa in narodne zavesti in samozavesti bodi en teden v letu posvečen slovenski kulturi...

Zato tudi ob letošnjem 8. februarju, dnevu smrti našega največjega pesnika, napravimo obračun nad resničnimi dosežki v naši kulturi, ki je največje bogastvo in vrednota slehernega naroda.

ČRTOMIR SINKOVEC

PETER BARNES: VLADAJOČI RAZRED

Prejšnji teden je bila v Drami Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani nova premiera, že četrta v letošnji sezoni. Tokrat gre za satiro mladega angleškega dramatika Petra Barnesa VLADAJOČI RAZRED.

Dramatik, ki se je s tem tekstom prvič očitneje predstavil angleški publiki že leta 1968, si je za osnovno izhodišče izbral satirični zapis o angleški aristokraciji. Ta aristokracija se kaže gledalcem kot poseben družbeni sloj, ki v mnogočem dobiva že skoraj drastično obliko.

Sin Jack nasledi lordstvo po svojem očetu, ki ga je smrt doletela prav pri obeh jaskih podvigih. Toda dokler oznanja Jack ljubezen, dobroto, enakost med ljudmi, toliko časa ga imajo njegovi sorodniki za nepristevnega. Nihče ne priznava Jacka — boga ljubezni, posmehujejo se mu, naklepajo intrige proti njemu ali pa se mu izogibajo. Ko pa se v drugem dejanju spreobrne in postane prav tako kot vsi okrog njega zatiralec in celo morilec, mu priznajo aristokratski položaj, modro kri, lahko postane član lordske zbornice — torej pravi in popolni aristokrat.

Za tak preobrat si je moral izmisliti Barnes nekaj močnih pretresov. Prvi je že apriorno dramatičen. Gre za polnokrvno razumevanje strežniških vlog. Strežnik Tucker globalno predstavlja ljudstvo, proletariat, zatirance. In tako igra kot predstavnik drugega sloja dramsko protitež aristokraciji. Prav zato je drama VLADAJOČI RAZRED tudi ideološko-razredna, kajti strežnik Tucker zavestno nasprotuje aristokraciji, zavestno je član partije, trockist. Vsa Barnesova idejna izhodišča so poročena v tem razrednem nasprotju.

Peter Barnes je svojo igro označil kot baročno komedijo. Toda po vseh znakih mračnjštva, groze, krvi, itd. bi bila skorajda bolj primerna oznaka »gotška komedija«, saj je ta hip drame bliže Barnesovemu namenu.

Če je bilo do zlag govora o ideologiji in dramatičnih premisah v tekstu, ne moremo mimo same dramske podobe. Za spremembo od svojih sodobnikov je prikladal Barnes na oder pravo bogastvo domislic, situacijskih in besednih zapletov in razrešitev, tako da angleški kritiki niso zaman pisali o odlični satiri, občutni melodrami, cinizmu, filozofiji, patosu, grozi, itd. Toda bolj kot zabava je VLADAJOČI RAZRED močan in motiviran napad na izbrance družbe. V tem smislu je tekst univerzalen, saj ga lahko enako dobro razumemo v vsaki sredini. Pravzaprav je to napad na vse tiste, ki povzdičujejo krutost nad sočutje in misli.

ne zamudite

jo, da je raspirja pomembnejša od miru med ljudmi.

VLADAJOČI RAZRED je vsakakor tekst, ki ga ne gre zamuditi.

PETER HANDKE: PREROKBA

Radio Ljubljana in njegovi poslušalci poznajo že nekaj let ime znane dramatika Petra Handkeja, saj so bila v slovenščini predvajana vsa radijska dela tega avtorja. PREROKBA je eden prvih Handkejevih radijskih tekstov. Zato nam ta igra odkriva tisto fazo sicer mladega dramatika, v kateri se je še poigraval z miselnimi zvezami, ki naj bi mimo bizarne vsakdanjosti odražale tudi nekatere temeljne eksistencialne prvine v sodobnem človeku. Iz vsega tega tkiva raste grozljiva vizija sodobnega in prihodnjega sveta in življenja, človeške odtujenosti v takem svetu in ljudi med seboj.

Handkejev tekst je napisan z imenitno humorno-ironično intonacijo, ki napolni vse bistvo avtorjeve izpovednosti.

PREROKBO je prevedel Borut Trekman, režiral Aleš Jan, prislubite pa ji lahko v radijskem sporedu v petek, 9. februarja.

TONE FRELJH

SLOVENSKO-ITALIJANSKI PEVSKI VEČER V RONKAH

Lepo doživetje

Pevsko društvo Srečko Kosovel je 27. januarja priredilo v sodelovanju s Pro Loco iz Ronk v Slovensko prosvetno zvezo v Ronkah izredno uspel Slovensko-italijanski pevski večer.

V prepolni dvorani, ki ima osemsto sedežev, so nastopili: Moški pevski zbor Srečko Kosovel iz Ronk, Mešani pevski zbor Città di Gradisca iz Gradišča ob Soči, Moški pevski zbor Nonet iz Sovodenj ob Soči, Moški pevski zbor Oton Zupancič iz Štandreža, Pevski zbor Giuseppe Verdi iz Ronk, Moški pevski zbor Kras iz Dol pri Poljanah in Moški pevski zbor Srečko Kosovel iz Ajdovščine.

Vrstile so se slovenske, italijanske in furlanske narodne in umetne pesmi. Seveda je bila glasbena kultura in izrazna moč teh zborov različna, toda prav vsi so poželi navdušeno priznanje občinstva. To pa niti ni tako važno. Večer je bil resnično kulturno doživetje — tisto, v katerem ima najpomembnejšo vlogo srčna kultura. Izraz iskrenega sožitja Slovencev, Italijanov in Furlanov v delavskih Ronkah, kakršnega smo tri ure doživljali ta večer, mora ostati nepozaben vsem dobromislečim udeležencem koncerta.

Oglasila se je tudi lepa popevka v biz-

jaškem narečju. To narečje iz naselja Bizjaki je mešanica tržaško-beneških (Benetke) jezikovnih elementov in je ohranjeno le še na tem ozemskem območju.

Ronke so izrazito delavsko naselje. Štejejo blizu deset tisoč prebivalcev, od tega nekaj nad tisoč Slovencev. Številni Slovenci v Ronkah so se v zadnjih letih doselili sem z območja doberdobske pianote in so s seboj prinesli narodno zavest. Slovenski moški pevski zbor Srečko Kosovel obstaja v Ronkah šele devet let in tudi številčno ni velik. Prav ta mali zbor pa je naredil največ, da je prišlo do tako lepe in uspele kulturne manifestacije. Hkrati pa bo uspeh slovensko-italijanskega pevskega večera v Ronkah vzpodbuda za uspešno delo na tem področju tudi v prihodnje. Tri kilometre pred Tržičem (Monfalcone) se na ta način osvešča in ohranja narodnostna skupnost, ki pa žal nima lastne osnovne šole. Prva povojna leta je bila tu slovenska osnovna šola, pred približno dvaindvajsetimi leti pa je bila ukinjena, in otroci slovenskih staršev se morajo danes voziti v slovensko osnovno šolo v Doberdob.

CIRIL ZUPANC

beležke

8. FEBRUAR NA JAVORNIKU

V vseh gorenjskih občinah so se dobro pripravili na proslavo slovenskega kulturnega praznika, 8. februarja. V jeseniški občini je bila osrednja proslava v počastitev obletnice smrti največjega slovenskega pesnika dr. Franceta Prešerna v dvorani delavskega doma na Javorniku. Proslavo je pripravilo DPD Svoboda Javornik-Koroška Bela v sodelovanju s kulturno-umetniškimi klubom »Tone Cufar« z Jesenic. V okviru tega praznika so nastopili s tradicionalno kolektivno razstavo tudi likovni amaterji, ki so združeni v DOLIKU.

V prvem delu proslave je pesmi

Franceta Prešerna predstavil jeseniški rojak, dramski in filmski igralec Miha Baloh. Nastopili so tudi recitatorji, člani amaterskega gledališča Tone Cufar. Predstavili so devetero domačih besednih ustvarjalcev, predvsem članov kulturno umetniškega kluba Tone Cufar. Pod vodstvom Stane Geršakove so recitali pesmi Mateja Bora, Mihe Klina, Črtomira Sinkovca, Cvetka Zagorskega, Valentina Cundriča, Benjamina Gracerja, Marije Mencingerjeve ter dveh koroških pesnikov Andreja Kokota in Valentina Polanskega. V drugem delu proslave pa je s posebnim koncertom sodeloval jeseniški ženski pevski zbor, ki ga vodi prof. Milko Skoberne in sodi med najbolj delavne pevske zборе v jeseniški občini.

KONEC AMERIŠKE VOJAŠKE POMOČI GRČIJI

Grška vlada se je sama odrekla brezplačne vojaške pomoči, ki jo je prejela od ZDA. To je storila menda zato, da bi razvednotila argumente nekaterih članov ameriškega kongresa, ki so ob razpravi o pomoči napadali grški vojaški režim in obtoževali predsednika Nixona, češ da podpira diktaturo v Grčiji.

Od leta 1947 dalje je Grčija prejela v obliki vojaške in gospodarske pomoči od ZDA več kot štiri milijarde dolarjev, od tega pol milijardo dolarjev kot brezplačno pomoč. Se nadalje pa nameravajo Grki najemati vojaške kredite za nakup razne opreme. Tako na primer so jim Američani za leto 1973 odobrili 58 milijonov dolarjev kredita za nakup 38 reaktivskih lovcev phantom IV.

KOLIKO STANE AMERIČANE INDOKINA

Ameriški davkoplačevalci so pričakovali, da se bodo s prenehanjem vojne v Indokini zmanjšali izdatki za vojsko. Vendar so se zmotili, zakaj predstavnik ameriškega obrambnega ministrstva je jasno povedal, da bodo vojaški izdatki tudi še vnaprej ostali tako visoki, kot so bili doslej.

Doslej so ameriški vojaški funkcionarji opravičevali te stroške z vojno v Indokini, za katero so od leta 1965 dalje porabili približno 140 milijard dolarjev. Stroški za vojaške namene pa bodo tudi po končani vojni v Indokini ostali na sedanjih ravni, kajti prihranek nameravajo potrošiti za nove oborožitvene sisteme. Tako na primer bodo ameriške oborožene sile dobile nadzvočne bombnike B-1, za kar bodo porabili 12 milijard dolarjev, vojno mornarico pa bodo opremili s podvodnimi raketami velikega dometa trident. Tridjo, da bo vsaka podmornica, oborožena z raketami te vrste, stala ameriške davkoplačevalce približno milijardo dolarjev.

zanimivosti

PROTIMINSKO VOZILO

Južnoafriški obrambni minister je pred kratkim izjavil, da so v njegovi državi menda izdelali posebno vozilo za odkrivanje min, ki jih postavljajo gverilci vzdolž meja. Na posebni tiskovni konferenci je dejal, da je južnoafriški odbor za oborožitev »razvil in izdelal vozilo, s katerim je moč odkriti in uničiti mine, ki jih postavljajo teroristi. Vozilo, ki so ga v prejšnjem mesecu preskusili, je preskušnjo uspešno prestalo«. V ministriji izjavi je bolj od podatka o novem vozilu zanimivo priznanje o težavah, ki jih ima južnoafriški rasistični režim z notranjim odporniškim gibanjem.

KLJUB SPORAZUMU NOVA JEDRSKA OROŽJA

Iz ameriških virov poročajo, da so konec decembra izstrelili v Sovjetski zvezi novo strateško raketo, ki je po velikosti približno enaka raketi SS-9, po drugih lastnostih pa naj bi bila boljša od nje. Znano je, da je bila SS-9 doslej največja in najnatančnejša sovjetska strateška raketa z jedrsko bojno glavo, namenjena pa je bila med drugim tudi za uničevanje ameriških strateških raket tipa minuteman v njihovih podzemeljskih silosih.

Nova sovjetska raketa je 29. decembra preletela več kot 7.500 kilometrov dolgo pot od Turatama v osrednjem delu države do polotoka Kamčatke. Raketa ima eno samo bojno glavo. V Sovjetski zvezi sicer preskušajo tudi že rakete s tremi bojnimi glavami, vendar natančnost njihovega usmerjanja proti trem različnim ciljem zaostaja za natančnostjo, ki so jo doslej dosegli Američani. V ameriških vojaških krogih menijo, da bodo nove rakete uporabili za zamenjavo 290 raket SS-9. Znano je, da je po sovjetskoameriškem sporazumu o prvi fazi omejevanja strateške oborožitve dovoljeno izpopolnjevati raketno oborožitev in zastarele rakete nadomeščati z novimi, ni pa dovoljeno nobeno povečanje skupnega števila raket; zato bodo tudi Američani vseh tisoč raket tipa minuteman predelali tako, da bodo namesto ene imele po več jedrskih bojnih glav.

obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Nikola Ljubičić o koncu vojne v Vietnamu

Uredništvo Narodne armije se je obrnilo na zveznega sekretarja za narodno obrambo generala armade Nikolo Ljubičića, naj bi odgovoril na nekatera vprašanja ob sklenitvi premirja v Vietnamu. Nikola Ljubičić je na vprašanje, kako je sprejel novice o ustavitvi ognja v Vietnamu, povedal med drugim:

»V sedanjem mednarodnem trenutku je novica o miru v Vietnamu najboljša za vse ljudi, ki znajo ceniti mir. To je radosten dogodek predvsem za vietnamsko ljudstvo, ki se je bojevalo tako dolgo za svobodo in neodvisnost ter imelo največje človeške in gnotne izgube. To je radosten trenutek za vse ljudstvo po svetu, tudi ameriško ljudstvo, ki je nestrno čakalo konec prelivanja krvi v Indokini. Vsi naši delovni ljudje so pozdravili podpis pogodbe o premirju. Mirotvora pogačanja so se morala končati tako, kar smo pričakovali sprito tako odločnega boja Vietnamcev tako na severu kot na jugu; prepričani smo bili, da Vietnamci ne bodo nikoli popustili v svojem pravičnem boju. Toda, ko je bila pogodba podpisana, sta nas prevzela posebna zadovoljnost in veselje, zlasti zaradi tega, ker je to pomenilo, da je konec uničevanja vietnamskih mest in vasi, da ne bo več žrtev in trpljenja med vietnamskim ljudstvom, predvsem med otroki, ženskami in stariimi ljudmi.

Nadaljnje vprašanje je bilo, kako Nikola Ljubičić presoja ustrede takšne edinstvene bojne morale vojske in ljudstva, da so Vietnamci v najhujših razmerah vzdržali, čeprav so Američani bombardirali vietnamsko ozemlje s 7,5 milijonami ton bomb. Kar je dvakrat več, kot so pa bomb porabili med vso drugo svetovno vojno; izgube civilizirane prebivalstva so bile velike — okrog milijon ljudi; cele pokrajine so se spreminjale v puščave...

ODGOVOR: »Bojna morala vojske in ljudstva v Vietnamu je nekaj edinstvenega. Granitni temelj te morale pa so bili in osta-

li: pravični smotri vojne, boj za popolno svobodo in neodvisnost, za novo, naprednejšo družbeno-gospodarsko ureditev. Sleheri vietnamski borec je vedel, za kaj se bojuje. Spoznal je tako na severu kakor na osvobojenem ozemlju na tugu politične, gospodarske, družbene, moralne in kulturne smote svojega boja. V tem pogledu sta vietnamska narodnoosvobodilna vojska in ljudstvo pokazala edinstveno junaštvo, bojevitost in vzdržljivost.

Vietnamci so popolnoma spoznali naravo sodobne vojne, vse dejavnike, ki vplivajo na razvoj in konec takšne vojne, pomen vseh gnotnih in duhovnih sil, ki v vojni sodelujejo. Ves čas vojne so bili tehnično slabši, toda niti trenutek se niso bali, da bi jih sovražnik mogel premagati zgolj z močnejšimi tehničnimi sredstvi. Tako v boju in odporu so izkoristili vsa vojna sredstva, ki so jim bila dosegljiva, in spoznali so, da je vrednost slehernega orožja popolnoma odvisna od hrabrosti, bojne morale in izurjenosti ljudi, ki to orožje uporabljajo. Dosegli so tako široko in vsestransko bojno sodelovanje med ljudstvom in vojsko, da med njima dejansko ni bilo prav nobene meje. V vseh položajih so gojili napadalnega duha — na vseh bojnih in obrambnih področjih: na idejnem, političnem, psihološkem, diplomatskem in vojaškem. Skratka: njihova revolucionarna vojna spretnost je izvirala iz revolucionarnih družbenogospodarskih smotrov.

VPRASANJE: V Vietnamski vojni je sovražnik dal poudarek izrazito letalskim napadom in podpori od zgoraj napadalcem na zemlji. Branilec pa je dajal prednost protiletalski obrambi in obrambi pred padalci ter boju v podzemskih okopih. Kakšne izkušnje si lahko iz tega pridobimo tudi za naše obrambne priprave?

ODGOVOR: Vietnamske izkušnje iz protiletalske in protipadalske obrambe, čeprav so pridobljene v posebnih razmerah, imajo v marsičem vsesplošno vrednost. Gre za to, da je bil sovražnik popoln gospodar v zraku in da je imel neomejena sredstva za bombardiranje in za padalske napade. Vietnamci pa so kljub omejenim, skromnim obrambnim sredstvom pokazali izredno moč in sposobnost. To si je mogoče pojasniti s tem, da so Vietnamci pritegnili k obrambi vse svoje sile, tako operativne enote kakor teritorialne in vse prebivalstvo. Številna sestreljena ameriška letala in helikopteri — z naj-sodobnejšimi lovskeimi bombniki in sletalnimi trdnjavami B-52 vred — pričajo, da so Vietnamci v obrambi uporabljali prav vse vrste strelnega orožja, od topov in mitraljezov in raket »zemlja-zrak«, ter da so bili izvrstno izurjeni. Imeli so tudi dobro urejeno opazovalno službo, gosto razpredeno omrežje zaklonišč in okopov, nadvse disciplinirano in z največjo vestnostjo pa so tudi izpolnjevali vsa navodila o protiletalski obrambi.

VPRASANJE: V Vietnamu je napadalec tudi zelo obsežno uporabljal oblike tako imenovane posebne (specialne) vojne, tako psihološke in druge, da bi zlomil bojnjo moralno osvobodilnih sil. Kaj sodite o učinku takšne oblike vojne v Vietnamu in o organizirani obrambi proti nji?

ODGOVOR: Res je, da so v boju proti vietnamskim osvobodilnim silam uporabili tudi vse oblike in načine posebne psihološke vojne. Na televiziji in fotografijah z bojišča smo lahko videli le nekatere oblike tega vojskovanja proti kmečkemu prebivalstvu in oboroženim silam. Kljub vsemu pa »posebno vojskovanje« ni prineslo uspehov, kakršne so pričakovali napadalci. Nepremagljiva ovira proti posebnemu vojskovanju je bila enotnost narodnoosvobodilne vojske in prebivalstva med njunim sodelovanjem v boju proti temu načinu vojskovanja. Vietnamci so imeli vseljidsko obveščevalno, protivohunsko in opazovalno službo, tako da so bili kar naprej poučeni o vseh sovražnikovih nakanah. Hkrati so onemogočili nastanek »pete kolone« v svojih vrstah. Njihova ideološka opredelitev, politična zavednost in bojna morala so se pokazale popolnoma odporne proti vsem oblikam in načinom »posebnega vojskovanja«. — Osvobodilne sile niso uporabljale kemičnih bojnih sredstev, niso grdo ravnale z ujetniki in njihove tiskarne ter druga tehnična sredstva za tisk in propagando se niso mogle kosati s sovražnikovimi, vendar med Vietnamci ni bilo dezertarjev in ne kakršnekoli demoralizacije.

Nikola Ljubičić je končno odgovoril na vprašanje, kako lahko novice, nova spoznanja in izkušnje iz dolgotrajne vietnamske vojne koristijo pri izoblikovanju naše vseljidske obrambe. Dejaj, da so v Vietnamu uporabili ter preiskusili prav vsa vojna sredstva, razen atomskega orožja. Pri na-

padih sovražnika je bila zlasti značilna novost, da je sovražnik povezano, sinhronizirano uporabljal letalstvo, padalstvo, helikoptere, mornariške in suhozemske enote. Izstrelil je toliko eksplozivna med vso vojno, da je razdiralna moč tega razstreliva bila večkratno močnejša od atomske bombe nad Hirošimo. Letalski napadi so bili tako močni, da se z njimi ne more primerjati nobeni drugi v zgodovini vojne. Med vsestransko, to-talno letalsko vojno letos se je pokazalo, da samo ena vrsta vojaških enot — v tem primeru letalstvo — ne more prinesiti zmage. Med to letalsko vojno se je branila prav vsa vietnamska družba — na vsesplošno vojno proti vsemu prebivalstvu je odgovorilo tudi vse ljudstvo. Osvobodilne sile so se prilagodile, našle so si najboljše oblike za taktične in operativne akcije ter so bile s svojimi skromnimi sredstvi kos sovražniku.

Zato je treba pri posoji vietnamske vojne upoštevati celotno, vsestransko podobo te vojne — vse, kar je sovražnik uporabil, kakor tudi vse novosti, vse, kar je bilo izvirnega pri osvobodilnih silah, da so organizirale vseljidsko vojno. Nastopile so velike spremembe tako v strategiji kakor v taktiki sodobnega vojskovanja; to je revolucija na podlagi družbeno-gospodarskih razlogov vojne: silno so narasle množičnost, gibljivost in manevrske sposobnosti oboroženih sil, mnogo večja je razdiralna moč sodobnih vojnih sredstev in razvile so se popolnejše metode vođenja boja. Vietnamske osvobodilne sile so dale svetovnim naprednim silam s svojo vztrajnostjo, junaštvom in revolucionarno vojno spretnostjo neprecenljiv prispevek, da se bodo lahko zgledovale, ko bo treba braniti svobodo njihovega ljudstva.

O IZRAELSKEM AVTOMATU »UZI«

Leta 1960 je izraelski major Uziel Gal skonstruiral avtomat, ki so ga imenovali seveda po »očetu« — uzi in je namenjen za bojevanje v puščavi. Brzostrelka je malo daljša od 60 cm, zelo lahka in lahko izstrelila 600 nabojev kal. 9 mm v minuti. Strokovnjaki, njihove besede pa so potrdili tudi vojaki, trde, da je ravnanje s to brzostrelko zelo preprosto, okvir (s 25, 32 ali 40 naboji) lahko zamenjajo v hipu tako ponoi kot kar med bojem, orožju pa ne škodujejo ne pesek ne blato ne voda.

Se pred nedavnim je Izrael prodajal to svojo brzostrelko hudo poceni — samo po 75 dolarjev, kar je dosti ceneje, kot stanejo podobni ameriški in britanski avtomati. Seveda jih prodajajo predvsem državam, ki so naklonjeni izraelskim prizadevanjem v mednarodni politiki, in jih je zdaj že okoli 250.000 v več kot 50 držav.

Brzostrelke uzi ima med drugim častna garda iranskega šaha, z njimi so bolivijski komandosi preganjali revolucionarja Che Guevaro, v Južnem Vietnamu jih imajo ameriške »zelene baretke«. Tudi Singapur, ki ima izraelske vojaške svetovalce, kajpak kupuje uzi, ima pa jih tudi mornarica Venezuele. V Evropi je z njimi oborožena nizozemska armada, imeli pa so jih tudi zahodnonemški tankisti.

Ne da bi poudarjali, je razumljivo, da je največ brzostrelk tega tipa seveda v Izraelu, ki z njimi »kroji pravico« na Bližnjem vzhodu.

DELO

CASOPISNO IN GRAFIČNO PODJETJE

Ljubljana, Titova—Likozarjeva—Tomšičeva

BLASNIKOVA TISKARNA TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnico in plastificirnico
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- Ilustrirano revijo »TOVARIŠ«
- štirinajstdnevnik »NAŠI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«

»Naš komandant je nepozaben«

Ko je vojaščine prost in zakoraka v civilno življenje, je skorajda vsak vojak poln vtisov, spominov in doživetij, ki so lahko takšna ali drugačna. Zdi se namreč, da prav ob slovesu z armado marsikateri fant spregovori nekako bolj sproščeno; in pove, kaj mu je v vojski bilo všeč in kaj ne. Tako je tudi z našim današnjim sobesednikom, z Jeseničanom Dušanom. Samo še nekaj dni ga loči od civilne obleke; Nekaj dni, ki zadostujejo, da bo tudi on, ravno tako kot njegovi sovrstniki, pretehtal svoje spomine na vojaško življenje. Med kupom najrazličnejših spominov so tudi tisti, ki jim pravimo nepozabni.

Kaj je pravzaprav nepozabno za našega sobesednika? Je to morda srečanje z vojsko? Prva noč na straži ali vaja ob nevihti? Slovo od vojaškega življenja?

Ne eno ne drugo in ne tretje! Čudno, kajne?

Za Dušana je nepozaben — človek: njegov komandir Milan Teofilović, ki je približno pred tremi desetletji prijel na svet v kraju, kjer se je nekoč v nedrhi trpinčene domovine rodila Uzička republika.

— Če bi do česarkoli prišlo, — pravi Jeseničan, — smo vojaki, ki te dni zapuščamo JLA, ne samo strokovno, temveč tudi moralno pripravljeni braniti vsak grmiček in vsak kamen naših gor. Zahvala gre predvsem našemu komandirju. Podobnega mnenja so tudi moji tovariši Janez Noč, Ivo Majsovič, Franc Konobelj ter vsi drugi iz naše enote. Komandir je torej za nas »diplomiran« vojak prvi na listi nepozabnega.

Zamislil sem se. Zakaj vojaki tako »obrajtajo« svojega starešino? Zakaj so, preprosto povedano, skoraj zaljubljeni vanj? In zakaj so Dušanove oči solzne, ko pripoveduje o komandirju? Zakaj?

— Že prve dni vojaščine smo v njem spoznali prijatelja in tovariša. Za vsakega je našel lepo, toplo besedo. Pozneje smo se prepričali, da je naš komandir tudi odlični planinec, alpinist in smučar. Podoba poguma in človek, ki tako rekoč ne prizna težav. Z njegovo pomočjo smo se mladi vojaki dokaj hitro znebili neizogibnega domotožja. In če je prvi stik z vojsko človeški, takšen je bil namreč naš, potem je večji del posla opravljen. Zlasti pa, ko zbegani in do določene mere prestrašeni fant spozna v starešini odkritosrčnega in velikega prijatelja...

— Vse kaže, da vaš komandir sploh ni strog?

— Kje pa! Še kako je strog, še bolj pa pravičen. Pri delu sicer spoštuje pravila in predpise, vendar se ne drži slepo knjig. Zlasti pri urjenju in pouku. Neštetokrat je že upošteval mnenja in predloge vojakov, kar je izredno vplivalo ne samo na uspeh, ampak tudi na obnašanje vsakega posameznika. Vojaki nismo bili samo pasivni poslušalci, temveč tudi pobudniki novega, boljšega in učinkovitejšega... V prostih urah pa je tudi komandir bil deležen naših šal, vicev in pesmi.

— Tovariš Dušan, med vojaki obstaja sicer zgrešeno mnenje, ki se glasi: nekaznovan vojak je slab vojak. Kolikokrat

je tvoj komandir moral poseči v pravilo o vojaški disciplini?

— Niti enkrat. Seveda, tudi vojaki smo živi ljudje, pa tudi mladi. Spominjam se, kako smo se včasih za prazno reč pričkali. To je prišlo do komandirjevih ušes in mu ni bilo prav. Kljub temu pa na »raport« ni klical. Enostavno nas je zbral in smo potem »spor« skupno izgladili. Kajti komandirju je bilo zelo jasno, kaj pomeni enotno vzdušje v enoti. Brez tega, je pogosto poudarjal, ne moremo naprejš. Res je, da med nami ni bilo kaznovanih, ker je komandirjeva lepa beseda odpirala tudi »železna vrata«. In prav ta lepa beseda je za marsikoga pomenila strašansko kazen! Veljala je veliko več kot »prekoredna« ali zapor. Pa naj omenim še to: mojega komandirja še nikoli nisem videl razburjenega ali nervoznega; še manj pa jeznega.

— Ali je urjenje za boj v gorah težko?

— V našem komandirju smo kmalu spoznali odličnega smučarja, planinca in

Komandir Milan opazuje vsak gib bodočih planincev.

alpinista. Pravi mojster svojega poklica je, človek, zares vreden spoštovanja. Kar zadeva bojevanje v gorah, je ta »šport« vsaj »malce« drugačen. Ne, to ni navadno, rekreacijsko planinstvo. Boj v planinah je zelo zahteven, kajti gore so bile in ostale prijatelji in zavezniki naše obrambe. Našemu komandirju ni bilo žal truda in je svoje vojake s pomočjo osebnega primera in s požrtvovalnostjo odlično pripravil...

— Uspeh pouka?

— Naša enota se je uvrstila med najboljše. Pa ne samo naša. Tudi prejšnje generacije so se izkazale, zlasti tiste, ki jih je naš komandir vodil na manevru »Svoboda 71«. Tudi mi smo poželi nekaj uspehov. Že ob prvem alarmu smo stra-

Na poti k mojstrovini.

šansko hitro zasedli bojne položaje. Skupina višjih starešin, ki je opazovala in spremljala naše delo, je takrat komandirju in vsem nam čestitala: Fantje, vsa čast! Delali ste s filmsko hitrostjo.

Dušan bi lahko še in še govoril o svojih vojaških dneh. Toda mudilo se mu je na vlak, na Jesenice. Poslovala sva se, on pa je skupaj s svojimi tovariši odpoval s kupom lepih in prijetnih spominov. Med tistimi, ki sodijo med nepozabne, je na prvem mestu njihov komandir: Milan Teofilović, ki bo že jutri začel uriti novi rod vojaških planincev.

BESEDILO IN SLIKI
B. JAKOVLJEVIČ

Izpiti za rezervne starešine v Mariboru

Na območju občine Maribor so izpiti za rezervne vojaške starešine trajali od 10. do 31. decembra lanskega leta. Pri občinskem odboru ZRVS Maribor so ugotovili, da se je teh izpitov udeležilo 86 odstotkov rezervnih vojaških starešin in da je od navzočih uspešno opravilo izpite 99 odstotkov. Ta podatek govori o dobrih pripravah in pa tudi o tem, da so rezervni vojaški starešine dobro obdelali izpitno gradivo iz Naše obrambe. Nekoliko slabše pa je bilo pri odgovorih s področja SLO v občini ali krajevni skupnosti. Tovrstno problematiko nekateri rezervni vojaške starešine ne poznajo dovolj dobro.

V času priprav na izpite se je tudi povečalo število naročnikov na Našo obrambo. Rezervni vojaške starešine namreč vidijo, da v tej reviji dobijo tisto potrebno gradivo, ob katerem se lahko posamezno izpopolnjujejo. Seveda pa bo treba vztrajati pri tem, da bo sleherni rezervni vojaški starešina naroden na Našo obrambo in tudi TV-15, ki je tedenski informativni časopis.

Glede na to, da se 14 odst. rezerv. vojaških starešin izpitov ni udeležilo, menijo pri občinskem odboru ZRVS Maribor, da bodo najprej ugotovili vzroke po tolikšni odsotnosti. To pa zaradi tega, da ne bi posamezniku stori krivice. Računajo namreč, da naj bi bilo okoli 8 odstotkov rezervnih vojaških starešin zares opravičeno odsotnih, medtem ko naj bi bilo 6 odstotkov neopravičeno.

D. MIKLAVEC

telegrami

SKOFJA LOKA: Decembra lani so v vseh združenjih rezervnih starešin imeli obvezne izpite, na katerih so ugotovili, da RVS zelo dobro obvladajo gradivo, ki ga je v ta namen objavila revija Naša obramba, pokazali pa so solidno znanje tudi gradiva, obdelanega v lanskem letu na predavanjih. Izpitna komisija je kar 57,9 odstotka RVS ocenila z oceno »odlično« in 25,7 odstotka s prav dobro. Izpitov se je neobvezno udeležilo tudi 45 rezervnih oficirjev in 59 rezervnih podoficirjev, ki so v letu 1972 že opravili nad 6 dni vojaških vaj, ali pa jim zaradi starosti izpitov sploh ni bilo treba več opravljati. S tem so prispevali, da je bila skupna udeležba na izpitih nad 103 odstotka od števila vseh obveznikov. Na izpitih so vsi prejeli pozitivne ocene, s tem pa jim je bilo priznано 6 dni vojaških vaj.

LJUBLJANA: Republiški odbor ZRVS Slovenije pripravlja nove oblike dela z mladino, njih namen pa je, da bi mlade že v času šolanja na osemletkah in srednjih šolah čim bolj seznanjali z življenjem in delom gojencev dijaškega doma »Franc Rozman-Stane«, raznih drugih vojaških šol v Jugoslaviji, vključno z akademijami, ter sploh z življenjem in delom pripadnikov JLA ter partizanskih enot. S tem bi mladim približali delo na obrambnih pripravah, jih idejno izobraževali ter v njih razvijali tista nagnjenja, ki bi marsikoga od njih ob koncu rednega šolanja napolnila v vojaški poklic. V ta namen je republiški odbor ZRVS pravkar pripravil prvega izmed 20 kompletov fotografij o življenju in delu pripadnikov obojenih sil naše domovine. Komplet ima naslov »Poglejmo v naš slovenski vojaški dijaški dom«, vsebuje 20 slik, prikazuje pa življenje dijakov v domu »Franc Rozman-Stane«. Komplete bodo šole po vrsti, kot bodo izhajali, razstavljale na vidnem mestu, da si jih bodo lahko učenci dobro ogledali in tudi prebrali podpise k posameznim fotografijam.

RAVNE NA KOROŠKEM: Število članov ZRVS je v primerjavi z rezervnimi oficirji in podoficirji, registrirani pri upravi za narodno obrambo stoodstotno, kar pomeni, da so vsi rezervni starešine s področja te občine vključeni v organizacijo. Združenje Ravne II. je za sprejem v ZK predlagalo 29 svojih članov.

LJUTOMER: Občinska organizacija rezervnih vojaških starešin je na proslavi za dan armade razvila svoj prapor in tudi sodelovala pri izvedbi proslave.

RAVNE NA KOROŠKEM: V počastitev dneva JLA so učenci osmih razredov osnovnih šol ter poklicnih šol pisali spise na temo o Jugoslovanski ljudski armadi, sodelovalo je 120 učencev. V občinskem merilu so tri spise rezervni vojaški starešine nagradili z denarnimi nagradami, dvanajst spisov pa s knjižnimi nagradami.

SKOFJA LOKA: Letos bodo RVS imeli taktično-orientacijske pohode v maju in juniju, in sicer po vseh združenjih, do konca junija pa bodo izvedli tudi občinsko orientacijsko-taktično tekmovanje, na katerem bodo nastopile ekipe posameznih združenj RVS, ekipe JLA, partizanskih enot, tabornikov, mladine in učencev poklicnih šol. V občinskem merilu bodo tudi organizirali tekmovanje mladine v znanju s področja zgodovine NOB na območju občine Skofja Loka. Vsi odbori združenj RVS se bodo tudi vključili v akcijo zbiranja prispevkov za gradnjo spominskega doma v Kumrovcu.

NOVO MESTO: Informativno-propagandni dejavnosti bodo RVS letos posvetili veliko pozornost. Komisija za to dejavnost bo skrbela za redne in kakovostne informacije, ki jih bo objavljala v vseh razpoložljivih javnih občilih. V ta namen bodo vsa večja združenja zadolžila po enega člana, ki bo tisku poročal o delu in problematiki ZRVS ter sploh o obrambnih pripravah. Izbranim članom, ki bodo dobili nalogo, da obveščajo javna občila, bodo pripravili tudi seminar, na katerem jih bodo usposobili za novinarsko obveščanje.

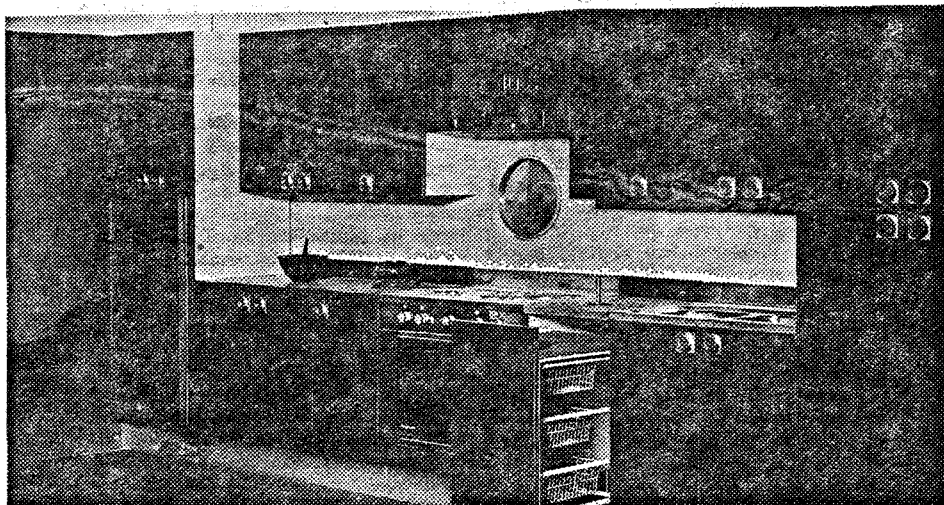
NOVO MESTO: Kljub temu, da ZRVS v tej bini ugotavlja, da nimajo večjih problemov s članstvom, pa po drugi strani nekateri RVS neupravičeno izostajajo s predavanj, izpitov ali orientacijsko-taktičnih pohodov. Lani se v zadnjem ciklusu predavanj ni odzvalo vabilu 360 RVS in vabilom na izpite 64 članov. RVS sami ugotavljajo, da so pri oceni stanja članstva preveč tolerantni, popustljivi, da jih nedisciplinarnost ne bode dovolj v oči.

TRZIC: V treh osnovnih šolah v občini so RVS ustanovili svoje aktivne, prek katerih imajo tesen stik z vodstvi šol. V glavnem izvajajo naloge iz letnega programa, propagirajo vpis v vojaške šole, razširjajo obrambno literaturo in sploh skrbijo za izvajanje obrambne vzgoje na šolah. Predsedstvo občinskega odbora ZRVS je tudi sklenilo, da bo treba takoj preanalizirati vse tri občinske okolišče, kjer bi tudi ustanovili aktivne RVS.

TRZIC: Lani so RVS med člani svoje organizacije izvedli široko akcijo zbiranja novih članov za strelsko družino, in se je na novo vpisalo med strelce 137 članov ZRVS. Zelo aktivno so RVS sodelovali z obema taborniškim organizacijama. Taborniki so pomagali pri izvedbi taktičnega pohoda rezervnih starešin in sodelovali tudi z ekipami, za njihova prizadevanja pa je predsedstvo občinskega odbora ZRVS sklenilo, da jim pomaga v finančnih težavah. Komisija za kadrovska vprašanja je tudi pripravila seznam rezervnih oficirjev in podoficirjev, ki bi lahko sodelovali in delovali na področju SLO.

ORMOŽ: V občini, ki ima 18497 prebivalcev in je po dohodku med zadnjimi v Sloveniji, je na Našo obrambo naročenih 2395 ljudi, na TV-15 je naročenih 207 naročnikov, v občino pa prihaja tudi 85 izvodov Narodne armije in 48 izvodov Obrambe in zaščite.

STRAŽA: Odbor združenja RVS Straža je imel razširjeno sejo ob navzočnosti predstavnikov ZK, ZM, SZDL, ZZB, strelske družine, odbora za SLO, tabornikov ter društva Svobode in Partizana, razpravljali in sklepali pa so o sprejemu akcijskega načrta za leto 1973, ki so ga pripravile komisije za idejnopolično in družbeno, splošno vojaško in splošno organizacijsko-kadrovske dejavnosti.

kuhinja
»sirena« lipa ajdovščina
tel: 065-73011

LJUBLJANA-BEŽIGRAD

MALOVAŠKI AKTIVISTI PREJELI ČASTNA PRIZNANJA

Aktivisti OF medvojnega rajona Ježica so lani ob prazniku krajevne skupnosti Posavje ustanovili sekcijo v okviru Krajevne konference Socialistične zveze. Med nalogami, ki so si jih zadali, je bila tudi celotna organizacija podelitve častnih priznanj, ki jih je Ljubljana leta 1970, ko je postala mesto-heroj, namenila vsem tistim aktivistom, ki so med vojno pripomogli, da je mesto dobilo tako visoko revolucionarno priznanje.

Ze decembra meseca lani je odbor sekcije v sodelovanju s krajevno konferenco SZDL organiziral podelitev teh priznanj najprej v Savljah, v prosvetnem domu — za aktiviste iz Savelj in Kleč, nato pa še na Ježici v osnovni šoli — za aktiviste iz nekdanje vasi Ježica.

Dne 26. jan. letos pa je bila takšna svečanost za aktiviste nekdanje vasi Mala vas. Gostitelj je bila osnovna šola Danile Kumar. Vodstvo šole, učno osebje in učenci so se na moč potrudili in priredili navzočim 45 aktivistom (15 jih je manjkalo zaradi bolezni in potovanj) čudovit, prisrčen večer.

Pohvalo pa zasluži tudi Združenje borcev NOV Danile Kumar, katerega predsednik Janez Dremelj je na vseh treh svečanih prireditvah ob čestitki za prejeto priznanje izročil tudi darilo združenja borcev, knjižico »Iz boja junaške Ljubljane« s posebnim posvetilom. Na vseh prireditvah je sodeloval tudi Franc Kimovec-Ziga, ki je zastopal medvojni aktiv OF mesta Ljubljane; na zadnji prireditvi, v osnovni šoli Danile Kumar, pa je navzoče pozdravil in jim čestital tudi narodni heroj Mirko Jerman, predsednik občinske zveze združenj borcev NOV.

V soboto, 10. februarja 1973, bo v osnovni šoli Franca Bevka še podelitev teh priznanj aktivistom nekdanje vasi Stožice, nekaj dni zatem pa bo takšna svečanost tudi v gasilskem domu v Tomačevem, za tamkajšnje medvojne aktiviste OF.

S. K.

VNETO GOJIJO REVOLUCIONARNE TRADICIJE

Ko je ZB NOV Stadion (Ljubljana) članom polagalo obračun o svojem delu v minulnem delovnem obdobju, je prišlo do izraza tudi delo članov, ki skrbijo, da se ohranjajo in razvijajo revolucionarne tradicije. V letu dni sodelujejo najmanj na sedmih prireditvah, ki so posvečene predvsem mladini. Takšne prireditve so npr. pohod po poteh partizanske Ljubljane, dan mladosti in kurirčkova pošta. Temu namenu so posvečeni tudi izleti članov združenja borcev. V minulnem letu je združenje borcev na stadionskem terenu priredilo izlete, ki se jih je udeležilo 510 izletnikov.

Po poročilu o delu komisij se je na občen zboru razvila živahna razprava. Udeležil se je tudi predsednik občinskega odbora ZB NOV Ljubljana-Bežigrad Mirko Jerman. Pohvalil je delo združenja in opozoril na sedanje pence naloge. V razpravi so se dotaknili posebej mladine. Opozorili pa so tudi na nekatere neurejene zadeve vojaških vojn invalidov. Med drugim so se odločno zavzeli za pravice naših rojakov na Koroškem. — V novi odbor so za predsednika izvolili Rudija Furlana.

JOSIP OSREDKAR

VELENJE

SMUK IN POHOD PO POTEH ŠTIRINAJSTE

Pododbor Tomšičeve brigade v Velenju je 28. januarja letos že četrč organiziral »Smuk štirinajste za pokal partizanska pu-

ška«, ki je bila na Paškem Kozjaku. Tekmovanja se je udeležilo 70 mladincev in pionirjev smučarjev iz več smučarskih klubov. Prehodni pokal »partizanska puška« so tokrat osvojili mladinci iz Velenja.

Občinska konferenca Zveze mladine Slovenije v Velenju pa pripravlja pohod po poteh štirinajste divizije, ki se bo začel 17. februarja 1973 ob 9. uri. Prvi dan bodo šli prek Brdca na Paški kozjak, kjer bodo v planinskem domu obujali spomine na boje 14. divizije na tem področju, drugi dan, na nedeljo, pa bodo pohod nadaljevali čez Pako v Cirkovce in na Graško goro, od tam pa skozi vas Plešivec v Skale, kjer bo miting v domu družbenih organizacij. Pohoda se bodo udeležili tudi nekateri preživeli borci s pohoda na Štajersko pred 29. leti.

NOVA GORICA

OBČNI ZBORI ZB USPEŠNO KONČANI

V novogoriški občini deluje 45 združenj borcev NOV in eno združenje vojaških vojn invalidov; združenja imajo okrog 8000 članov, izmed katerih je 737 osebnih in 959 družinskih invalidskih upravičencev. V zadnjih petih letih je umrlo okrog 400 družinskih invalidskih upravičencev. Tako številno članstvo, udeležencev narodnoosvobodilne vojne, po 28 letih dokazuje, da se je prebivalstvo te občine množično pridružil osvobodilnemu boju.

Občni zbori so se začeli 12. novembra (prvi na Banjšicah) in se končali 15. januarja (v Novi Gorici). Udeležba je bila razmeroma zadovoljiva. Poročila in razprave na občnih zborih so bile vsebinsko bogate.

Po zgledu združenj v Solkanu, Desklah, Gradišcu, Oseku, Vitovljah, Prvačini in Lokovcu se je večina združenj odločila, da bodo letos zbrali podatke in fotografije padlih borcev ter vojnih žrtev na svojih območjih. Povsod je bilo na dnevnem redu socialno in zdravstveno varstvo članstva. Ostarelim in bolnim članom na zdravljenju v bolnišnicah in po domovih so posvečali veliko skrb. Številnim članom so predlagali stalno oz. enkratno denarno podporo. Decembra je v občini sprejelo enkratno podporo 248 članov, skupaj 130.000 din.

Posebna naloga združenj je urejanje grobišč, spomenikov in spominskih plošč, ki jih je v občini kar 150. Združenja in Levpi, Kanalu, Renčah, Braniku itd. bodo letos uredili grobišča. Na Ligu pa se pripravljajo na postavitve večjega, novega spomenika žrtvam vojne.

Uspešno so sodelovala s krajevnimi skupnostmi in z družbenopolitičnimi organizacijami združenja v Braniku, Dobrovo, Kanalu, Lokovcu, Mirnu, Orehovljah, Ozeljanu, Oseku-Vitovlju, Sempetru in Vošnjici. V Orehovljah so lani pomagali ustanoviti mladinsko organizacijo in zdaj pomagajo urejati društvene prostore.

Zadovoljivo so bile urejene tudi stanovaljske zadeve članstva, kar spričo velikega števila članov nikakor ni bilo lahko.

V drugi polovici tega meseca bo občni zbor občinskega odbora ZB NOV. Pričakovati je, da bo po dobro opravljenih nalogah združenj borcev uspešen.

C. Z.

PIRAN

RAZMEJITI PRISTOJNOST OBALNEGA IN OBČINSKIH ODBOROV ZB NOV

Sredi januarja je bila skupščina občinskega odbora ZB NOV Piran. Udeležilo se ga je 95 delegatov in 6 gostov.

Predsednik občinskega odbora se je v svojem poročilu dotaknil vseh pomembnih zunanjepolitičnih dogodkov in neurejenih vprašanj naših narodnostnih manjšin v Italiji in Avstriji. Opozoril pa je tudi na pereče notranjepolitične naloge, ki nam jih narekuje pismo tovariša Tita in izvršnega biroja predsedstva ZKJ. — Doslej je bilo sodelova-

nje med družbenopolitičnimi organizacijami v občini premalo učinkovito, kar je imelo škodljive posledice. Delo obalnega odbora ZB NOV zaradi objektivnih težav ni bilo najbolj uspešno, čeprav so urejanje nekaterih stanovaljskih in socialnih vprašanj in delo za priznanje posebne dobe borcem iz zamejstva ter borcem prekomorskih brigad v vseh treh obalnih občinah poenotili. Urediti pa bo treba še številna organizacijska in gnotna vprašanja, da bo obalni odbor primerno zaživel.

Občni zbori ZB NOV v občini so bili na splošno zadovoljivo opravljeni.

Med razpravo so poudarili, da morajo člani združenj borcev v delovnih organizacijah postati še bolj delavni pri prizadevanjih za stabilizacijo gospodarstva. S pravilno davčno politiko je treba preprečiti neupravičeno bogatenje posameznikov in izkoriščevalce dosledno postavljati pred sodišče. Z budnostjo je treba onemogočiti notranjim in zunanjim sovražnikom naše socialistične skupnosti delovanje na obmejnem območju. — V obdobju pred pismom tovariša Tita so na raznih področjih zagrešili veliko napak. Borci so na posamezne napake večkrat opozarjali, vendar brez pravega uspeha.

Ceprav so člani združenja borcev ob novem letu obiskali 36 bolnikov v piranski bolnišnici in v domu onemoglih, je bila izražena želja, naj bi bolniki in onemogli posvečali še večjo pozornost.

Končno so zborovalci sklenili, da bodo na obalni odbor ZB NOV in obalno skupščino ZB NOV prenesli vse pristojnosti, ki imajo pomen za vse obalno področje, tako da bo politika na tem obalnem področju enotna. S poslovnikom naj natančno razmejijo pristojnosti obalnega odbora in občinskih odborov ZB NOV.

J. K.

JAVORNIK — KOROŠKA BELA

MOČNO ZDRUŽENJE — 394 ČLANOV

Konec prejšnjega meseca je imelo ZB NOV Javornik-Koroška Bela svoj občni zbor. Združenje šteje 394 članov. Poprečna starost članstva je 60 let. — Po predsedniškem poročilu se je razvila živahna razprava. Pokazalo se je, da to združenje sodi med najdelavnejša v jeseniški občini.

Zborovalci so odločno obsodili sramotne

imeli smo ljudi

Boža Ponž

Od Bože Ponž, znane aktivistke, smo se 11. januarja poslovili na vipavskem pokopališču. Rodila se je pred šestdesetimi leti. Kot otrok je okusila gorje prve svetovne vojne, med obema vojnoma pa je trpela pod fašistično oblastjo kot zavezno slovensko dekle. Omožila se je z zaveznim Slovencem Stankom Ponžem. Vneto sta si prizadevala ohraniti slovensko pesem in besedo na Primorskem. Fašisti so ju tenežno preganjali. Boža je že leta 1941 postala prva aktivistka osvobodilnega gibanja v domačem kraju. Marca 1943 so jo fašisti prišli, iz internacije se je vrnila domov po italijanski kapitulaciji. Nemudoma je začela sodelovati v osvobodilnem boju. Prav tako je požrtvovalno delala po vojni, dokler je ni zahrbtna bolezen priklenila na posteljo. Borcem in aktivistom bo ostala v najlepšem spominu!

Štefan Zupanc

Štefan Zupanc je 20. januarja umrl na Golniku. Bil je 77 let. — Rodil se je leta 1895 v Martinju vrhu. Izučil se je za sedlarja in tapetnika. Med prvo svetovno vojno je bil vojak v Judenburgu. Ko je bil judenburški upor slovenskih vojakov, je Zupanc ležal hudo ranjen v bolnišnici. Med osvobodilno vojno je od leta 1942 delal za osvobodilni boj. Kot sedlar in jermenar je za našo vojsko izdeloval ilegalno najrazličnejše usnjene izdelke. Jeseni 1944 pa se je sam pridružil Vojkovi brigadi. Med bojem za Gorenjo vas je bil ranjen. Zdravil se je v bolnišnici Franja. Ko je okrevljal, so ga poslali v osvobodene Železnike, kjer

šovinistične izpade proti našim rojakom na Koroškem. — Veliko skrb posvečajo pomoči potrebnim članom. Ob novem letu so obiskali vse bolne člane in jih obdarili. Skrbno gojijo tradicije narodnoosvobodilne vojne in lepo vzdržujejo spomenike padlim borcem. Pomembne dogodke iz osvobodilne vojne praznujejo z lepimi prizadevanji. Vsako leto se udeležijo pohodov po partizanskih poteh, kakršen je zimski pohod na Stol. Veliko truda so vložili tudi v prireditve v počastitev padlih kurirjev, tako imenovani kurirski smuk. — V odboru deluje šest komisij za zgodovino NOB in komisija za socialno varstvo borcev. Pomembne naloge ima zlasti komisija za vseljudski odpor.

Sklenili so, da bodo v družbenem domu na Javorniku odprli galerijo z zbranim gradivom iz narodnoosvobodilne vojne.

Med razpravo je predsednik občinskega odbora ZB NOV Jesenice Franc Konobelj-Slovenko govoril o nalogah za vseljudski odpor in drugi pomembni dejavnosti borčevske organizacije v sedanosti.

V novi odbor so bili izvoljeni skoraj vsi člani dosedanjega odbora s predsednikom Francem Trevnom in tajnikom Francem Ambrožičem.

VELJKO MANDIČ

PRVENSTVO INVALIDOV V SMUČANJU

Zveza za šport in rekreacijo invalidov Slovenije razpisuje republiško prvenstvo invalidov Slovenije v smučanju za leto 1973. To prvenstvo bo v soboto 24. in nedeljo 25. februarja 1973 na Zatniku pri Bledu. Tekmovali bodo v veleslalomu na progi dolgi 500 do 600 metrov z višinsko razliko 120 do 130 m. Tekmovalna proga bo lahka in primerna za vse razpisane kategorije in sposobnosti invalidov.

Tekmovanje je za posameznike in ekipe. Posamezniki tekmujejo v sedmih kategorijah in to: A — nadkolenska amputacija noge, B — podkolenska amputacija noge, C — trdi kolk ali koleno, D — amputacija obeh rok, E — amputacija ene roke, F — ostali invalidi 50-odstotni in več, D — invalidi pod 50 odstotkov. Prijave za prvenstvo sprejma osnovne organizacije ZSRIS.

Je deloval v krajevnem narodnoosvobodilnem odboru. Bil je tudi kar 40 let član gasilskega društva v Železnikih. Bil je odlikovan z redom za zasluge za narod. Množica prijateljev in znancev, ki ga je spremlja na zadnji poti v Železnikih, ga bo ohranila v najtoplešem spominu.

Jože Mezgec

Jožeta Mezgeca je 23. januarja v Sečedeli zadela kap. Bil mu je šele 50 let. Bil je borec NOV in rezervni major JLA. Ob odprtem grobu mu je spregovoril v slovo soborec istrskega odreda Jože Markušič. — Jože Mezgec se je rodil leta 1923 v Hrušici v Brkinih. Med vojno so Jožeta kot številne naše fante na Primorskem fašisti odgnali v kazenski bataljon. Aprila 1943 se je na Siciliji uprla 315. četa. Spričo zavezniškega prodiranja na Sicilijo so italijanski oficirji v strahu za lastno kožo 10. julija 1943 dalj prepeljali Slovence v Kalabrijo. Od tam jih je mnogo pobegnilo v domovino, kjer so se uvrstili v NOV. Med njimi je bil tudi Jože. Septembra 1943 je stopil v 1. bataljon brkinske brigade. Pozneje so ga uvrstili v 2. bataljon istrskega odreda. Bojeval se je v Brkinih, Istri in na Pivki. Sodeloval je tudi v prskem zboru istrskega odreda. Udeležil se je bojev za osvoboditev Trsta. Po vojni je stopil v enoto KNOJ in kot oficir služboval na avstrijski, grški, albanski in italijanski meji. Izčrpal se je v hudih naporih. Zdravil se je že od leta 1967 zaradi infarkta. Zaradi bolezni se je leta 1970 upokojil. Vendar pa je marljivo sodeloval v družbenopolitičnih organizacijah in skrbel za družino. Umrl je tiho, kot da se je poslovil v zadostanju, da je opravil svojo človeško in državljansko dolžnost.

V osmrtnici za Mihaelom Kovačičem ki je bila objavljena v 5. številki IV 15 na strani 11, se sestavek v srodini pravilno glasi: »Po razpadu Italije se mu ni uresničil cilj, da bi pobegnil domov, prečel so ga nemški nacisti, ki so ga odpeljali v taborišče smrti Mauthausen.

PROMETNA DEJAVNOST: mestni promet v Ljubljani in na Jesenicah. Medkrajevni potniški promet v Sloveniji in drugih republikah. Tovorni promet s tovornjaki in specialnimi vozili v tu- in inozemskem prometu. Poslovalnice so v Celju, Mariboru, Kopru, Radencih, Trbovljah, Zagrebu in Beogradu.

HOTELSKA DEJAVNOST: Bled — GOLF hotel, PARK hotel, Gozd Martuljek — hotel SPIK, Velika planina — hotel SIMNOVEC, Ljubljana — pension VIATOR, Kotlje — hotel RIMSKI VRELEC, Prevalje — pension POLJANSKI, Črna — hotel PLANINKA, Metlika — hotel BELA KRAJINA, Semič — hotel SMUK, Črnomelj — hotel LAHINJA, restavracija GRAD.

VIATOR ima sistem žičnic na Veliki planini, na Španovem vrhu in v Gozdu Martuljku

PROMETNO
HOTELSKO
TURISTIČNO
PODJETJE
VIATOR
LJUBLJANA

TURISTIČNA DEJAVNOST: v turistični agenciji VIATOR in poslovalnicah v Ljubljani, v Kranjski gori, na Jesenicah, na Bledu, na Vrhniki, v Kamniku, v Ravnan, v Slovenj Gradcu, v Ljutomeru in v Zagrebu.

OB ŽIVLJENJSKEM JUBILEJU »MIHA T«

Tovariš ing. arh. Lojze Rojec, ki ga nekdanji partizani poznajo kot »Miha T«, je te dni praznoval svojo šestdesetletnico. Prav je, da se ga spomnimo s skromnim zapisom, saj je bil kljub rahlemu zdravju zmeraj zgled pravega borca — komunista.

Njegova revolucionarna pot, ki se je začela že pred vojno in se nadaljevala v NOB, ni pomembna samo zanj osebno, temveč tudi za razvoj slovenskega narodnoosvobodil-

nega gibanja sploh. Takrat je imel »Miha T« številne politične in odgovorne naloge. Bil je soustanovitelj partizanske tehnike, ki je imela zelo važno propagandno vlogo, in eden izmed neposrednih organizatorjev kurirskih zvez, ki je neposredno od začetka pa do osvoboditve po nalogu centralnega komiteja KPS usklajeval delovanje kurirskega omrežja z delom partizanskih tiskarn in tehnik. Danes si je težko zamisliti, kako veliko in odgovorno vlogo je odigrala v času NOB kurirska služba.

Komunistična partija se je zavedala po-

membnosti povezave že pred drugo svetovno vojno, zato je, ko je postala ilegalna, takoj začela organizirati po vsej Sloveniji kurirske zveze. Po kratki aprilski vojni, 1941, je KP še naprej vzdrževala zveze s kurirji. Za uspešno in celovito vseljudsko gibanje v NOB pa so bile zveze osnovni pogoj. — Po let narodnoosvobodilnega gibanja, ofenzivnost partizanske vojske in prvo osvobodjeno ozemlje v Sloveniji, 1942, so dali pobudo za intenzivnejšo dejavnost na vseh področjih. Tiskarne so delale s polno zmogljivostjo. Vzpostavljali so številne pisemske pošiljke so se večale tudi skladovnice časopisja in literature, ki jih je bilo treba varno raznositi po vsej domovini — tudi do njenih skrajnih meja. Dotedanje zveze niso več zadoščale. Treba je bilo misliti na specialne enote, ki bi jim bilo zaupano izključno vprašanje zvez. Tako se je rodila zamisel o terenskih vodih (TV), ki jo je »Miha T« odlično izpeljal.

To je le nekaj skromnih besed o borcu in revolucionarju, ki ga predvsem bivši partizanski kurirji poznajo samo pod ilegalnim imenom »Miha T«. Veliko bi lahko še napisali o tem skromnem in neumornem tovarišu, ki ga njegovi soborci in prijatelji niso in ne bodo pozabili. Ob njegovem življenjskem jubileju mu želimo še mnogo srečnih let!

B. M.

ZASLUŽEN 80-LETNIK

Naš jubilar se je rodil 15. februarja 1893 v Pobjegih pri Kopru v revni kmečki družini. Kakor je bila tedaj navadno usoda naše revne mladine, se je tudi Avguštin Pečarič moral po osnovni šoli preživljati kot delavec; za šolanje ni bilo denarja.

Ze v mladosti se je vnel za napredne socialistične ideje. Ze leta 1921 je stopil v vrste komunistično usmerjenih ljudi. Marijivo je tudi sodeloval v ljudski prosvetni dejavnosti kot pevec. V vrstah komunistov je že približno pol stoletja. Težko bi bilo naštetati vse pomembne dogodke iz njegovega življenja v desetletjih boja za delavske pravice.

zadruga, kjer je deloval do svoje pre-

Bil je izredno delaven in ga kolektiv KZ Tolmin zelo pogaša, prav tako družbenopolitične organizacije v občini in na vasi. Pred leti si je prizadeval, da so ob glavni cesti Ciglinj-Volče postavili lep spomenik padlim borcem iz Ciglinja, Volče, Kozaršč, Sela in Volčanskih Rutov. Kot predsednik Krajevne skupnosti Ciglinj si je prizadeval za ureditev vodovoda, kanalizacije in asfaltiranja vaških poti.

Kot poštvovalen delavec naše socialistične skupnosti je bil član KP od septembra 1945. Ohranili ga bomo v lepem in trajnem spominu.

Andrej Prezeli

Od Andreja Prezeli iz Studenca pri Zelenikah smo se za vedno poslovili decembra na pokopališču v Selcih nad Skofjo Loko. — Rodil se je pred štirinsedemdesetimi leti v številni delavski družini. Bil je gozdni delavec. Okušil je strah te prve svetovne vojne na bojišču v Romuniji. Po prevratu se je udeležil boja za našo severno mejo. Med osvobodilno vojno se je kmalu povezal s prvimi partizani in se pridružil osvobodilnemu gibanju. Tudi sam kot njegovi sinovi in hčere se je uvrstil med borce, za kar je prejel odlikovanje. Po osvoboditvi je opravljal razne družbenopolitične dolžnosti in bil v središču družbenopolitičnih dogajanj v svojem kraju. — Ohranili ga bomo v spominu kot zgledega, delavnega tovariša!

Ivan Kragelj

Preteklega novembra so v Volčah pokopali 51-letnega Ivana Kragelja. Podlegel je poškodbam, ki jih je dobil, ko je padel po stopnicah, ko se mu je zlomila deska.

Pokojni Ivan Kragelj ni imel lahkega življenja. Bilo mu je komaj tri leta, ko mu je umrla mati. Potem je nekaj časa skrbel za dobro sosedo. Bil je bоре v Operativnem štabu za Zapadno primorsko okrožje. Po osvoboditvi je bil nekaj časa zaposlen pri Notranji upravi v Tolminu, potem se je zaposlil pri Gradbenem podjetju »Edinost«. Po reorganizaciji tega podjetja je bil upravnik Kmetijske zadruge v Volčah. Po reorganizaciji in združitvi več manjših zadrug v KZ Tolmin leta 1961 je postal tajnik te

Leta 1924 je po naročilu vodstva italijanske komunistične stranke sklical ilegalni posvet voditeljev delavskega gibanja v Slovenski Istri. Zbrali so se v Kopru. Ta posvet je bil izredno pomemben za nadaljnje delavsko gibanje. — Pečarič je sodeloval z Ivanom Regentom in Ferdinom Ferjančičem-Krašno.

Pečarič se je leta 1929 moral umakniti v Francijo, da se je ognil fašističnemu preganjanju. V Parizu je sodeloval z jugoslovanskimi in italijanskimi protifašisti. Po nalogu vodstva komunistične stranke so se v domovino vrnili tisti protifašisti, ki nad njimi ni visela obsodba na več let zapor, čeprav so bili kompromitirani pred fašističnimi oblastmi. Zato se je moral vrniti tudi Pečarič. Fašisti so ga potem prijeli in poslali za pet let v konfinacijo.

Osvobodilna fronta se je v teh primorskih krajih začela uveljavljati že v letih 1941-42. Pečarič je bil zelo prizadeven aktivist za širjenje omrežja OF, ki je že pred italijansko kapitulacijo zajelo domala sleherni vas, čeprav so bile aretacije nekaj vsakdanjega.

Pečariča so po italijanski kapitulaciji imenovali za komisarja tako imenovanega čezerskega bataljona, iz katerega se je potem razvila 1. slovenska istrska brigada. Pečariča pa je kmalu doletela huda nesreča; padel je v roke Nemcem. Več mesecev so ga mučili v koprskih in tržaških zaporih, nato pa so ga poslali v taborišče.

Pečarič je po osvoboditvi opravljal razne pomembne funkcije. Bil je predsednik KNOO Pobjeg, član mestnega komiteja KPS Koper, član okrožnega komiteja Koper in revizijske komisije, član občinskega odbora ZZZB NOV Koper in občinski odbornik. Dolga leta je bil zaposlen v knjigarni Lipa, ki jo je tudi ustanovil. Posebno mesto mu gre v koprskem pevskem zboru. Z vedrim značajem, poln optimizma in zmeraj tovariški kljubuje težavam med zrahljanim zdravjem.

V imenu družbenopolitičnih organizacij, tovarišev, prijateljev in znancev, ti želimo, dragi Avguštin, še mnogo let srečnega življenja!

PREDVOJNI PROTIFAŠISTI IN SOBORCI NOB

ŠE O ZADNJI POTI POLDETA STRAŽIŠARJA

K prispevku o zadnji poti Poldeta Stražišarja (4. št. »TV« 15) je treba dodati še nekaj dopolnil in popravkov. Pisec in pripovedovalec spominov nedvomno nista hotela spreminjati dejstev, a povedati je treba vendar, kar je že zanesljivo ugotovljeno. Podatki so zbrani v zborniku »Boj pod Triglavom«. Naj omenim le, kar je poglavito.

Vasja je bil izredno sposoben kurir. Znal je paziti prav na vse in je nevarnost zavohal že od daleč; tako pravi o njem soborec Tine Slivnik-Lado, ki je poleti 1942, v dneh pričakovanja štaba gorenjskega odreda na Pokljuki, sodeloval z njim. Vasja naj bi privedel odredni štab na Pokljuko z jelovske strani. To je tudi uspešno opravil. Njegove poti so bile izredno tvegane, saj je moral hoditi tudi čez Savo Bohinjsko. V tem primeru pa gre le za napad na Poldeta Stražišarja in tovariše.

V zvezi s tem je treba popraviti: Franc Potočnik, španski borec, ki je tudi prišel s Stražišarjem, ni bil bataljonski maršev odredni intendant, določen za politkomisarja odreda. Vasja Stražišarja in Potočnika privedel na Pokljuko začetek avgusta, ne pa julija 1942. Zapisano je, da ju je privedel v gorenjski odred, toda, enote gorenjskega odreda so bile tedaj ne le na Pokljuki, marveč tudi na Jelovici in pod Stolom. Na Pokljuki je bil tedaj le drugi bataljon odreda. Komendant bataljona je bil Ernest Seidler-Iztok, a ne Zec.

Pri utrjenih Stražišarju in Potočniku ni ostal le Lado, marveč četni komandir Ivan Bernard (brat narodnega heroja Jake). Tega je skupaj z Ladom (Tinetom Slivnikom) poveljstvo 2. bataljona gorenjskega odreda poslalo na zvezo z omenjenima voditeljima, ki ju je privedel Vasja. Lado in Vasja pa sta bila poslana naprej v bataljon, da bi tam sporočila, kako je s komandantom P. Stražišarjem in F. Potočnikom, ki bi ju naj pozneje v bataljon privedel I. Bernard. Ta je ostal z njima, ker je poznal pot, Vasja in Lado pa sta odšla — vajena hoje in mlada — naprej v bataljon. V bataljonu sta med drugim sporočila, naj bi se v primeru nevarnosti premestil v taborišču pa bi naj pustili koga za zvezo.

Bataljon se je zaradi nevarnosti res moral premakniti, za zvezo pa je ostal sam komandant — Ernest Seidler-Iztok. Stražišar, Potočnik in Bernard so zjutraj res prišli do taborišča, kjer jih je čakal komandant Iztok. Vse pa kaže, da je bil kraj že obkoljen in da Nemci niso užgali takoli samo zaradi tega, ker so čakali na večji plen. Toda, ker »plena« ni bilo, so užgali na tiste štiri, ki so bili tam zbrani.

Odredni komandant Polde Stražišar in komandir Ivan Bernard sta bila med prebijanjem smrtno zadeta, Franc Potočnik in Ernest Seidler-Iztok pa ranjena. Potočnika so ujeli. Iztoku, ki se je umikal navzdol in proti Rudnemu polju, pa se je posrečilo prebiti. Kmalu se je spet pridružil bataljonu. Pozeje pa tudi Potočnik in Iztok nista ostala živa.

Na Pokljuki so bile velike hajke tudi julija 1942, toda iz primerjave raznih podatkov in iz nemških dokumentov je mogoče sklepati, da je bil dogodek med 7. in 10. avgustom 1942. Tej domnevi ustrezajo tudi omembe polkovnika Hermanna Franza, komandanta 18. policijskega polka gorskih lovcov v knjigi »Gebirgsjäger der Polizei«.

I. JAN

REŠITEV KRIŽANKE ŠT. 50

Vodoravno: Maškarada, energetik, materialist, primati, alk, oaza, FA, KA, klanec, kis, Alko, VE, ara, Sanmarco, Cerknica, januar, Brest, iva, iritis, Ema, Jan, ža, ano, sova, Anton, en, pohotnež, tetanus, okol, ir, Drina, trapa, Kamila, Tom, Ava, aloa, opekarna, ar, as, ol, Piran, mt, nos, pionir, spalnica, area, ac, Pag, rja, Igalo, Guliver, asa, trn.

Nagrade prejmejo: Knjigo »Sveti Urh« Biščak Cveta, Buje 7, p. 66256 Košana; »Beg z morišča« Perhavec Terezija, Levstikova 5, p. 61240 Kamnik in »Prvi bataljon« Kranjc Marija, Ljube Šercerja 10, p. 6900 Murska Sobota.

Nagrajenci prejmejo knjige od Založbe Borec po pošti.

UPRAVA ČASNIKA

POJASNILO BIVŠIM INTERNIRANCI IN VOJNIM UJETNIKOM

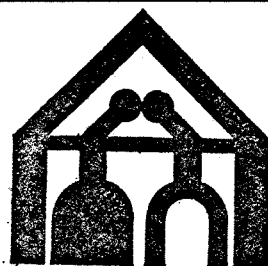
Mnogi nekdanji interniranci, politični zaporniki in vojni ujetniki, ki imajo odmerjene pokojnine na podlagi 85 odstotkov pokojninske osnove, vprašujejo, ali imajo pravico do polne starostne pokojnine.

Vse take opozarjamo na določilo zakona o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja. V členu 40 tega zakona je namreč navedeno tudi tole:

»(3) Zavarovancu — jugoslovanskemu državljanu, ki je bil po 6. aprilu 1941 ujet ali interniran in ki se je v taboriščih vojnih ujetnikov ali političnih zapornikov ozioroma internirancev brez presledkov aktivno in organizirano udeleževal dela za narodnoosvobodilno gibanje in se po vrnitvi iz taborišča postavil na razpolago narodnoosvobodilnemu gibanju in nadaljeval aktivno delo zanj, pa mu ta čas ni priznan dvojno, se pokojnina, uveljavljena na podlagi dopolnjenih pokojninske dobe v manjšem odstotku kot 85 odstotkov pokojninske osnove, poveča za 30 odstotkov.

(4) Pokojnina, povečana po drugem in tretjem odstavku tega člena, sme znašati največ 85 odstotkov pokojninske osnove.

Pri tem pa opozarjamo, da je za uveljavitev te pravice treba pisмено zaprositi pri komunalnem zavodu za socialno zavarovanje pri katerem upokojenec prejema pokojnino. Uveljavijo pa to pravico lahko le tisti, ki so bili predčasno upokojeni in katerih pokojnina ne dosega 85 odstotkov pokojninske osnove.

standard invest

VSEM POTROŠNIKOM GRADBENEGA MATERIALA SPOROČAMO, DA SO KVALITETNI LEGOZIDKI ZE NAPRODAJ PRI NASLEDNJIH PODJETJIH OZIROMA POSLOVALNICAH:

LJUBLJANA — STANDARD-INVEST, Celovška cesta 89, Vodovodna 101

MARIBOR — Trgovsko in lesno proizvodno podjetje SMREKA, Valvazorjeva 3

CELJE — KOVINOTEHNA, poslovalnica 9

NOVO MESTO — Kmetijska zadruga KRKA in MERCATOR

— poslovna enota Standard

KAMNIK — METALKA, prodajalna Kidričeva ulica

JESENICE — UNIVERZAL, poslovna enota

KURIVO, Spodnji plavž

CERKLJE NA GORENJSKEM — Kmetijska zadruga

Novodobni kralj na Betajnovi

Naš list ne bo mirno gledal primerov strahovanja, omalovaževanja in obrekovanja tistih, ki so trpeli in se bojevali za osvoboditev. Kdor si to dovoli, spodkopuje revolucijo in njene pridobitve. Zavzemali se bomo tudi za enotnost v Zvezi komunistov na vseh ravneh in za enotnost akcije vseh družbenopolitičnih organizacij, proti izigravanju Titovega pisma in proti bogatenju posameznikov ...

Aldo Cetin, ravnatelj osnovne šole »Ivan Babič-Jager« v Marezigah, je bil 15. novembra lani izključen iz Zveze komunistov. Sklep o izključitvi je osnovna organizacija Zveze komunistov Marezige sprejela med razpravo o Titovem pismu ter se tako suvereno in na podlagi statuta odločila za čistost in enotnost svojih vrst. Po skoraj dveurni kritiki Alda Cetina je za njegovo izključitev glasovalo 9 članov, Vida Božič je bila proti, Rafael Bertok se je glasovanja vzdržal, ena tovarišica pa je izostanek s sestanka opravičila z boleznijo. Aldo Cetin je izjavil, da se ne bo pritožil, vendar se je po dobrem mesecu premislil in 20. decembra vložil pismo pritožbo, častno razsodišče obalne konference Zveze komunistov v Kopru pa najbrž ne bo moglo storiti drugega, kot da sklep osnovne organizacije potrdi. Pritožba namreč ni napisana tako, kot bi jo moral napisati pravi komunist, če se mu je zgodila krivica, komunist, ki oenjuje svoje ravnanje in odločitve osnovne organizacije na podlagi statuta in marksističnih idejnih izhodišč. S to pritožbo in drugim svojim ravnanjem je Aldo Cetin dokazal, da gleda na politiko Zveze komunistov s stališča svojih čustvenih nagnjenj in zasebnih koristi. Ta pritožba je v resnici obtožba drugih, od katerih mnogi niti niso člani Zveze komunistov. Mnoge navedbe v pritožbi spadajo pred sodišče: ali kot kazniva dejanja, ki pa jih bo moral Aldo Cetin dokazati, ali kot obrekovanja.

Ob tem je treba povedati, da sta imeli Vida Božič, ki je glasovala proti izključitvi, in Marija Oražem, ki se sestanka ni udeležila, pravico zahtevati, da se njun ugovor zoper izključitev Alda Cetina stavi na zapisnik, sicer pa bi se morali podrediti sklepu večine v osnovni organizaciji in se ne bi smeli pridruževati akcijam, katerih namen je bil nasprotovanje družbenopolitičnim organizacijam, pa tudi zavajanje javnosti. Se posebej k zavajanju javnosti spada izjava Marije Oražem, ki je 12. januarja letos na razširjenem sestanku delovne skupnosti osnovne šole »Ivan Babič-Jager« Marezige dejala, da je tudi ona članica sekretariata osnovne organizacije ZK Marezige, pa ni bila vabljenka še na nobeno sejo. Iz zapisnika z volilne konference, ki je bila 9. maja 1972 in ki ga je pisala Vida Božič, je razvidno, da so bili za sekretariat osnovne organizacije izvoljeni Ernest Belič, Karel Skrgat in Virgilij Olivo. Marija Oražem je bila izvoljena za blagajničarko, vendar se je tej dolžnosti odpovedala zaradi bolezni. Prav tako je na vabilo za sestanek osnovne organizacije, ki je bilo napisano 10. novembra 1972, sestanek pa zakazan za 15. novembra 1972, napisala: »Opravičujem izostanek zaradi bolezni. 15. 11. 1972. Oražem Marija.« Omenjeni tovarišici zadene polna odgovornost in najbrž bo osnovna organizacija ZK Marezige proti njima tudi ukrepala.

ZAKAJ ALDO CETIN NE MARA BORCEV

Za trditev, da Aldo Cetin ne mara borcev NOV, imamo naslednje dokaze:

1. Njegov najboljši prijatelj in desna roka je človek, ki je 28. oktobra 1972 izjavil, da je treba »to bando, komuniste in borce vse postreliti«. Zadeva je bila 9. januarja letos vložena za sodni pregon na tožilstvo.

2. Aldo Cetin se je fizično lotil že priletnega borca NOV Antona Žužka iz Bernečev 44 in se o njem omalovaževalno izražal.

3. O borcih se omalovaževalno izraža, namiguje, da so primitivci, imenoval pa jih je tudi »petokolonce«. Prizadeval si je, da jih potisne v ozadje, čeprav so bili vsa povojna leta aktivni družbenopolitični delavci. To zadeva: Oskarja Sabadina, predsednika združenja borcev NOV v Marezigah, in Alojza Stoka, tajnika združenja, Ernesta Beliča, vojaškega vojnega invalida in sekretarja osnovne organizacije ZK, Avgušтина Starca, udeleženca kočevskega zbora in nekdanjega sekretarja rajonskega odbora OF, Avgušтина Bordona, Dušana Kozloviča, Darja Stoka, predsednika krajevnih organizacij SZDL, Oskarja Babiča in mnoge druge borce, ki so nasprotovali Cetinovim nesamoupravnim metodam.

4. Nečloveško početje z učiteljem Ivom Petričem kot tudi sovražen odnos do njegovih bratov in sester Veliko žrtvovanje in trpljenje Petričevih smo opisali v sestavkih »Družine v gozdovih pod Snežnikom« v 49. in 50. številki TV-15 lani in »Borka slivniškega bataljona« v prvi številki letos.

5. Cetin je tudi odklonil pomoč pri sestavi pogrebne govora za dva lani umrli zaslužni udeleženca marezanskega upora.

Seveda Aldo Cetin ni mogel razglasiti

za sovražnika naše revolucije, saj se je, kot sam pravi, udeležil pohoda po poteh istrskega odreda in prizadevno sodeloval pri organiziranju proslave ob 50. obletnici marezanskega upora. Borcev ne mora zaradi tega, ker so kritični do njegovih nesamoupravnih metod in ker so imeli pogum, da se temu uprejo.

VSE ZLO IZVIRA IZ KANTORSTVA

Aldo Cetin ne mara samo borcev, ampak ne mara tudi vseh drugih občanov, ki so kritični. Do tistih, ki so se upali upreti njegovim volji ali samovolji, je bil neizpros.

»Cetin ni človek, ki bi bil zmožen ustvariti samoupravne osnove,« pravi odgovorna oseba iz obalne konference, ki razmere v Marezigah zelo dobro pozna. »Krajevna samouprava je še premalo razvita, da bi mogli dobronamerni ljudje to dokazati. Pri Cetinu so zelo očitne težnje po samovolji. Ni maral ljudi, ki so kritični, in jih je nadomeščal z ljudmi, ki so se dali vplivati, pripraviti, pripraviti. Zna zlorabiti položaj in tako stvar zrežirati, da mu nihče ne seže do točke, ko mu je lahko nevaren. Zares je Cetin veliko delal, vendar delal je z določenim namenom, prisvojiti si oblast in osebno korist. Pokazal je izredno energijo. Tudi Kantor je bil tak ...«

Mimogrede moram pripomniti, da so Cetina primerjali s Kantorjem iz Cankarjeve drame »Kralj na Betajnovi« kar štirje tovariši. Seveda Kantor ni imel samo slabih, zatiralskih in uničevalskih lastnosti, imel je tudi silno človeško energijo, ki mu jo lahko marsikdo zavida. Ko pretehtamo dobre in slabe strani njegovega značaja, gre vendarle za negativnega junaka. Razlika med Kantorjem in Cetinom je v tem, da Cetin živi v drugem času in drugačnem okolju, okolju, ki ga je zlasti osvestilo Titovo pismo, seveda pa gre kljub temu za kantorstvo.

»Ljudi ima paralizirane,« nadaljuje ista oseba, »dokler imajo otroke v šoli. Malokdo od staršev se želi opredeliti javno za ali proti Cetinu, bojijo se povedati, kar mislijo. Dalje se je on, šolan človek, meril po sposobnostih s preprostimi ljudmi, ki mu seveda niso kos. S tem jih je dajal v nič in jim ubijal voljo do družbene in politične angažiranosti. Tudi jih je pretirano kritiziral in jih krivil za tisto, kar niso zagrešili. Na primer, krivil jih je za to, ker se socialistična zveza ni tako dolgo sestala, čeprav bi bila morala sestanek krajevnih organizacij sklicati prejšnja predsednica, te pa ni kritiziral, ker ga podpira. Kot primer, kakšno umetno vzdusje zna ustvariti, je nedavni sestanek delovne skupnosti osnovne šole v Marezigah, na katerega je od staršev povabil le svoje zveste zagovornike. Prav tako je za sestanek osnovne organizacije Zveze komunistov Marezige, ki je bil 8. avgusta lani, dal obvestiti vse člane delovne skupnosti (nekomuniste) in svoje somišljenike, nekakšno telesno stražo. Posledica je bila, da so dajali ton sestanku in jih je morala poslušati partijska organizacija, namesto da bi oni poslušali njo ...«

Da Cetin ni zmožen ustvarjati samoupravnih odnosov, dokazuje javen odpor občanov Boršta, Laborja in Glega, ki so se odcepili od krajevnih skupnosti Marezige in na ustanovnem zboru krajevnih skupnosti navajali kot razlog za odcepitev Alda Cetina in njegov odnos do njihovega dela, njihovih predstavnikov ter njihovih potreb in zahtev v svetu krajevnih skupnosti. Takoj ko je bil Cetin razrešen kot predsednik, so predstavniki teh vasi znova začeli sodelovati s svetom krajevnih skupnosti v Marezigah. Podobno nesoglasje je imel z vaščani Montinjana, ki so morali mimo njega izposlovati denar za gradnjo krajevnega vodovoda. Potem je nasprotovanje napeljavilo telefona v vas Trsek in nasprotovanje asfaltiranju ceste ...

ALI JE ALDO CETIN ZLORABLJAL SVOJ POLOŽAJ

V zadnjih nekaj letih se je Aldo Cetin na tak ali drugačen način dokopal do položajev, ki so bili ključni za odločanje. Poleg ravnatelja osnovne šole je imel odločilno vlogo pri prosvetnem društvu, bil je predsednik krajevnih skupnosti in predsednik poravnalnega sveta, končno pa je postal še občinski odbornik.

Obstajajo dokazi, da je položaj ravnatelja šole izrabljal za pritisk na starše. Tako je bil učenec Timotije Zupan v Marezigah izključen iz osnovne šole, na šoli Brade Bertoki pa je bil odličen. Tudi Svetlana Jonaš je morala v 6. razredu leta 1967 zapustiti šolo v Marezigah. Preostala dva razreda je uspešno končala v večernem tečaju. Pravi, da je bila zmeraj karana in da ji je Cetin rekel, naj se izselijo v Bosno. V šoli

je bila zmeraj Bosanka, čeprav je njen oče po narodnosti Ceh, mati pa Hrvatka iz okolice Karlovca. Dalje je bilo v lanskem šestem razredu kar 12 ponavljalcev, od teh je eno dekle že četrtrič ponavljalo, kar je šoli slabo spricevalo.

Alojz Stok, tajnik združenja borcev NOV Marezige, je povedal, da je Aldo Cetin pri organiziranju raznih proslav uvedel denarno nagrajevanje v zameno za prostovoljno, neplačano delo. Z denarjem od prireditelj je razpolagal sam in ni dajal obračunov. Tako je za denar od prireditelj kupil sesalnik za prah, ki ga uporabljajo v šoli.

Posebno značilna in očitna je zloraba položaja predsednika poravnalnega sveta v odnosu do Antona Žužka. Kaže, da je Žužek nekje nekaj bleknil na račun Aldovega brata. Cetin ga je poklical na zagovor in mu ni dovolil, da se usede na pripravljeno stol. Kot povod za to sta Cetinu služila dva grozda, ki ju je Žužkov sin utrgal oziroma ukradel v vinogradu. Žužek je ugovarjal, češ »Kaj bi tista dva grozda, raje pri sebi poglej.« Cetin se je nato razjezil, ga začel vleči za rokav, nato pa vzdigovati in metati ob stol. Končno mu je zlomil dežnik, ker je mislil, da se Žužek namerava z njim brniti, ga spraskal po obrazu in postavil pred vrata. Žužek pravi, da bi ga bil umoril, če se ne bi bil vmešal eden izmed navzočih, ki pa ni bil član poravnalnega sveta. Cetin pravi, da je izgubil živce, zato ker je Žužek žalil njegove sorodnike, in da Žužek kot človek ni dosti prida.

Najhujska zloraba položaja ravnatelja, predsednika krajevnih skupnosti in občinskega odbornika pa je nakup hiše v Marezigah 74, ki je bila predvidena za otroški vrtec, ter obračunavanje s kolegom Ivom Petričem, ki o tem nakupu ni znal molčati. To je izbilo sodu dno ...

DVA PRIMERA NAJHUJŠIH ZLORAB

Aldo Cetin je 20. decembra 1971 sklenil kupoprodajno pogodbo z Alico Padovan iz Trsta za nakup parcel št. 1486-1 in 1486-2 ter stavbne parcele št. 142-1, na kateri stoji hiša Marezige 74, vse vpisane pod vložno številko 193 katastralne občine Marezige. Za hišo in 800 kvadratnih metrov zemljišča je dal skupaj 28.000 dinarjev (novih). Izposloval je zapuščinsko razpravo pred prvotno predvidenim rokom in sicer za 24. decembra 1971, na kateri je Alica Padovan postala polna lastnica, tako da je Cetin te nepremičnine še lahko prepisal na svoje ime, kar mu novi zakon ne bi bil dovoljeval. O nakupu ni obvestil nikogar. Učitelj Ivo Petrič, ki se je v to hišo vselil na podlagi ponudbe v razpisu delovnega mesta, je še nadalje plačeval najemnino Stanovanjskemu podjetju Koper. Pravzaprav so mu najemnino odtegovali od rednih mesečnih prejemkov na imena Erika Knausa, Emilija Kegusa in Anton Erjavca, čeprav so pred Petričem tu stanovali tudi drugi učitelji, ki so najemnino prav tako plačevali na imena zgoraj naštetih oseb. Petriču je bila zadnjikrat najemnina odtegnjena za maj 1972, 20. junija 1972 pa ga je Stanovanjsko podjetje obvestilo, da mora skleniti stanovanjsko pogodbo z novim lastnikom, ki je Aldo Cetin in sicer za čas od 1. januarja 1972 dalje. Učitelj Petrič se je po tem obvestilu razburil. Poglejmo, zakaj!

Konec maja 1972 mu je ravnatelj Aldo Cetin predlagal, naj se preseli v izpraznjeno hišo, kjer je dotlej stanovala borčevska družina Franca Skrgata. Ta hiša je brez hišne številke, brez vode in sanitarij, ker jo je bila obdelovalna zadruga zgradila za skladišče. Ker je bila neprimerna za bivanje, je Zveza združenj borcev NOV Skrgatu dodelila drugo stanovanje. »Pohiti, ker je prosilcev precej!« je še pripomnil Cetin. Petrič mu je odgovoril, da mu selitev ne ustreza, ker bi ob ponovni, že četrti selitvi pohištvo uničil. V začetku junija mu je ponovno predlagal selitev ter mu ponudil, da mu bo pohištvo prepeljal z lastnim traktorjem. Cetin je tudi takrat Petriču prigovarjal, da mora hišo izprazniti zaradi nameravane preureditve za otroški vrtec. Petrič pa z nasečo ženo Marinko in šestletnim sinom ni mogel iti v tako stanovanje in je preselitev odklonil. Razumemo lahko njegov bes, ko je izvedel, da ga je Aldo Cetin k izselitvi nagovarjal kot novi lastnik, kar pa mu je zamolčal.

Aldo Cetin je 11. julija 1972 poslal učitelju Ivo Petriču dopis, ki se glasi: »Tov. Ivo Petrič! Zadeva: Izpraznitev stanovanja v Marezigah št. 74. Prosim vas, da izpraznite stanovanje v Burjih št. 74 do 31. julija 1972! OBRAZLOŽITEV: 1. V hiši ste nezakonito, 2. Hiša je v razpadajočem stanju, 3. Odkar ste v hiši, ste povzročili že mnogo škod: razbili šipe, onesnažili vodo v vod-

TUDI KITAJCE UVAJAJO BREZ-
ZICNE TELEFONSKE ZVEZE PO
SATELITIH. Letos je Kitajska skle-
nila pogodbo z ameriško družbo
(Radio Corporation of Amerika) o
postavitvi velike sprejemne in od-
dajne postaje za telefonski promet
po satelitih. Postaja bo stala 5 700 000
dolarjev. Elektronske naprave bodo
dali Američani in pri postavitvi na-
prav bodo sodelovali ameriški stro-
kovnjaki. Vsa dela bodo končana v
osmih mesecih.

TUDI PLETEV, ZATIRANJE PLE-
VELA, Z ELEKTRIKO. To ni le
načrt, marveč že patentiran iz-
um. Neki norveški vrtnar je paten-
tiral stroj, ki trebi plevel med kme-
tijskimi rastlinami z udarci »šo-
ki« električnega toka. Izumitelj tr-
di, da je plevel manj odporen proti
toploti, ki jo povzroči električni
udarec, kakor pa kulturne rastli-
ne. To je tudi dokazal prepričljivi-
vo s poskusi na svojem vrtu. Pu-
stil je, da je zemljišče prerasel plev-
el, nakar je tla segreval z elek-
triko. Medtem ko so kulturne rast-
line prenesle brez škode toploto,
pa je plevel ovenel ter se posušil.

MORSKA VODA SKORAJ PIT-
NA — trdijo o vodi pri slovitem ita-
lijanskem otoku Capriju. Ta otok je
izredna turistična privlačnost, tako
da bi bila upravičena domneva, da
gre za turistično reklamo. Toda
prav zaradi tega, da bi bila propa-
ganda za otok kar najbolj učinko-
vita, so dali besedo strokovnjakom,
raziskovalcem. Hoteli so uradno u-
gotoviti, ali je morje tam tudi bolj
ali manj onesnaženo, kakor je že
marsikje ob italijanski obali. Z iz-
idom raziskave so bili tako zado-
voljni, da so poudarili: Morje je ta-
ko čisto, brez bakterij, da je mor-
ska voda skorajda — pitna. Kljub
temu pa se turisti o tem najbrž ne
bodo hoteli prepričati, da bi pili
morsko vodo.

PODGANE SO PO VSEM SVETU
ŠE ZMERAJ V OFENZIVI. V ev-
ropskih in ameriških mestih držijo
podgane »v šahu« z raznimi kemi-
nimistrupi, ki jih uporabljajo med
rednim zatiranjem teh nevarnih glo-
dalcev. Vendar kaže, da doslej še
ni bilo dovolj učinkovitega strupa
in ne zatiralnega načina za podga-
ne. Sedanjí strupi za zatiranje pod-
gan so zelo nevarni za druge živali,
tako da domačih živali ni mogoče
popolnoma zavarovati. Če te strupe
nepazljivo uporabljajo, so nevarni
tudi za ljudi. Događa se, da se v
posameznih deželah podgane nenad-
no silno razmnožijo in postanejo
največja nadloga za vse prebival-
stvo. Povzročajo velikanško škodo.
hkrati pa so najnevarnejše razšir-
jevalke kužnih bolezni. Letos se je
v Burmi silno razmnožila zelo ve-
lika vrsta podgan, ki se ne ustraši
niti psov in ne zveri. Domačini se
jih branijo z vsem, kar imajo pri
rokah. Ponekod so začeli uporabljati
loke in puščice kot v srednjeveš-
kih vojnah. Potrebno pa je res »tež-
ko« orožje, saj posamezne podgane
tehtajo kar 20 kg.

DOMACA, GOSPODINJSKA IZ-
DELAVA VINA IN PIVA V AME-
RIKI — posledica prohibicije. Ko
je bilo pred drugo svetovno vojno
v ZDA prepovedano točenje alko-
holnih pijač, se je tihotapstvo v
tesni zvezi s strahotnim hudo-
delstvom tako razširilo, da ga niso
mogli zatreti drugače kakor z od-
pravo prepovedi. Toda med prohi-
bicijo se je silno razmahnilo tudi
domače, zasebno izdelovanje alko-
holnih pijač v gospodinjstvih. Po
odpravi prohibicije ljudje marsikje
niso opustili domačega »fabricira-
nja« pijač, marveč je ostalo zelo
razširjen »konjiček«, ki ima še dan-
danes v ameriškem gospodarstvu
velik pomen. Razne industrijske
stroke namreč izdelujejo »surovine«
ali pripomočke za pripravljanje do-
mačega »vina« in zlasti še piva, ki
je v Ameriki zelo priljubljena pija-
ča. Kako razširjeno je gospodinjs-
ko izdelovanje pijač v Ameriki, vi-
dimo iz tega, da v domačih kuhi-
njah in kletih pripravijo na leto
celo kakšnih 50 milijonov raznih te-
kočin ali broz.

njakih, pokvarili kanalizacijo, se polastili pritičja in vrta, posekali drevesa, porušili ograjo... 4. Za vso škodo bom zahteval primerno odškodnino, 5. Hišo nameravam popraviti, ker v takem stanju ni mogoče v njej stanovati, 6. Za vsak dan, ki boste v hiši po 31. juliju 1972, boste odgovorni za škodo: razpadajoča okna in vrata, ograja, streha, vodnjaki, kanalizacija in ometi, 7. Šola vam nudi primerno stanovanje, kjer je prebivala štiričlanska borčevska družina, 8. Če se v tem roku ne boste preselili, bom za deva predal sodišču, Aldo Cetin.

Aldo Cetin pa je Petriča izganjal iz hiše tudi ustno. Eden od pogovorov je potekal takole: »Morali boste iti ven! (Cetin)«, »Živ ne (Petrič)«, »Pa mrtev (Cetin)«. Dalje je Cetin grozil, da bo razbil okna, onesnažil vodo in podobno, od Petričeve žene Marinke pa je 14 dni pred porodom zahteval, da mora iz stanovanja v prvem nadstropju prinesiti velik in težak šolski radio, kar pa ni storila.

Ivo Petrič je Aldo Cetinu nakazal najemnino za mesec: junij, julij in avgust, ki pa jo je Cetin zavrnil s pripombo: »Ne sprejemam.« Ivo Petrič je 30. avgusta 1972 tudi pismeno zahteval sklenitev pogodbe, na kar pa ni dobil odgovora. Ko sta se o tem pogovarjala, je Petriču dejal, da bo zahteval tako visoko najemnino, ki je Petrič ne bo mogel plačati, češ saj tudi v Ljubljani najemniki plačujejo po 800 dinarjev mesečno. Ker z vsemi temi grožnjami ni uspel, je Cetin pozkušal Petriču prepričati zaposlitev na Koprskem.

Ivu Petriču je potekala delovna pogodba 31. avgusta 1972. Ker nima strokovnega izpita, je počakal na drugi izredni razpis in se prijavil. Njegova vloga je bila zavrnjena z dopisom 24. julija 1972 pod št. 242-72 in s podpisom Alda Cetina, češ da je komisija sprejela na razpisano mesto predmetno učiteljsko Zoro Znidaršič. Imenovana pa je 15. avgusta 1972 prijavo umaknila z obrazložitvijo, da je dobila delovno mesto doma. Ponovni razpis delovnega mesta je menda izšel v Prosvetnem delavcu št. 14 dne 8. septembra 1972. Imenovani je imel vso pravico, da bi se javil na ta ponovni razpis... Je pisal Aldo Cetin Zvezi združenj borcev NOV Koper. Ivo Petrič tega razpisa ni bral, zanimal pa se je na komunalnem zavodu za zaposlovanje v Kopru, kamor bi šola tudi morala javljati svoje potrebe po učiteljih, pa so mu rekli, da v Marezigah ni prostega delovnega mesta.

»Sklenili smo,« je dejal Aldo Cetin 30. januarja letos, »da se Petriča znebimo, kakor smo ga dobili...« Ta, tako iskreno povedani namen pa je izražen tudi v odgovoru Zvezi združenj borcev NOV Koper z dne 25. septembra 1972, kjer je v točki 1-c rečeno: »Učiteljski zbor pa je ob zaključku šolskega leta 1971-72 izrazil mnenje, da člani raje sami, pa čeprav obremenjeni, prevzamejo poučevanje predmetov, ki jih je poučeval tovariš Petrič, kot da bi še eno leto prenašali njegov malomaren odnos do vsega pedagoškega dela...« V nadaljevanju odgovora je napisanih vrsta vsemogočih prestopkov Iva Petriča, ki naj bi jih zabeležil ravnatelj Aldo Cetin. Zahteval sem predlogo, dnevnik opaznanj o pedagoškem delu za učitelja, ki pa ga ni s tem imenom. V nekem zvezku so sicer beležke o prestopkih Iva Petriča, vendar menim, da so bile slabirane šele po nastalem sporu z ravnateljem Aldom Cetinom. Z naštevanjem napak pri pedagoškem delu in v zasebnem življenju ter s podatki iz personalne mape je Aldo Cetin dejansko skušal prepričati Ivo Petriču pravico do dela. V tem smislu je klical Rezko Petrič, ženo Boža Petriča, Ivo-vega brata, nekega večera po telefonu, rekoč, da Ivo na Koprskem ne bo dobil službe, ker bo on o njem dal informacije, da ga ne bo nihče maral vzeti. Večerni telefonski pozdrav je zabeležil z besedami: »Sicer pa ste Petriči vsi enaki. Poznam vas...«

Oceno takega početja Alda Cetina je dala Zveza združenj borcev NOV Koper v dopisu z dne 19. septembra 1972, št. 3070-72-MA-AB, kjer med drugim pravi: »Menimo, da tak odnos do sotovaršev, do ljudi, ki imajo na skrbi družino, ni moralen. Menimo, da če šola na razpis ni dobila kadra z ustreznimi izobrazbo, bi lahko s tov. Petričem sklenila nadaljnjo pogodbo za pouk, saj nam je znano, da učitelj v vseh šolah izven mesta primanjkuje... Menimo, da ne more biti govora o preselitvi tov. Petriča, dokler se mu ne ponudi ustreznega stanovanja...«

V času, ko je Ivo Petrič zamen iskal delo, je na šoli v Marezigah pouk tekkel nepopolno, za višjo stopnjo samo v popoldanskih urah... Petrič se je javil na prosta delovna mesta na osnovnih šolah v Dekanih, v Gradinu, v Hrvatinih in na osnovni šoli »Pinka Tomažiča« v Kopru. Povsod so mu najprej obljubili delo, naslednji dan ali naslednje dni pa so ga odklonili, prav gotovo zaradi neugodnih informacij, s kakršnimi je grozil njemu osebno in Rezki Petrič ravnatelj Aldo Cetin. Po poldrugem mesecu je Ivo vendarle dobil delo na osnovni šoli v Semečeli pri Kopru. Ravnatelj Aldo Ugrin mi je 27. januarja letos dejal, da je Ivo Petrič dobra delovna moč, da nimajo pritožb na njegovo delo, kar pobja tisto, kar je o njem pisal Cetin.

Aldo Cetina sem vprašal, če je vedel, da je Ivo Petrič obojestranska partizanska sirota in da je moral kot dojenček preživeti eno najhujših partizanskih zim v gozdu brez mleka in druge primerne hrane. »Zvedel sem za to sredi leta (šolskega), vendar ni mogoče pričakovati, da ga bomo zaradi tega vse življenje pestovali kot otroka,« je izjavil Aldo Cetin.

Človek, zlasti pa učitelj bi moral imeti srce. Vsak človek, če je še slabši, zasluži pomoč v stiski. Predvsem pa nima nihče pravice nikomur jemati pravice do dela...

TIPIČEN PRIMER BOGATITVE

Zapisali smo, da je Aldo Cetin kupil stanovanjsko hišo z 800 kvadratnimi metri zemljišča za ceno 28.000 dinarjev. Po sodbi uradnega cenilca je vredna mnogo več. Mnogo več pa je vredna tudi zato, ker sta Stanovanjsko podjetje, v Kopru in občinska skupščina za popravilo hiše vložila skupno 14.213,92 dinarjev (novih). Popravilo sta opravila Cetinov svak in Cetinov prijatelj.

Aldo Cetin pravi, da je to hišo kupil za 78 let staro mater, ki živi v fevdalnih razmerah. Kakorkoli že, Aldo bi bil za svojo mater lahko poskrbel tudi kako drugače, ne pa na račun vrtca v Marezigah ali na račun učiteljskih stanovanj, saj bi jo lahko preselel na primer k tašči Karolini Babič v Marezigah 64, ki živi sama, v hiši pa je prostora še za eno družino. Za lastne potrebe pa Aldo Cetin hiše tudi ne rabi, saj ima v novem bloku na Vojkovem nabrežju 16 v Kopru sodobno najemno stanovanje, kupil pa je tudi parcelo za gradnjo stanovanjske hiše dvojčka »Za gradom« v Semečeli ter dobil gradbeno dovoljenje št. 351-263 z dne 21. 11. 1972 na ime Aldo in Zofija Cetin in Flego, v predračunski vrednosti 720.000 din. Nedavno je začel z gradbenimi deli, uvozil pa je tudi opeko, ki so mu jo zaradi pomankanja delavcev v Marezigah razložili šolski otroci. Ima tudi avto FIAT 125, letnik 1970, KP 278-81, in traktor. Nekateri zlobni jeziki trdijo, da je več na traktorju kot v šoli. Vsekakor je treba priznati, da pridno kmetuje na posestvu svoje tašče in da je to posestvo uredil v vzorno kmetijo, ki mu prinaša lepe dohodke. Menim, da mu dela na kmetiji, če s tem ni moteno šolsko delo, ne bi smel nihče očitati, saj gre pri tem za pošteno zaslužen denar.

Pa se znova povrnimo k hiši, ki jo nekateri označujejo kot pravo jabolko razdora v Marezigah! Menim, da bi se Aldo Cetin lahko glede te hitro opral; izroči naj jo občini ali krajevni skupnosti za isti denar, kot jo je kupil. To sem mu tudi predlagal. Rekel mi je, da je na občinski skupščini pri tovaršu Slavku Košci 9. januarja letos že dal ustrezno izjavo, vendar pa da je ne bi mogel prodati za isto ceno, kot jo je kupil. Po tem sklepam, da ima Aldo Cetin kar precej trgovske žilice, čisto mogoče pa je, da bo sodišče že omenjeno kupoprodajno pogodbo razveljavilo.

KAJ ZAHTEVAJO MAREŽANI

V oceni družbenopolitičnega položaja v krajevni skupnosti Marezige, ki jo je podpisalo več kot 40 odbornikov krajevnih organizacij, sta v predlogih za odzdravitev razmer napisani tudi zahtevi, da se Aldo Cetin odpove mandatu odbornika občinske skupščine in da konec leta 1972-73 odstopi z mesta ravnatelja osnovne šole. Glede na širino in ostrino spora ter glede na vse opisano je to najbrž tudi nujno. Te zahteve pa je odgovorna oseba iz Kopra takole utemeljila:

»Aldo Cetin ne more biti več ravnatelj osnovne šole iz naslednjih razlogov: 1. Kako naj kot lastnik stavbe, do katere ima šola poseben interes, zastopa koristi šole? 2. Kako naj zahteva od sebe samega povračilo 14.213,92 dinarjev, ki sta jih za popravilo stavbe vložila Stanovanjsko podjetje v Kopru in občinska skupščina? 3. Ne more več zagovarjati koristi šole do otroškega varstva. So pa tu še zlorabe in spor z vodstvom družbenopolitičnih organizacij, tako da kraja tudi v občinski skupščini ne more zastopati...«

Nekateri občani so postavili vprašanje, zakaj v primeru fizičnega napada na Antona Žužka ni prišlo do sodnega pregona, čeprav je to Žužek javil Milici, pa tudi zakaj Aldo Cetin ni bil kaznovan, ker je nekega pešca povozil do mrtvega... O tem in drugem bodo lahko največ povedali pristojni organi iz Kopra.

Naj zaključim. Veliko je še takih in drugačnih vprašanj na račun Alda Cetina, veliko je tudi njegovih obtožb na račun drugih, vendar pa zadeva ni tako zamotana, da je ne bi bilo mogoče hitro rešiti. Nekateri to počasnost in neodgovorne izjave odgovornih tovaršev razlagajo, češ da Titovo pismo že v Marezigah ni naredilo izpita, kako bo šele drugod. Po mojem so vzroki za to počasnost in za dvome do tovaršev iz krajevnih organizacij v slabši povezavi vodstev z bazo, ki je najtrdnjši pobornik za dosledno uresničitev Titovega pisma. Aldo Cetin bo nedvomno doživel konec svojega kanorstva. To je potrebno zanj in za druge. Dela pa, po načelu »maščevanje je sladko,« mu najbrž nihče ne bo jemal, kot je to on delal Ivo Petriču...

FRANCI STRLE

SPOMINI DRAGICE RATKOVIĆ

Hercegovka – brkinska partizanka

(nadaljevanje)

Ko sem jezdila po vasi navzgor, so se zbirali ljudje in nas spraševali o svojcih in znancih iz našega bataljona. Na mnoga vprašanja nisimo mogli odgovoriti, ker se nismo vedeli, kaj vse se je zgodilo in kdo je preživel tisti nesrečni dan. Ko me je konj prinesel pred hišo, kjer je bil štab odreda, so mi tovariši pomagali raz konja. Potem me je pregledal štabni zdravnik Saša (Gasamzade Izpandija – op. MZ). Menda sem tedaj, kot so mi pozneje povedali soborci, izgledala strašno uboga. Kmalu po mojem prihodu so prinesli tudi druge ranjence, ki jih je bilo 8 do 10. Pozornost, požrtvovalnost in ljubeznivost borcev in prebivalcev pri negovanju ranjenih tovaršev so me nad vse vzradostile. Zdelo se mi je, kot da sleherni čuti naše bolečine in se trudi, da bi nam jih ublažil.

V bolnišnico Istrskega odreda

V noči med 12. in 13. marcem 1944 so nas hudo ranjene prenesli z Ostrožnega brda v bolnišnico »Zalesjek«, ki je bila v Ostroškem borštu nad Smagorsko dolino. Bolnišnico so prav tedaj izročili svojemu namenu, čeprav še ni bila dograjena, in je bila v nekem žlebu pod košato bukvijo, z druge strani pa so jo zakrivala smreke in grmovje. Bolniška baraka je bila delno vkopana v zemljo. Ko so nas prinesli v bolnišnico, nas je pričakal zdravnik dr. Mogamed Gadžijev-Miša, po rodu Dagestanec, ki je donedavnega živel v Mahačkalu ob Kaspijskem jezeru, z njim pa je bila tudi bolničarka Antonija Trošt-Ljubica. V bolnišnici, ki je bila podobna zemljanki, je tedaj ležalo že nekaj v prejšnjih bojih hudo ranjenih tovaršev. Vanjo je ob hudih deževnih nalivih, ki so spomladi v Brkinih pogosti, pronicala voda in se je nabralo po tleh tudi nekaj centimetrov na debelo. Ranjenci smo ležali na lesenih pogradih, nekoliko dvignjenih od vlažnih tal. Ležišča so bila podložena oz. postelana s slamo in listjem, čez njih pa pregrnjena šotorska krila, ki smo jih uporabljali namesto rjuh.

Prvo noč sem prebila v hudih bolečinah. Visoka temperatura me je neprestano »kuhal«. Niso nas mogli previti in nam oskrbeti rane, ker se ni smelo prostora osvetljevati, da ne bi izdali bolnišnične lege sovravnim vohunom, ki so nedvomno prežali nanjo.

Zgodaj zjutraj 14. marca 1944 je prišel v bolnišnico tovariš France Malečkar-Smagorjev, ki je sicer živel v mlinu, oddaljenem kilometer od bolnišnice, opravljal pa je dolžnost bolniškega intendanta. Zaradi velikih simpatij in splošne podpore, ki so jo uživali partizani v Brkinih, Francu ni bilo težko nabavljati hrano za bolnišnico. Poleg tega je bolnišnica dobivala pomoč v hrani, obleki in zdravilih ter opremi tudi iz Trsta in drugih krajev, kjer so jo zbirali zavedni Slovenci in tudi italijanski antifašisti. Navzlic vsemu je bilo Malečkarjevo delo fizično hudo naporno in zelo odgovorno, ker je moral največji del zalog in drugih potrebščin nabavljati v oddaljenih vaseh.

Prav Franc Malečkar nam je najprej sporočil imena na Sušici padlih borcev. Tedaj so padli naslednji tovariši: Stanko Margon, bataljonski komisar, Andrej Zerjul, četni komisar, Ljubica Mičunović, Ciril Kogoj, borec, Jože Ludvik, vodnik, Zeljko Radović, Karel Novak, Milan Prelec, Ludvik Prelec, Franc Mevlja, Franc Hrvatini, Leopold Družina, August Toškan, Franc Stanič, Marjan Učakar-Niko in polkovnik Zdravko Prebelić. Bilo jih je 16, med njimi tudi moja prijateljica Ljubica Mičunović. Padle tovarišice so še isti dan svečano pokopali v skupen grob na Ostrožnem brdu. Častna četa jim je izstrelila salve. Skupaj z našimi borci sta padla in bila z njimi pokopana tudi načelnik enot VOS za pivško območje Marjan Učakar-Niko in polkovnik Zdravko Prebelić. Pogreba se je udeležilo približno 500 borcev in najmanj 1500 prebivalcev; pevski zbor pa je padlim zapel žalostinko.

Med ležanjem v bolnišnici me je hudo morilo dolgočasje: dnevi so se počasi odmikali, noči pa so bile strašno dolge, ker nisem mogla spati. Bolečine po hrbtu, v nogi in drugod nikakor niso hotele popustiti. Večina pacientov je bila hudo ranjena in se niso mogli sami premikati. Hrane je sicer bilo vedno dovolj, zavojev in zdravil, posebno tistih za pomirjanje bolečin pa je redno primanjkovalo. Rane so se zaradi mraza in vlage počasi zdravile, vendar so dnevi tekli; postopno je začela pridirati tudi v vlažno grapo zgodnja pomlad, in te

smo se vsi veselili. Naše največje veselje in upanje je bilo skorajšnja ozdravitev in vrnitev v bojne enote. Toda naše želje so bile še neuresničljive, kajti malo je bilo med nami sposobnih za samostojno hojo, ker so nas hude rane in vojni napori zaznamovali z neizbrisnimi posledicami. Onemogla tele- sa so zahtevala daljšo nego in počitek in to je bilo dejstvo, ki smo se mu morali, čeprav neradi, vendarle podrediti. Minilo je že šest tednov negibnega ležanja, ko je dobil upravnik bolnišnice konec aprila nalogo, naj laže in za hojo sposobne ranjence odpusti in jih pošlje v njihove enote ali jih izroči v domačo nego, medtem ko naj bi huje ranjeni še ostali v stacionarni bolniški oskrbi.

Takrat sem sklenila, da izsilim odpust iz bolnišnice, čeprav sem še imela z zavoji povite rane in sem se s palico komaj premikala. Pripravila sem se za odhod in čakala na zvezo. Kmalu je napočil dan odhoda. Poslovila sem se od tovaršev, ki so morali še ostati v bolnišnici. Najteže in najbolj ganljivo mi je bilo slovo z dr. Mišom. Približal se mi je in mi ponudil svojo drhtečo, belo in nežno roko, ki je vsak dan reševala življenja ranjenim tovarišem. Spoštljivo sem ga opazovala, ker sem visoko cenila njegovo hrabrost, požrtvovalnost in morda še najbolj njegovo duhovitost, ki je vsakogar bodrila. Vse te odlike je ta dragoceni človek iz daljne Azije združeval v tako preprosti podobi in vse so se v njem odlično ujemale v harmonično celoto. Mišo nas je negoval s tolikšno ljubeznijo, kot bi bili njegovi otroci in nam tako olajševal najhujše trpljenje ter brezupje v mračnih dnevih, ko se je izkazal za izkušenega in iznajdljivega zdravnika ter starešino bolnišnice. V vsakršnih, tudi v najbolj kritičnih razmerah, je hitro in preudarno ukrepal. Nikoli ni kazal ne strahu in ne nerazsodnosti. Posebno se mi je vtisnilo v spomin, kaj je vse storil 12. aprila 1944. ko so Nemci nepričakovano vdrli na Prelože, le 2 km od bolnišnice, da bi rešili ranjence. Tedaj je s pomočjo ene same bolničarke in nekaterih laže ranjenih tovaršev odnesel iz bolniške barake vse hudo ranjene tovariše in jih po okoliškem gozdu – več sto metrov od bolniških objektov – zakril v skale in grmovje, jih založil z listjem in vejami. Tako je zavaroval dragoceno življenja ranjencev, če bi Nemci našli bolnišnico. Ob tem moram še poudariti, da ni imela bolnišnica nobene lastne zaščite. Edino varstvo so ji bili tajnost in obveščanje prebivalcev okoliških vasi; Suhorja, Ostrožnega brda, Prelože, Rijavč, Tater in Kozjan, čigar prebivalci so v večini vedeli, kje je bolnišnica, vendar je ni nikoli nihče izdal.

Ne glede na vse te dejavnike in okoliščine se dr. Miša ni nikoli vdajal v lahkomišelnost ali samoutvarne predpostavke, da sovražniki ne bodo odkrili bolnišnice; nasprotno: vedno je bil buden, pogosto je odhajal ponoči in podnevi s pištolo in brzo-strelko na sosednje griče, opazoval okolico in razmišljal, kako bi reševal ranjence iz nevarnosti, čeprav je bil vedno zelo zaposlen z delom ne le v bolnišnici, pač pa tudi z zdravljenjem civilnega prebivalstva po brkinskih vaseh.

(Konec prihodnjic)

Rina Žužek, borka istrskega odreda, ki jo Dragica Ratković v spominskih posebj omenja.

Zdravil se je kakor gad

V Nadanjem selu 13 pri Pivki skromno in samotarsko živi Kislavov Frane. Redi štiri glave živine in po malem kmetuje, hišo pa popravlja že deset let, a ima v njej komaj streho nad glavo. Frane je naš zvesti naročnik pa tudi naročnik »Borca«, kupuje in prebira tudi drugo branje o naši revoluciji ter ga prav rad posoja šolarjem in mladim sploh. Frane je primer pravega borca, ki ni nikoli pomislil, kako bi se okoristil z zmago revolucije. Z njo so se večinoma okoriščali tisti, ki so storili zanj malo ali nič.

Frane Trenta, tako se namreč piše, se je rodil 28. februarja 1913. Ima še sestro Franco, poročeno v isti vasi, brat Tone pa je padel kot italijanski vojak neke na Ruskem. Mati mu je umrla že leta 1934, oče pa šele 14. junija 1949. Pred smrtjo je bil zaradi revne kar 102 mesece priklenjen na posteljo. Zaradi čuta dolžnosti do bolnega očeta je Frane zapustil JLA in se znova pokmetil. Ostali so mu samo spomini na bogato prehojeno življenjsko pot.

Ko je Mussolini začel osvajalno vojno v Abesiniji, so k vojakom poklicali tudi Kislavovega Franeta. Ta pa jo je rajši popihal čez mejo v Jugoslavijo. Dne 5. maja 1935 je prišel v Kočo vas in postal hlapec pri Greti Scholmayer. Kasneje je uspel dobiti delo na Korletovi žagi, stanoval pa je v Starem trgu pri Teliču. Družil se je s Frantom Maslom in Francem Sedmakom ter se udeleževal raznih zborovanj v tedaj politično zelo ragibani Loški dolini, kjer so 1936 občinsko oblast prevzeli kmetje in delavci. Kaplan Kramarič ga je skušal pridobiti za klerikalce, češ da je to potrebno za zveličanje njegove duše, a Frane je z njim na hitro in odrezavo opravil. Frane je nam-

Frane Trenta-Jakša, fotografiran v letu 1944.

reč nekega večera za kapelico zalotil kaplana z dekletom, pa mu je potem oponesel svetohlinstvo. Sicer pa je tedaj Frane naj-več veseljal. To so bila edina svetla leta njegove mladosti.

Prišlo je do aprilske vojne in do razpada Jugoslavije. Frane Trenta, Frane Maslo in Kati Ilenič so na veliki četrtki zvečer krenili proti Beli krajini, da se izognejo Italijanom, ki bi jih bili kot dezertarje takoj zaprli. Do Ribnice jih je s konjičem potegnil Knavsov Slave iz Podcerkve. Od tam do Kočevja so prisledili k umikajočim se žandarjem, v Kočevju pa so poiskali nekega primorskega pribežnika, da jih je z vozom odpeljal do Brezovice nad Stari trg ob Kolpi.

»Na poti so nas ustavljali oboroženi kulturendovci. Na vsakih deset metrov je bil en oboroženi petokolonoš, v vsaki desetini so imeli po dva puškomitraljeza, postavili pa so tudi dvojne vislice za Slovence, ki so se jim bili zamerili. To smo lagali! Govorili smo, da gremo Nemcem naproti, da želimo živeti pod nemško oblastjo. Tako smo na veliko soboto zvečer srečno prišli na Katin dom v Kvasici pri Črnomlju...»

Frane Maslo je iz Kvasice v Loško dolino in nato na Ostrožno brdo odšel že čez osem dni, Trenta pa je skrivaj živel v Kvasici. Ze maja meseca 1941 je bil oborožen z mavzerico, bombami in s pištolo efenko. Spal je po zidanecih in v gozdu, naposled

pa se je vključil v belokranjsko četo. Po porazu čete na Lazah je dobil nalog, da gre v domače kraje. Hodil je večinoma ponoči. Natanko se spominja poti mimo Rakitnice in Glažute skozi Jelenov žlev in čez Loški potok na Knežjo njivo. Od tam je odšel k Hlepinovim v Podcerkev, kjer je dobil stik s Frantom Maslom. Nato sta skupaj odšla čez bivšo mejo na Bač. Frane Maslo je tam celo kupil 4 ovce za kamuf-lažo, da bi bili Italijani nanju manj pozorni.

Frane Trenta si je že v belokranjski četi nadel partizansko ime Jakša in tako so ga potem klicali do konca vojne. S Frantom Maslom sta bila določena za kurirja. Javka onstran Javornikov je bila v Podcerkvi, včasih pa sta se javila tudi pri Županovih na Gornjem Jezeru ali pa kar v partizanskem taborišču na Racni gori. Prav onadva sta znova vstopila zvezo brkinske čete z enotami nekdanjega bataljona Miloša Zidanška, ki so se bile tedaj že reorganizirale v Loški odred. Na Skrilje pri Danah sta prišla prav tisto noč, ko je Loški odred napadel belogardiste po vsej Loški dolini. To je bilo 2. septembra 1942. V Danah sta dobila prekaljenega komunisto Pastaljonovega Jerneja (Jernej Arko-Crt), političnega komisarja, ter tako našla pot v štab Loškega odreda. Ko je potem Loški odred odšel na Primorsko in se preimenoval v Soškega, je bil Frane Trenta-Jakša dodeljen v Cenetov bataljon, od tu pa je prišel v sestav Gradnikove brigade.

»Srečno sem preživel tragedijo na Golobarju 25. aprila 1943. Tistikrat sem bil že član partije. Bil sem komandir čete v 1., 2. in 3. bataljonu, politični komisar čete in politični komisar 1. bataljona. Takrat, ko smo nosili ranjence v partizanske bolnišnice na Kočevskem Rogu, sem bil politični komisar čete v 1. bataljonu. In bil sem bataljonski dežurni v Podturnu, ko sta ob 22. uri prišla dva terenca in najavila kapitulacijo Italije. Prišel je potem še neki karabinjer, nakar smo krenili v Sotesko in Stražo, kjer smo razorožili Italijane, nato pa se vkrcali na vlak in hajdi v Novo mesto. To je bil pohod zmagovalja...»

Gradnikova se je nato zbrala v Cerkljarski kotlini ter čez Otoške doline odšla v Vipavsko dolino. Pri Razdrtju se je zapletla v hude boje, Nemci so jo dobili v klešče in jo skoraj razbili. Na srečo so bili že poprej določili zborna mesta za primer, če bi se brigada morala neurejeno umakniti. To je bilo vrh Korena nad Palčjim. Tam so se potem izmikali nemški ofenzivi in gladovali. Jedli so konje, Mnogi novinci, zlasti belogardisti z Blok in razni omahljivci, so ušli, a brigada se je spet uredila in odšla novim bojem nasproti. Mnogo jih je bilo. Kaj bi jih naštevati, ko so že popisani v debeli knjigi. Frane Trenta-Jakša se jim ni izmikal. Bojeval se je kakor lev in že sredi leta 1944 je bil odlikovan z redom hrabrosti.

O potankostih življenja v brigadi, o svojih osebnih vzponih in padcih Frane Trenta ni govoril. Povedal je le, da je bil prvič ranjen januarja 1944 v levo nogo in da je bil proti koncu vojne bataljonski intendant. Ko je šel nabavljat hrano v Špaccapane pri Renčah, je zašel v zasedo italijanskih fašistov republikancev.

»Kar nenadoma sem se znašel med njimi. Hoteli so me zgrabiti. Z dumdumko sem bil zadet v roko, brado in ustnico. Izšlo mi je 21 zob, odtrgalo mi je del jezika in čeljusti...»

»V kateri partizanski bolnišnici pa si se zdravil?«

»V nobeni. Bil sem zakopan v kamniti groblji kakor gad. Dvakrat je prišel k meni zdravnik z Nabrežine, po rodu Italijan. Ker mu nisimo popolnoma zaupali, sem moral svoje gadje gnezdo večkrat menjati. V bunkerjih iz kamnja sem se skrival blizu vasi Skrbina, Ivanji grad in Brezovica. Maja meseca sem toliko okrevljal, da sem se lahko javil na komando mesta Sempeter pri Gorici. Septembra 1945 so mi vojaški kirurgi pobrali železje iz čeljusti, ust in obraza ter me toliko zakrpali, da še lahko živim...»

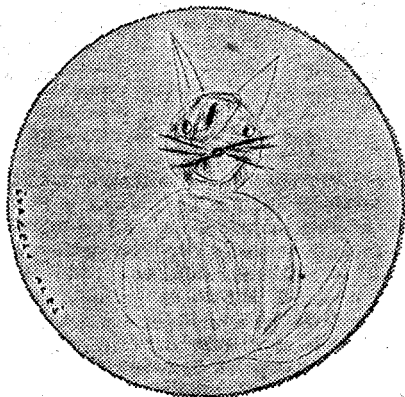
Frane Trenta-Jakša je dobil čin podporočnika že dobro leto pred koncem vojne, a v tistih viharjih dneh, ko se je šlo za to, da nam Italijani znova ne uzamejo Primorske, je malokdo mislil na to, kdaj je Jakša prijel za puško in se začel bojevati za svobodo. Dobil je sicer partizanski spominski znak od 1941, a vojska se ni dosti zanimala zanj. Njega pa je vlekel domov, da bi pomagal bolnemu očetu. Kaj bi tudi? On je v svojem času naredil svoje za revolucijo... Zvest ji bo ostal do smrti

FRANCI STRLE

Nedolgo tega mi je prišla v roke članska izkaznica enega izmed tabornikov partizanskega odreda Bičkova skala v Ljubljani. Prelistala sem jo in se potem dalj časa ustavila na četrti strani. Tam je bilo zapisanih toliko lepih misli, da sem si črko za črko in besedo za besedo skrbno vtisnila v spomin — zato, da bi jih povedala tudi vam.

Najmlajši — medvedki in čebelice jih imenujejo — obljubljajo, da bodo ljubili svojo domovino, da bodo izpolnjevali zakone medvedkov in čebelic in da bodo vsak dan naredili kaj koristnega; taborniki in tabornice, člani od dvanajstega do osemnajstega leta starosti, pa dajejo častno besedo, da bodo čuvali bratstvo in enotnost naših narodov, svobodo svoje domovine Socialistične federativne republike Jugoslavije in druge pridobitve ljudske revolucije, da bodo živeli in delali po taborniških zakonih in da se bodo vedno borili za izgradnjo socializma in za vse, kar je napredno, plemenito in pravilno.

Toliko za uvod. Zdaj pa se preselimo v kletno sobico, ki je res majhna in tudi s cevmi prepletena. Tu je bilo tistega ponedeljka toliko toplote in ot-

Vsak dan kaj koristnega

Z OBISKA PRI BEŽIGRAJSKIH »MUCAH«

roškega veselja, da ju ne bo lahko prenesti na papir.

Mijav mijav mijav,
muca mijavka mrmrjav,
miška vredna sedem krav,
mijav mijav mijav...

To je bil pozdrav, takrat namenjen samo meni, drugače pa pesmica, s katero bežigrajske »muce« začnejo in končajo svoj vsakotredenski sestanek v Ulici Pohorskega bataljona 10.

Fol ure sem zamudila zmenek in še danes si tega ne morem in ne morem oprostiti, zakaj to je bilo vse prej kot taborniško. In povrh še pravega opravičila nisem imela. Tako je, če imaš čez glavo skrbi in dela — zamenjala si četrto in šesto uro, sem si tiho rekla in se pri tem krepko zavedala svoje krivde.

»Nič ne dela!« se je oglasilo osemnajst »muc«.

Od treh do sedem let štejejo, pisati še ne znajo, in kadar žele kaj povedati, si pomagajo tudi z risbo, petjem in recitacijo. »Kakor vse muc« imajo tudi naše svoj kotichek...», je povedala vodnica voda »muc« čete Čričkov bežigrajskih tabornikov Alenka Sever—Veverička, ki ji pri delu pridno pomaga Marička Kresal—Čivčiv in, kadar je potrebno, tudi njuna pomočnica Meta Miklavc—Solzica. Ogledala sem si ta kotichek in si za začetek izposodila risbico Aleša Svaglja—Bombončka, ki je objavljena tam zgoraj pri naslovu.

Marička Kresal — Čivčiv

Alenka Sever — Veverička

No, potem smo bili nekaj časa kar tiho.

»Slišala sem, da radi hodite na sestanke,« sem začela.

Petinpolletni Miloš, Bambi ga kličejo (brez taborniškega imena v tej družini namreč ne gre!), mi je odgovoril, kot da bi iz topa ustrelil.

»Seveda, saj je tako prijetno. Igramo se, rišemo, učimo, pojemo. Zadržni smo se naučili zavezovati čebeljčke, danes smo govorili o toaletnem priboru, drugič bo prav gotovo spet na sporedu kaj imenitnega.«

Polček, drugače deklica z imenom Aja, mi je s ponosom pokazala večerno gospodarja, pripeto na taborniški obleki. Nagrada za pridnost je to. Raznašala je Občana, zbirala papir, popravljala sobico... Zgodi se tudi, da kdo stoji v kotu, če ni priden. Ampak ti nič kaj prijetni kotichek v sobici bežigrajskih tabornikov, kadar se zberejo »muce«, navadno samevajo.

»Jaz pa bi rada povedala tisto pesmico o kurirčku Tinčku, se je oglasila Jani, «tisto, ki je tako zelo ugajala dedku Mrazu.«

(Strah, da bi beseda ne stekla tako, kot sem želela, je bil torej odveč!)

Zvedela sem, da so najstarejše »muce« Zlata mamica, Bambi, Marjetica in Ježek. Pa tudi to, da ima Miloš pri tabornikih sestrice Jovanko in Ljubico in staro mamo. »In jaz očka, mamico in brata,« je pristavila Tjaška, deklica s tako lepimi kitkami, da bi jih človek kar s seboj vzel.

Drugače sodijo naše »muce« v četo Čričkov, ki vključujejo vode starejših tabornikov z imeni Iskre, Bori, Prepelice, Cvetke in vode mlajših tabornikov oziroma medvedkov in čebelic z imeni Delfini, Bobi, Metulji, Veverice in Kresnice.

Tovarišica Severjeva, ki dober del svojega življenja posveča taborniški organizaciji, mi je razložila, da mora vsak vod praviloma šteti osem do devet članov. Zato so razmišljali, da bi iz voda »muc« naredili dva. Tisti drugi bi se imenoval Miške. Solzice so naredile svoje in »muce« niso ostale le edini taborniški vod predšolskih otrok v Sloveniji, ampak tudi edini, ki šteje toliko članov.

»A nikar ne mislite, da se naše »muce« samo igrajo,« je nadaljevala.

»Poznamo že potne znake, lani na dan mrtvih smo položili nageljčke na grobove padlih borcev in nekaj nas je bilo tudi na obisku pri zamejskih Slovencih v Italiji,« je misel tovarišice Severjeve potrdil Miloš, ta večer prav gotovo eden najbolj zgovornih iz voda »muc«.

Se nekaj pesmic so mi zapeli in poslovti smo se morali. Nič mi pomagalo, kajti v tej sobici se zvrstijo sestanki vseh bežigrajskih tabornikov — več kot stotrideset jih je — in pred vrati so že čakale Prepelice. Kar hudo mi je bilo, kajti v tem skromno odmerjenem času smo sicer postali dobri znanci, za prijateljstvo pa očitno ni bilo dovolj. Zato smo se domenili, da jo bomo spomlad, ko bo sonček bolj topel, skupaj mahnil na izlet in nadoknadili zamujeno.

»Mijav mijav mijav,
muca mijavka mrmrjav,
miška vredna sedem krav,
mijav mijav mijav...«
so se bežigrajske »muce« poslovtile vse v en glas.

Danes so taborniške naloge malih »muc« bolj podobne igri, jutri jih čakajo odgovornejše naloge... A vendar domujejo bežigrajski taborniki v kletni sobici, prepleteni s cevmi. In želja, da bi imeli primernejše prostore, je plaša, kot da si želijo preveč.

Ne pozabimo pa: tudi če jim bomo izpolnili željo, bo to še vedno samo priznanje, napisano z malo začetnico.

MILENA STRAJNAR

o mladih in za mlade

Spomenik v jarku

Dolge poznopopoldanske sence so padle čez pašnike in nemo kot mora legla na hiše ter na kamnito pot, ki se je strmo spuščala v jarek. Po njej so lezle navkreber črne postave, molčeča kolona. Mrak se je zajedel v telesa, sredi pogledi so škodoželjno švigali po rebri in zagrnjenih oknih zaprtih hiš, le včasih se je iz polmraka temotno zasvetila čelada.

— Svinje! je siknil Ivan, stoječ ob zagrnjenem okencu revne domače hiše.

— Ivan!

— Tiho, mama!

— Ivan!

— Nič »Ivan«, kdaj pa je bila tod meja, kdaj? Kaj je treba meje v jarku, kaj je treba min? Svinje so, podgane požrešne!

— Ne govori!

Materin obraz je bil proseč, suha koščena roka je trepetala in iz oči je kakor slutnja nečesa strašnega sijal strah.

— Dobro veš, da nimam prijatelja razen Lojzeta. Veš, da sva bila od nekdaj skupaj, veš, da ... saj vse veš. Zdaj pa so naju pregradili, ti prekleti hudiči.

Sam ni vedel, od kod vsa ta jeza, to nenadno sovraštvo. Saj jih ni nikoli maral, zasovražil jih je že takrat, ko so prvič prišli razsajat po hišah z bajoneti na puškah. Toda tisto sovraštvo je bilo nedolžno, otroško, zdaj pa jih je sovražil vse globlje, iz srca. Nikoli ni pomislil, da bi ubil človeka, zdaj pa bi ... bi! In ne bi ga pekla vest.

Na Čedmu lahko ob Studentu vidiš v kamnito ploščo vklesani dve imeni: Ivan Žurko in Lojze Kovačič. Toda to ni pravi spomenik! Pravi spomenik so srca Čedemčanov in Kamenčanov ... Odkrival sem ga z globokim spoštovanjem in tako je nastala prišujoča zgodba.

Decembrska noč; zunaj je hladno in burja je zavijala, da so šklepetale šipe v oknih.

Ivan se je premetaval v postelji. Bil je utrujen, a ne zaspan. Proti jutru pa ga je obšlo nekaj sladkega, da je krčevito pograbil odoje in jo stisnil na razgrete prsi. Kakor da ne bi bilo več vojne, nič več jeze, nikjer sovraštva ... Zdrnil se je in se začudil samemu sebi, saj je vojna in prekletniki so vse te dni v jarku.

Prišlo se je svitati.

— Miklavževo je danes, je zamrmral in nehote zaškripal z zobmi. V trenutku je bil oblečen, z litrom v roki in s kletnim ključem v žepu. Odklenil je težka hrastova vrata, vstopil in natočil, ne da bi prižgal svečo.

Nenadoma se je v njem nekaj dvignilo, nekaj močnega in neuničljivega: ponos, kaj kljubuje in ne vpraša po lelih, ne vpraša za ceno.

— Šel bom!

Oče je nakrmil živino in kot vsako jutro poklical sina.

— Ivan, ženi na vodo!

Po hladni, vetrovni jesenski noči se je nad Čirnikom razžarevala jutranja zarja. Rdeč odsev prihajajočega dneva se je razlil čez hribe, golo drevje je vztrepetal v škrlatnem objemu. Po kamniti poti, razriti od dežja, se je zaspalo pomikala mala čreda in za njo Ivan. Gledal je v tla. Kakor bi se bal ozreti okrog sebe, da bi ne zagledal čelade, pa mrkega pogleda in bajoneta na puški.

Na robu se je vendarle okrenil.

Kamence so čepale na revni zemlji, štiri nizke bajte, obdane s sadnim drevjem. Zadaš so bile skrbno obdelane njeve in zdelo se je, kot da se hočejo vzpeti, dvigniti in iztisniti iz sebe vse svoje skromno bogastvo. Toda hiše so bile nizke kakor vedno, pritisnjene k tlom, v zemljo, pa v kamen zabite in iz njih je velo uboštvo.

O, Kamence moje, moja vas, kdaj sem te gledal kakor danes?

Nikoli še ... Kako bi tudi, saj si bila vedno le odmaknjena hribovska vasica brez življenja. Srce ni smelo upati, celo hrepenenje je pomenilo greh. V tej uri pa si lepša kot z bogastvom obsuta mesta, revnejša si kot kdajkoli prej in vendar bogata, ker je tvoje srce uporno, ker si mi vtisnila pečat v dušo, ponos uporne mladosti.

V očeh je zagorelo, telo je drgetalo od vznemirjenosti, in stopil je navzdol, proti jarku.

Na drugi strani je v senci ležalo peto tero hiš, prav tako nizkih in revnih kot

na Kamencah. Čedem. Tudi od tam je nekdo negotovo stopal vse niže, v jarek in po poti, ki jo je nekje spodaj pretrgala nasilna meja. Bil je Lojze ... V hipu ko ga je opazil, bi najraje zakričal, da bi se razlegalo po vsej dolini. »Ni min!« bi kričal. V očeh so se mu svetile solze sovraštva do tiranov in vseh, ki jim poljubljajo obuvale. Podgane! Poza-bil je na živino in brez misli stekel.

Tekla sta navzdol, kakor bi padala v globok jarek, kot otroka in ne kot fanta osemnajstih let. V prsih je upornost kriče zavračala zlo, usta so se odpirala, da bi izkriknila misel, toda besede so onemlele na ustnicah. A gozdovi so šišali, šlišala so pobočja in pašniki, vsi ponosni vrhovi so razumeli tesnobo mladih življenj. Tekla sta navzdol, kakor bi padala v globok jarek, otroka osemnajstih let, a preizkušenih src, zrelih misli.

Kam vendar, saj je zaminirano?

Strah je bil večji z vsakim korakom, a tudi upor je bil vse večji, vse globlje sovraštvo do pušk, do svetlih bajonetov, do vsega, kar pomeni vojno. Kako neizprosno je bil boj med močjo in nemočjo in kako krčevito sta se oklepala življenja, ki je padalo v jarek! Koraki so zastajali, kameneli so občutki, a padanje je bilo silnejše od volje.

— Ne naprej, Lojze!

— Nikar, Ivan!

Pred njima so se prepletale žice, tanke kot pajčevina.

— Miklavževo je, pa sem mislil ..., je Ivan resnobno izjedljal nekaj besed in v roki stiskal steklenico.

— Ne! je kričnil Lojze. Potem se je nagnosko pognal z iztegnjenimi rokami proti njemu, kakor da bi ga hotel potisniti nazaj, stran od pajčevine. Toda tanka nitka se je napela: strahotno je odjeknilo in planilo po pobočjih do nizkih hiš, da so v onemoglem presenečenju vzdrtle lesene stene.

Vročje, razpokane ustnice so trepetale, očesne jame so se omagale svetil mladosti ogenj. Bilo je to ječanje brezupnega koprnjenja mladega srca po prihodnosti. Pred tem občutkom se je izničilo sovraštvo, izginila je jeza nad čeladami; ostalo je čisto hrepenenje, boleč biser, kakor ni čistjšega pod soncem.

Kmalu je jarek do najvišjih vrhov nasitila bolečina in žalost, iz mnogih prsi se je izvil obupen jok. Obstali so ob dveh nezrelih žrtvah in onemeli Lojze s prebito glavo; Ivan še vedno živ, a brez obeh nog.

— Ate, potegni me v stran, tako me nekaj tišči.

Približali so se in opazili na roki uro, ki se ni ustavila; merila je usodne trenutke, čas podivjanega, razčlovečenega sveta ...

Mnogo pozneje, čez skoraj štiri leta, so partizani čistili mejo. Celo takrat so mnogi, zagledani že v veselo novo življenje, našli tu smrt ... Zadnja žrtev jarka je bil mlad, še ne dvajsetletni hrvaški partizan ...

— Majko moja, nikad te više neću videti!

Osepel je.

TINE ŠOŠKO

kramljanje

Spoštovana urednica!

Ob misli na Vietnam me še vedno spreleti srh po telesu.

Medtem ko pri nas rastejo otroci brez skrbi, so vietnamski malčki dolga leta preplašeno iskali zavetja pred nasiljem. Zakaj je potrebno, da toliko ljudi živi v strahu in da je toliko lačnih, golih in bolnih? Mislim, da bi lahko bilo drugače, saj se vse to dogaja zaradi človeške nespametnosti in lakomnosti.

Moja želja je, da bi Vietnamci živeli srečno, kakor živimo mi v Jugoslaviji!

Tudi na šoli v Dolenjem Logatcu skušamo po svojih najboljših močeh izkazati solidarnost ubogemu vietnamskemu narodu. Seznanili smo se z njihovimi težavami in začeli zbirati tudi denarne prispevke. Akcijo bomo nadaljevali, saj jim je po dolgih letih groze in razdejavanja pomoč vse človekoljubne svetovne javnosti tako potrebna.

Prejmite lep pozdrav!

Tinka Jerina
61370 Dolenji Logatec

Za Vietnam!

hamica moja,
daj mi denar,
rada bi dala,
gov na Vietnam!

hamica moja,
kje si kdaj ti?
sprasuje otrok,
ki v Vietnamu živi.

hamica moja,
daj mi denar,
rada bi dala,
gov na Vietnam.
Dajša blah

Črički zimujejo

Kakor vsako leto smo tudi letos odšli na zimovanje na Visoko pri Poljanah. V prvi vrsti bi se želel v imenu Čričkov zahvaliti Mercatorju, Ljubljanskim mlekararnam, Zitu, Sadju-zelenjavi in Instalacijam; podjetjem, ki so z denarnimi podporami mnogo pomagali k uresničitvi našega načrta.

Na Visoko smo se odpeljali 27. februarja zgodaj zjutraj in se nastanili v koči, kjer je bilo vse razmetano in neurejeno. Ves dan smo pometali in čistili, da smo zvečer od utrujenosti kar popadali po pogradih in takoj zaspali.

Drugi dan smo imeli krst, ki ga je vodila Irena s svojo opico iz Indonezije; kršeni so bili novinci.

Naslednje dni smo organizirali kviz in tombolo. Tudi smučali smo pridno in naša prizadevna učiteljica Hoč in Boris sta nas naučila toliko novega kot nihče doslej. To se je videlo na koncu tečaja, saj smo progo kljub mokremu in težkemu snegu speljali prav vsi.

Teden je kar prehitro minil, a vendar smo se razšli z mnogimi novimi spoznanji.

GORAZD MASLO

Šmiglova zidanica

Se zdaj stoji tik nad Grajsko vasjo blizu Prebolda Šmiglova zidanica. Na pobočju nad njo se širita dva vinograda, naokrog pa gozd, večidel bukev, tu in tam je kakšen kostanj ali pa se

lo organizacijo konference CK KPS na kje v Spodnji Savinjski dolini.

Pri izbiri primerne prostora za stanek se Šlander ni mogel odločiti. Aktivist Franc Hribar—Savinjšek mu je predlagal Šmiglovo zidanico. Le-ta stoji na samem, Savinjšek pa je bil tudi prijatelj Šmiglovega Mirka. Zidanico si je sam dobro ogledal, se zmenil z gospodarjem in priprave na konferenco so stekle.

Bilo je v aprilu 1938. Delegati iz vse Slovenije so prihajali ponoči. Za sprejem skupin so bile določene javke. Prva je bila na vogalu prebolske tekstilne tovarne. Od tod je Savinjšek privedel Edvarda Kardelja in tovarišico Pepco, poznejšo Kardeljevo ženo. Franc Hribar je odšel po revirske delegate. Med njimi so bili: Lojze Hohkraut, Umek—Zapel, Farčnik in drugi.

Do gostilne Fonda v Rozani bi se moral iz Ljubljane pripeljati tudi Tone Tomšič, ker pa ga je policija stalno zasledovala, ni mogel priti.

Ob osmi uri zjutraj, ko se je konferenca začela, se je zbralo sedemindvajset delegatov. Glavni referat je podal tovariš Edvard Kardelj. Pozno ponoči so se razšli. Nihče tam okoli pa niti slutiti ni, kaj se je tiste aprilske nedelje leta 1938 dogajalo v zidnici tam nad Grajsko vasjo, kajti Šmiglovi so o dogodku molčali do konca vojne.

DAMJANA ZOLNIR

Draga Tinka!

Tvoje iskrene želje se ujema jo z željami vsega naprednega sveta, in hvala zanje.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Spoštovano uredništvo!

Na vašo željo pošiljamo sliko Vere Pirčeve, ki nam jo je dala tovarišica Ljudmila, njena mati. Prosimo za objavo naslednjega popravka v prispevku o skojevki Veri: namesto Skindrovega očeta je pravilno Levičarjevega očeta.

S tovariškimi pozdravi!

Osnovna šola Žužemberk
68360 Žužemberk

Spoštovani!

Fotografijo sem prejela dan prepozno in jo žal objavljamo šele v današnji številki; prosim za razumevanje.

Lepo pozdravljeni!

MILENA

Skojevka Vera

MLADINO V ODBORE SPLOŠNEGA LJUDSKEGA ODPORA!

Pomembna vloga zveze komunistov je torej tudi v tem, da vzgaja mladi rod v socialističnem duhu, da ga odvrta od dostikrat nepotrebnega zapuščanja domovine, mu omogoča popolno enakopravno sodelovanje v vseh dejavnostih splošnega ljudskega odpora in ga neprestano seznanja z nalogami, ki stojijo pred mlado generacijo. Prav v času ustanavljanja odborov za SLO v vseh družbenih strukturah pa smo opazili, da je mladina zelo slabo zastopana in jo zaradi neizkušenosti pri tem delu zapostavljamo. Naloga slehernega komuniste v sredinah, kjer se formirajo odbori ali so že formirani, je v tem, da se zavzema za enakopravno vključevanje mladih v odbore SLO, seveda z obvezo, da te mlade čimprej seznanijo z nalogami in vloge mladine v njih.

Komunist 2. 1. 1973

IZPODNAŠANJE STABILNOSTI

V Beogradu so pred kratkim podražili meso od 27 do 50 odstotkov pri kilogramu, pač glede na vrsto in kvaliteto mesa. To so storili v trenutku, ko se Beograščani, ne glede na socialne ali kakršnekoli razlike množično vpisovali posojilo na stabilizacijo beograjskega gospodarstva.

Dnevnik 29. 1. 1973

PRI NAS BI BIL DRUGAČE...

Na milu »Ajax«, ki ga uvažamo iz Italije piše »3 AL PREZZO DI 2«, kar pomeni, da se prodajajo trije kosi mila po ceni, kolikor staneta dva. Torej je en kos mila brezplačen.

Pri nas to ne bi bilo izvedljivo. Ta, tretji kos mila, bi bil potreben trgovcem, da bi si umili roke po toliko umetno dvignjenih cenah.

Politika ekspres 31. 1. 1973

MED ZDOMCI VEČ KOT PETINA ŠOLANIH

Dejstva, ki so jih ugotovili ob nedavnem popisu prebivalcev Jugoslavije opozarjajo, da je od skupnega števila zdomcev (822.000) več kot ena petina (150.000) šolanih ljudi. Od tega jih je 110.000 končalo šolo za visokokvalificirane in kvalificirane delavce, 30.000 gimnazijo ali srednjo strokovno šolo, okrog 10.000 pa jih ima fakultetno izobrazbo. Torej so točni podatki sindikata, da daje Jugoslavija bolj strokovne ljudi Zvezni republiki Nemčiji in drugim državam, kot druge »svovozilce«.

Delo 29.1. 1973

NI DENARJA ZA CARINO

Marsikoga, a predvsem gospodarstvenike, je presenetilo te dni objavljeno sporočilo, da 180 vagonov, kupljenih v tujini, stoji že dalj časa na postaji v Topčideru. Vagoni stojijo, ker kupec ZTP »Beograd« nima denarja da bi plačal carino.

Politika 30. 1. 1973

Najmočnejša tajna služba

CIA nima tajnega naslova. Lahko rečete sprevodniku avtobusa, da bi radi izstopili pri CIA, toda park, v katerem je zgrajba, je obdan z bodečo žico. Uslužbenci CIA uporabljajo v medsebojnih pogovorih lažna imena, za primer, če bi kdo prisluškoval. Tako naslov CIA kot njenega urada za zvezo, na katerega se je treba obrniti, če kdo želi napraviti vohunsko kariero, sta v telefonskem imeniku Washingtona, toda telefonistka na klic ne odgovorja s »CIA«, ampak pove številko »tri, pet, ena, enajst, dvakrat nič.« V Ameriki obstajajo celo risani romani z naslovom »enajst, dvakrat nič.« Tujcem ne dovolijo vstopiti v notranjost, ampak jih zaustavijo v predverju, kjer je v marmor vklesan stih iz Janezovega evangelija:

»In spoznali boste resnico in resnica vas bo osvobodila.«

Ko je bil direktor CIA Allen Dulles, brat zunanega ministra Fosterja Dullesa, je bil pripravljen plačati kar sto tisoč dolarjev za kopijo govora, ki ga je imel 24. februarja 1956 na dvajsetem kongresu komunistične partije SZ Nikita Hruščov. V njem je leta nanizal trideset let zmot, strahot, krivic, izkrivljenosti, zločinov in pokolov Stalinovega obdobja, kar je tako zelo vplivalo na zavest in enotnost komunistov po svetu. Richard Helms, zdajšnji vodja CIA, tedaj pa vodja tajnih služb, je dobil besedilo govora v Vzhodni Evropi za dosti manjšo ceno.

Po daljših razpravah in omahovanjih je Dulles v dogovoru s svojim bratom (drugače pa se nista vselej strinjala) predal kopijo govora »New York Timesu«. Hruščov v tem govoru ni omenjal zunanje politike. Izvedenci CIA pa so, potem ko so proučili s pomočjo vohunov zbrane podatke, vnesli v ta tekst 32 odstavkov, v katerih so bile izrečene ostre besede na račun nevtralnih vlad in voditeljev. Te ponarejene primerke govora so potem na skrivaj razširili po svetu, tako da so nekateri potem verjeli, da je tisto nespremenjeno, avtentično kopijo, ki jo je objavil »New York Times«, v resnici cenzurirala Moskva »za zunanjo porabo«.

CIA je nastala kot organizacija za zbiranje, razčlenjevanje in povezovanje informacij. Nastala je leta 1947 obnemem z nacionalnim svetom za varnost ter ministrstvom, v katerem so bili naposled združeni vsi trije rodovi vojske, ministrstvom za obrambo.

Začetke CIA pa je treba iskati že pri Pearl Harborju, kjer so 7. decembra 1941

japonski bombniki spravili na kolena ladjeve Zdrženih držav. Zgodovinarji zdaj ocenjujejo Pearl Harbour kot japonsko nemnost: niti poskušali niso potopiti dveh letalonosilk, ki sta bili na odprtem morju, na koncu pa so ravno letalonosilke priborile Američanom zmago; niso poškodovali ne križark ne rušilcev, ki so bili za boj dosti koristnejši od zastarelih bojnih ladij. Poleg teh strateških in taktičnih napak pa so Japonci zagrešili še pogubno politično napako, s tem da so potegnili v vojno Združene države ter na ta način prispevali tako k lastnemu porazu kot k porazu svojih zaveznikov. Kljub temu pa je napad na Pearl Harbour pomenil zmago na obveščevalnem področju, saj se je s tem pokazala manjvrednost ameriške obveščevalne službe (ki je v sodobnem pomenu besede sploh ni bilo).

Če so se Japonci tedaj motili, to ni bilo zato, ker so se bili obnašali drugače, kot je bilo prvotno v načrtu. Prav dobro so poznali položaj ladij in vedeli so, da imajo ameriške sile v nedeljo popoldne prost izhod in da so razkrojene. Tudi Američani so imeli že nekaj informacij, ki pa jih niso razčlenjevali, povezovali in z njimi seznanjali politične oblasti. Minister za mornarico Frank Knox je takole reagiral na vest o napadu: »To je nemogoče.«

Predsednik Roosevelt je zadalžil polkovnika (kasneje je postal general) Williama J. Donovana, imenovanega Divji BILL (Wild Bill) za usklajevanje informacij, nakar sta nastala Urad za vojne informacije (OWI), zadolžen za mednarodno propagando, in pa Urad za strateško službo (OSS), zadolžen za proučevanje informacij ter za vohunjenje. Ta urad je kmalu zaslovel zaradi svojih »akcij«, zaradi stikov z odporniškiimi gibanji in partizanskimi vojskami, zaradi padalskih desantov, zaradi oskrbovalnih misij, zaradi ustanavljanja in povezovanja radijskih postaj onstran sovražniških frontnih linij.

V vsesplošni demobilizaciji, ki je sledila vojni, je predsednik Truman OSS razpustil, a že januarja 1945 je sam začutil potrebo po ustanovitvi državnega obveščevalnega urada, ki so ga sestavljali zunanji minister ter vojaški ministri, njim pa je bila dodeljena Centralna obveščevalna skupina, Central Intelligence Group, ki jo je vodil kontraadmiral Sidney W. Souers, namestnik šefa mornariške obveščevalne službe.

Njemu je sledil letalski general Hoyt S. Vandenberg, temu pa kontraadmiral Roscoe H. Hillenkoetter, ki je leta 1947, ko se

je »grup« preoblikovala v »agencijo«, postal njen prvi direktor.

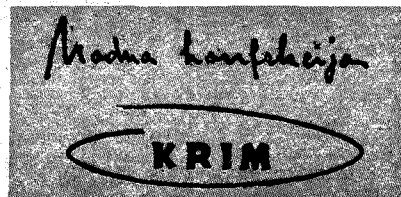
CIA je bila ustanovljena zato, da bi zbirala in povezovala informacije, tako kot OSS v času vojne, vendar pa je že kmalu zašla v razne pustolovščine. Zakon iz leta 1947 je določil za CIA pet največjih nalog, od katerih se štiri nanašajo na zbiranje, primerjanje, pretehtavanje, proučevanje, priporočevanje, usklajevanje in razširjanje informacij, ki so v zvezi z nacionalno varnostjo, medtem ko le ena izmed teh nalog predvideva »druge dejavnosti in druge dolžnosti, povezane z obveščevalno službo za nacionalno varnost, glede na direktive, ki jih od časa do časa izda svet za nacionalno varnost.«

Ravno v Italiji lahko odkrijemo vzroke, zaradi katerih je CIA prvič prešla v vohunске dejavnosti in zbiranje informacij na »druge dejavnosti in naloge«, oziroma na operacijo. Potem ko so na Češkoslovaškem prišli na oblast komunisti, se je prvi izmed ameriških obrambnih ministrov James Forrestal, preganjan od obse-

Jana
sodoben ženski tednik

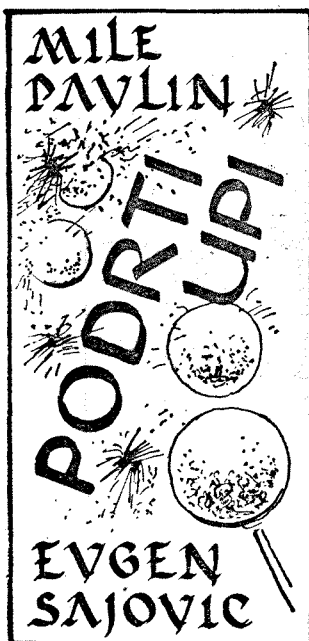
denosti, ki ga je kasneje privedla do ne-uravnovešenosti in do samomora, zbal, da bodo na volitvah leta 1948 zmagali v Italiji komunisti, zato je začel iskati zasebne finančne ovire za tajne politične operacije.

Allenu Dullesu, ki se je s svojega sedeža v Svici pogajal o predaji nemških čet v Italiji (kar so potem izvedli italijanski partizani), se je zdelo smešno, da bi intrige takšne vrste prepustili v zasebnih rokah in zato je nacionalni svet za varnost odobril posebne operacije, s pogojem, da so tajne, če pa bi jih odkrili, bi uradno odgovornost zanižali. Koliko je CIA, ki je tako začela voditi tajno politično dejavnost v Italiji, v resnici vplivala na tedanje politično življenje, je še vedno — in najbrž bo še naprej — vprašanje. Posredno ali neposredno je spodbujala sindikalni razkol obnemem z razkolom v socialistični stranki, razdeljeni med tiste, ki so bili za enotno akcijo s komunisti, in med tiste, ki so temu nasprotovali. Bob Kennedy pa je kasneje zaupal, da je CIA pri nekaterih članih kongresa hvalila, kako je pripomogla k temu, da je v Alžiriji postal predsednik Bumedi, v Indoneziji pa Suharto. (Nadaljevanje prihodnjic)

Ljubljana, Masarykova 4

trgovine: Ljubljana, Kranj, Celje, Maribor, Novo mesto, Postojna, Ajdovščina, Piran, Skofja Loka, Semič, Sodražica in Kamnik

EVGEN SAJOVIC

16.

Ko so se končno le poslovili, je Janezek s pismom v žepu odhitel proti hribom za hišo, kjer je bila komanda mesta. Še od daleč je videl, kako vsi gledajo za njim; šele čez nekaj časa so se razšli in začeli vsak svoje vsakdanje opravilo. Janezek pa se je mimogrede napotil na bližnji vrh, kjer so včasih imeli zasede. Velikokrat je bil že tam in je vedel, da je odondod lep razgled po vsej deželi, da se vidi celo Triglav, morje in Benečija. Za slovo je hotel še enkrat vsaj od daleč videti kraje, kjer je preživel otroška leta. Precej časa je stal na vzpetini in razmišljal...

17.

Videl se je velikega, močnega fanta, v lepi uniformi, z zlatimi našitki na rokavih, kot je videl partizanske oficirje. Bival je v lepih, visokih mestnih hišah, se vozil z avtomobili, vlaki in seveda z letali. Potem pa se je spomnil rojstne hiše in domačih. Z očmi je poiskal hribe na obzorju, za katerimi je nekdaš stal njegov dom, in milo se mu je storilo, skoraj solze so mu prišle v oči. Nikoli ne pozabim teh krajev, je sklenil, če se bo le dalo, bom pogosto zahajal domov, če ne zastran drugega, pomagat bratu, ki bo imel presneto veliko dela, preden bo pozidal hišo in hlev.

18.

Potem pa je spet hitreje stopil. Zbal se je, da ne bi zamudil. V štabu korpusa pa se jim sprva ni preveč mudilo. Šele pozno popoldne, ko je Janezka nestrpnost že hudo pestila, so ga poklicali v neko pisarno, mu izročili nekakšno pismo ter ga napotili h kurirjem. Tam so mu povedali, da pojde nemudoma na pot. Vodil ga je le malo starejši fant, ki pa je stopal tako urno, da ga je Janezek komaj dohajal. Več ur sta hodila, Janezka je bilo sram prosjati, da bi si malo odpočil, kurir pa je vso pot molčal. Bolj mrtvega kot živega je nazadnje Janezka pustil v hosti, sam pa nekam odšel.